

Yliopisto-opinnot osaksi
kotoutumisen polkua

JYU.INTEGRA

MARGINAALISTA VALTAVIRTAAN – JYU.INTEGRA

Loppuraportti ja kansallinen selvitys korkea-
koulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahan-
muuttaneiden kouluttautumisen nykytilasta
ja tulevaisuudesta Suomen yliopistoissa

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Monikielisen
akateemisen
viestinnän
keskus

INTEGRA 2

On tunnettua, että nykyinen kotoutumiskoulutus ei kohtaa korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden tarpeita ja valmiuksia. Riittämättömät mahdollisuudet oppia kieltä sekä kankeat valintakäytännöt hidastavat korkeakouluopintoihin pääsyä. Korkeakoulutetut maahanmuuttaneet jäävät usein sisääntuloammatteihin (ks. esim. Strömmer 2017). Nykyiset korkeakoulutukseen valmentavat koulutukset on suunnattu pitkälti ammattikorkeakouluopintoihin ja tietyille spesifeille koulutusaloille. Niissä myös vaaditaan varsin edistynyttä kielitaitoa – tyypillisesti B1-tasoa. Jotta korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kotoutumista, jatko-opintoihin pääsyä sekä työllistymistä voidaan nopeuttaa, jo kielenoppimisen ja kotoutumisen varhaisessa vaiheessa pitäisi päästä opiskelemaan kieltä

ja oman alan sisältöjä akateemiseen yhteisöön ja ympäristöön. Tässä väylänä voivat olla yliopistotason opinnot, jotka mahdollistavat opintojen jatkamisen ja kehittävät akateemisia taitoja, joita tarvitaan tietotyössä ja korkeakouluopinnoissa. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) strategiset sitoumukset sekä lainsäädäntö velvoittavat edistämään yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Esteitä korkeakouluihin poistetaan parhaiten kehittämällä rakenteistettua koulutustarjontaa, ohjausta sekä hallintokäytänteitä. JYU.INTEGRA-hanke ja sen osana tehty selvitystyö korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttautumisen nykytilasta ja tulevaisuudesta Suomen yliopistoissa hakee ratkaisuja siihen, miten poistaa korkeakoulutuksen esteitä ja edistää yhdenvertaisuutta.

Rahoittaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Suunnittelu, ohjaus ja toteutus

Anna Grönlund, Toiminnanohjaus JYU
Marita Häkkinen, Koulutuspalvelut JYU
Tuija Lehtonen, Movi JYU
Nina Reiman, Avoin yliopisto JYU
Peppi Taalas, Movi JYU

Selvitystyö

Aija Virtanen, Movi JYU
Minna Bogdanoff, Movi & Soveltavan
kielentutkimuksen keskus JYU
Jimi Kotkajuuri, Movi JYU
Tuija Lehtonen, Movi JYU
Nina Reiman, Avoin yliopisto JYU
Marita Häkkinen, Koulutuspalvelut JYU
Essi Koskela, Movi JYU
Mari Vertainen, Movi JYU

Sisällysluettelo

Hidasteita ja esteitä koulutuspoluilla

- 9 Yhdenvertaisuutta? – Yliopiston toimintaa säätelevät lait ja strategiset sitoumukset
- 12 Tunnistettuja esteitä koulutuspoluilla
- 14 Hankkeista kohti vakiintunutta toimintaa
- 15 JYU.INTEGRAn tavoitteena tasa-arvoinen ja saavutettava yliopisto

Integra 2 -hankkeen tavoitteet ja niiden toteutuminen

- 19 Tavoitteet
- 21 Tavoitteiden toteutuminen
- 21 TAVOITE 1: Kielen, sisältöjen ja akateemisten taitojen integroiminen
- 28 TAVOITE 2: Rekrytointikäytänteiden vakiinnuttaminen
- 30 TAVOITTEET 3 ja 4: Ohjauskäytänteiden ja psykososiaalisen tuen kehittäminen
- 35 TAVOITE 5: Pysyvien rakenteiden luominen

Korkeakoulutetut ja korkea- koulukelpoiset maahanmuuttaneet Suomen yliopistoissa

- 37 Tavoite ja toteutus
- 37 Aineisto ja menetelmät
- 40 Yliopistojen valmiudet ja resurssit tarjota koulutusta korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille
- 40 Tavoittaminen, viestintä ja markkinointi
- 49 Ohjaus, neuvonta- ja tukipalvelut
- 56 Palvelut yliopisto-opintojen aikana
- 64 Koulutuksen järjestäminen
- 90 Kohti vakiintuneita rakenteita ja toimintoja

Yliopistot yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden edistäjinä

Suosituksat kansallisiksi jatkotoimenpiteiksi

Lähteet

Liitteet

HIDASTEITA JA ESTEITÄ KOULUTUSPOLUILLA

Kansainvälisiä osaajia koskevassa julkisessa keskustelussa määritelmällä “kansainvälinen osaaja” tarkoitetaan tyypillisesti Suomen rajojen ulkopuolelta rekrytoitavia korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoita ja korkeakoulutettua työvoimaa. Tässä keskustelussa taka-alalle jäävät Suomessa jo oleskelevat korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet, joita ei varsinaisesti ole rekrytoitu Suomeen ja jotka ovat saapuneet maahan muista syistä. Heitä ei tyypillisesti nähdä erityisesti tavoiteltavina kansainvälisinä osaajina, ja siten heidän osaamis- ja työvoimapotentialinsa saattaa jäädä hyödyntämättä. Vaikuttaa siltä, että syynä on kotoutumiskoulutuksen ja korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden tarpeiden kohtaanto-ongelma: sujuvia rakenteistettuja polkuja aiemmin hankitun osaamisen ja koulutuksen tunnistamisesta tutkintojen täydentämiseen ja yliopisto-opintoihin ei ole riittävästi, ja suomen ja ruotsin kielen opiskelupolut ovat sirpaleisia. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kohdalla koulutus- ja urapoluilla etenemisen kannalta jo varhainen yliopistoyhteisöön ja ympäristöön integroituminen on keskeistä.

Korkeakoulutetut tai korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet:
Maahanmuuttaneet, joilla on joko korkeakouluopintoja tai -tutkintoja muualta kuin Suomesta tai ulkomainen koulutus, joka kyseisessä maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Tähän ryhmään kuuluvat ovat tulleet Suomeen muista syistä kuin opiskelua varten, eli he eivät ole kyseisellä hetkellä tutkinto-opiskelijoita.

Kuva 1.

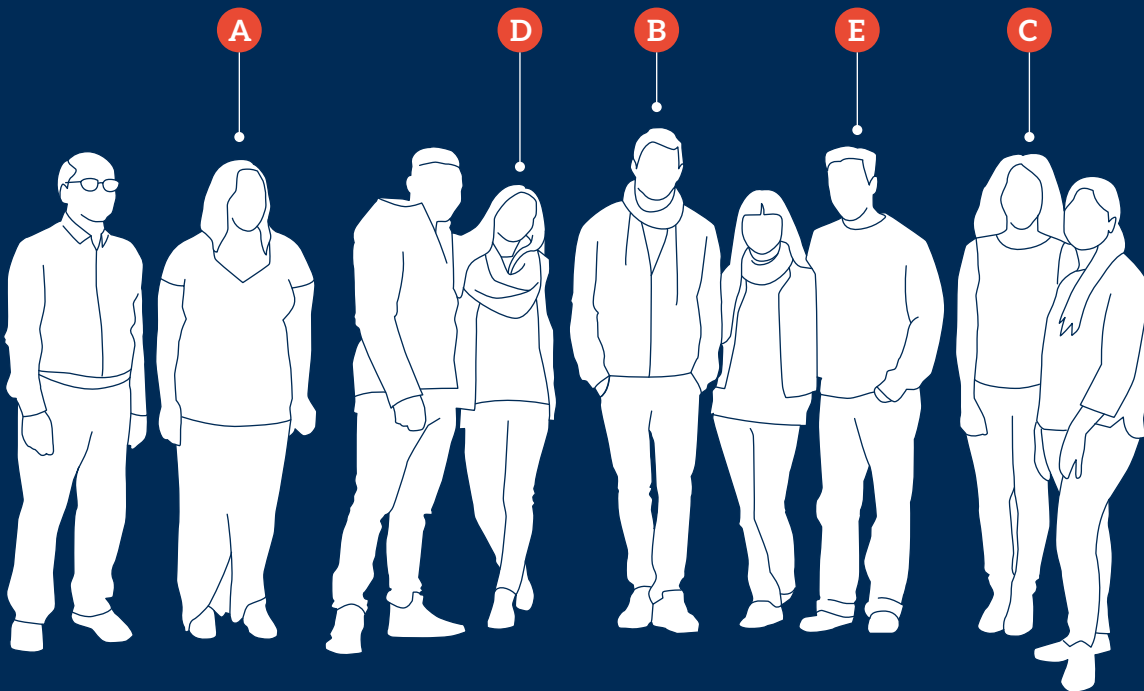
Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden yksilölliset taustat

A ESIMERKKITAPAU

- Lukiotutkintotodistus kotimaastaan
- Haluaisi aloittaa kasvatustieteen opinnot Suomessa suomeksi/ruotsiksi
- Suomen/ruotsin kielen opinnot meneillään, mutta kielitaito ei vielä riitä hakukelpoisuuteen
- Englannin kielestä alkeet

B ESIMERKKITAPAU

- Luonnontieteen maisteriopintoja kotimaassa, tutkinto kesken
- Kandidaatin tutkinnosta dokumentit, maisteriopinnoista ei
- Työskennellyt omalla alallaan kotimaassaan useita vuosia
- Sujuva englannin kielen taito ja suomen/ruotsin alkeet
- Turvapaikanhakuprosessi kesken

C ESIMERKKITAPAU

- Suorittanut kotimaassaan yhteiskuntatieteellisen alan tohtoriopintoja
- Haluaisi jatkaa opintojaan Suomessa
- Sujuva englannin kielen taito ja suomen/ruotsin alkeet
- Pakolaisstatus turvapaikanhaku prosessin jälkeen

D ESIMERKKITAPAU

- Kotimaassaan aineenopettajan pätevyys ja työkokemusta useampia vuosia
- Haluaa pätevyiden toimia ammatissaan myös Suomessa OPH:n rinnastamispäätös on
- Kielitaito englanniksi sujuva, suomen/ruotsin kielestä YKI-testitulos 4

E ESIMERKKITAPAU

- Kotimaassaan lääkärin pätevyys ja työkokemusta useampia vuosia
- Haluaa pätevyiden toimia ammatissaan myös Suomessa
- Tutkintotodistukset eivät suoraan verrannollisia Suomessa suoritettuun tutkintoon
- Kielitaito englanniksi sujuva, suomen kielen taitotaso B1

Kotouttamispolitiikassa ja -käytännöissä maahanmuuttajat niputetaan yhdeksi ryhmäksi. Tätä voidaan kutsua maahanmuuttajaistamiseksi, jolla vahvistetaan entisestään koulutus- ja työmarkkinoiden eriytymistä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sijaan (Kurki 2019). Vaikka kotoutumiskoulutusta on kehitetty tämän vuosituhannen puolella, se ei vielä huomioi riittävästi yksilöllisiä eroja ja tarpeita (Pöyhönen ym. 2019): korkeakoulutetuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttaneilla on hyvinkin erilaisia elämäntilanteita ja aiempaa osaamista, joilla on vaikutusta henkilön jatkokouluihin (ks. kuva 1).

Tässä raportissa ja selvityksessä käytetään käsitettä korkeakoulutetut tai korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet, jolla tarkoitetaan seuraavaa ryhmää: Maahanmuuttaneet, joilla on joko korkeakoulupintoja tai -tutkintoja muualta kuin Suomesta tai ulkomainen koulutus, joka kyseisessä maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Tähän ryhmään kuuluvat ovat tulleet Suomeen muista syistä kuin opiskelua varten, eli he eivät ole kyseisellä hetkellä tutkinto-opiskelijoita.

Yhdenvertaisuutta? – Yliopiston toimintaa säätelevät lait ja strategiset sitoumukset

Yliopistolain (558/2009, § 2) mukaan yliopistojen tehtävänä on lisätä tieteellistä ja taiteellista sivistystä sekä järjestää tutkimukseen perustuvaa opetusta. Toiminnassa täytyy tarjota mahdollisuuksia muun muassa jatkuvaan oppimiseen. Yliopistojen toimintaa velvoittaa myös yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, § 6). Yhdenvertaisuuslain mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää. Käytännössä oppilaitosten on siis yhdenvertaisuuslain nojalla mahdollista tehdä erityisjärjestelyjä, jotta korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden

den mahdollisuudet opiskeluun olisivat tosiasiallisesti yhdenvertaiset muihin opiskelijoihin nähden, mutta toteutuuko tämä?

Yhdenvertaisuuslain tulkinna on ongelmallista se, että yhdenvertaisuus hahmotetaan korkeakouluissa ”kaikille saman verran ja samanlaista” -ajattelun kautta. Pelkkä samanlainen kohtelu ei kuiten-

kaan takaa heikommassa asemassa olevien yhdenvertaisia mahdollisuuksia esimerkiksi kouluttautumiseen. Vaikka kansallisen tason korkeakoulutusta koskeviin linjauksiin ja korkeakoulujen strategioihin on kirjattu moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä tavoitteita, ulkomaalaistaustaiset¹ eivät ole esillä näissä linjauksissa ja operatiivisissa toiminnoissa erikseen nimettynä ryhmänä, koska em. tyypillisen yhdenvertaisuustulkinnan pohjalta tälle ei tyypillisesti koeta olevan tarvetta (Airas ym. 2019). Tähän vaikuttaa myös se, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat laillisesti eri asemassa: ammatti-

korkeakouluille on määritelty tehtävä järjestää korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta (Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932, § 10), jolloin korkeakouluun hakeutumista tukevat toiminnot ovat keskittyneet ammattikorkeakouluihin (Airas ym. 2019).

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla valmistellut erilaiset korkeakoulu- ja tiedepoliittiset selvitykset, linjaukset ja strategiat kannustavat ja ohjaavat yliopistoja edistämään yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä mahdollistamaan aliedustettujen ryhmien kouluttautumista. Esimerkiksi maahanmuuttaneet ovat aliedustettu ryhmä suomalaisissa korkeakouluissa (OKM 2017b; Valtioneuvosto 2021; Kosunen 2021). Yhdenvertaisuutta ja osallisuutta käsitellään muun muassa Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030:ssa (OKM 2019c) ja

1 Airaksen ym. (2019) käyttämä käsite ulkomaalaistaustainen kattaa sekä maahanmuuttaneet että heidän Suomessa syntyneet jälkeläisensä. Tähän ryhmään eivät kuulu kansainväliset tutkinto- tai vaihto-opiskelijat.

Järjestelmän katsotaan palvelevan kantasuomalaisia ja kansainvälisiä vaihto- ja tutkinto-opiskelijoita, ja siksi Suomessa jo olevien maahanmuuttajien polut korkeakouluun ovat hatarampia.

hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2019), saavutettavuussuunnitelmassa (Kosunen 2021) sekä koulutuspoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2021). Korkeakouluilta odotetaan uusia tapoja mahdollistaa maassa jo olevien maahanmuuttaneiden kotoutumista ja kouluttautumista sekä hyödyntää heidän aiempaa osaamistaan entistä paremmin. Lisäksi peräänkuulutetaan toimenpiteitä opintojen jälkeiseen työelämään integroimisessa. (OKM 2017b; OKM 2019d; Valtioneuvosto 2021.) Yhtenä korkeakoulutuksen tasa-arvoa ja saavutettavuutta edistävänä toimenpiteenä halutaan myös valmistella maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset yliopistolakiin (ks. Valtioneuvosto 2020; 2021). Ongelmallista tässä on kuitenkin se, että valmentavan koulutuksen edellytykseksi on suositeltu yleisesti kielitaitotasoa B1 (ks. Stenberg, Nupponen & Väistö 2019), joka on myös kotoutumiskoulutuksen tavoitetaso (OPH 2012). Lisäksi ammattikorkeakoulujen valmentavien koulutusten laajuus ja kesto on pitkälti yhtenäistetty 30 opintopisteeseen ja kuuteen kuukauteen. Mikäli ammattikorkeakoulujen valmentavia koulutuksia sovellettaisiin sellaisenaan yliopistoihin, sopiville opiskelu- ja urapoluille pääsy ei olisi mahdollista vielä kotoutumisjakson aikana.

Tällä hetkellä laajana kansallisena korkeakoulupoliittisena tavoitteena on, että puolet kaikista suomalaisista nuorista aikuisista olisi korkeakoulutettuja vuoteen 2030 mennessä (OKM 2019c). Samaan aikaan on myös asetettu tavoitteeksi, että yliopistot kolminkertaistavat ulkomailta rekrytoitavien opiskelijoiden määrän ja integroivat nämä opiskelijat työmarkkinoille siten, että heistä 75 % jää Suomeen tutkinnon suorittamisen jälkeen (Valtioneuvosto 2021). Maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita ei juuri mainita näiden tavoitteiden asettamisen yhteydessä. Tämä aliedustettu ryhmä mainitaan kursorisesti korkeakoulujen strategiarahoituksen kansainvälisyysohjelmassa (Yliopistojen sopimukset kaudelle 2021–2024), mutta pääpaino siinäkin on juuri ulkomailta rekrytoitavissa kansainvälisissä osaajissa.

Kansallisen tason linjauksissa ja korkeakoulujen strategioissa korkeakoulutetut tai korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet

eivät siis näyttäytyä kansainvälisenä osaamispotentiaalina, eikä heitä tunnisteta omaksi ryhmäkseen korkeakouluissa (Airas ym. 2019). Tälle ryhmälle ei myöskään siten kohdenneta oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista tukea tai suunnitella riittävästi sopivia koulutuspolkuja tukevia toimenpiteitä (ks. esim. Nieminen ym. 2015; Montonen 2017; Airas ym. 2019; OKM 2019b). Järjestelmän katsotaan palvelevan kantasuomalaisia ja kansainvälisiä vaihto- ja tutkinto-opiskelijoita, ja siksi Suomessa jo olevien maahanmuuttajien polut korkeakouluun ovat hatarampia (OKM 2017a; OKM 2019b, 39). Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Airas ym. 2019) arviointi osoittaa, ettei tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteudu Suomen korkeakouluissa. Yhdeksi ratkaisuksi tarjotaan positiivista erityiskohtelua, jota korkeakoulujen toivotaan hyödyntävän nykyistä enemmän (Airas ym. 2021; Kosunen 2021).

Tunnistettuja esteitä koulutuspoluilla

Keskeisin tunnistettu este korkeakouluopintoihin pääsyssä on ulkomaalaistaustaisten riittämätön suomen tai ruotsin kielen taito (ks. esim. Nieminen ym. 2015; Airas ym. 2019; Makrooni 2019). Suomen- ja ruotsinkielisissä ohjelmissa hakukelpoisuus edellyttää usein suomen tai ruotsin kielen taitotasoa B2 (itsenäisen kielitaidon taso, EVK 2003)², mutta kotoutumiskoulutuksen jälkeen kielitaitotasotavoitteena on B1.1 (toimiva peruskielitaito, OPH 2012)³. Tämän saavuttaa koulutuksen aikana vain hieman yli kolmasosa osallistujista (VTV 2018). Kotoutumiskoulutus ei siis nykyisellään tarjoa sujuvaa siirtymää yliopisto-opintoihin. Myös työllistyäkseen korkeakoulutetut maahanmuuttaneet tarvitsevat tätä korkeamman suomen tai ruotsin kielen

2 A-kielenä englantia opiskelleiden lukion oppimäärän tavoitteena on B2-tasoinen kielitaito lukion päättövaiheessa (LOPS 2015).

3 B1-ruotsia opiskelleiden lukion oppimäärän tavoitteena on B1-tasoinen kielitaito lukion päättövaiheessa (LOPS 2015).

taidon taitotason, jotta sillä olisi aidosti työllisyyttä parantava vaikutus (Nieminen ym. 2015, 75). Ylimmän tason suomen ja ruotsin kielten kursseille on todettu olevan paljon lisätarvetta, sillä nykyisellä kurssitarjonnalla ei pystytä vastaamaan kasvavaan tarpeeseen (Nieminen ym. 2015; Saarinen ym. 2016; Pyykkö 2017; Airas ym. 2019; OKM 2019b; Vaarala ym. 2021).

Englannin kielen hyvä taito otetaan kansainvälisten osaajien kohdalla usein itsestäänselvyytenä ja itseisarvoisena kansainvälisyyden edistäjänä. Vaikka maahanmuuttaneilla on tyypillisesti monipuolinen kielitaito, englanti ei ole heillä välttämättä vahvimpien kielten joukossa. (ks. Pyykkö 2017; Lomaa ym. 2013; Saarinen & Ennser-Kananen 2020.) Kotoutumiskoulutuksessa englannin kielitaidon kehittämiseen ei panosteta (ks. Lomaa ym. 2013), mutta korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden osalta myös englannin kielitaidon kehittäminen on ehdottoman tarpeellista, sillä tämä kieli on edellytys korkeakouluopintojen sujumiselle Suomessa. Kielitaidon riittämättömyyden lisäksi puutteellisten opiskeluvalmiuksien ja tietouden suomalaisesta opiskelukulttuurista on havaittu vaikeuttavan opinnoissa etenemistä (Airas ym. 2019).

Korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden kohdalla korostuvat kieli- ja opiskeluvalmiuksien ohella myös erityisesti aiemman osaamisen tunnistamisen ongelmat, sillä aiemmin kertyneen osaamisen tunnistaminen on hidasta eikä vakiintuneita käytänteitä ole: toimintatavoista ja välineistä on vähän tietoa tai niiden hyödyntäminen ei ole systemaattista (ks. esim. Airas ym. 2019; Shemeikka ym. 2021). Tämä puolestaan johtaa siihen, että opiskelija voi päätyä suorittamaan päällekkäisiä opintoja, päätyä alaansa vastaamattomiin tehtäviin tai jumiutua niin sanottuihin matalapalkkaisiin sisääntuloammatteihin, kuten siivoustyöhön (Forsander 2013; Nieminen ym. 2015; Strömmer 2017; Kurki 2019). Korkeakoulutetuille maahanmuuttaneille suunnattu, erityisesti ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämiseen keskittyvä Supporting immigrants in higher education in Finland (SIMHE) -vastuukorkeakoulu-toiminta on todettu toimivaksi toimintamalliksi (ks. esim. OKM 2017c, 2019c, 2019e; Stenberg ym. 2020, Shemeikka ym. 2021). Kansallinen

SIMHE-verkosto koostuu tällä hetkellä Jyväskylän, Helsingin, Turun, Vaasan ja Tampereen yliopistoista. Ammattikorkeakouluista verkostossa mukana ovat Arcada, Savonia, Karelia, Metropolia ja Oulun ammattikorkeakoulu.

Hankkeista kohti vakiintunutta toimintaa

Riittämättömät mahdollisuudet oppia kieltä, aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen haasteet sekä kankeat valintakäytännöt hidastavat korkeakouluopintoihin pääsyä. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden polkuja yliopisto-opintoihin on tuettu yliopistoissa hankepohjaisella toiminnalla ja kehittämisellä jo pitkään. Erilaiset valmentavat tai polkukoulutukset on havaittu toimiviksi, joten niitä pidetään tarpeellisina vakiinnuttavaa (Airas ym. 2019; Pyykkö 2017; OKM, 2019c). Hankkeissa on kehitetty hyväksi koettuja malleja muun muassa kieli- ja sisältöopintojen integroimiseksi, rinnakkais- ja monikielisyyden hyödyntämiseksi sekä sosiaalisten verkostojen luomiseksi (Airas ym. 2019; Kokkonen ym. 2019; OKM 2019b). Nimenomaan korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspolkuja yliopisto-opintoihin edistäviä käynnissä olevia erillishankkeita ovat muun muassa AKVA (Helsinki), KORKO (Tampere) ja KOROKE (Turku). Näiden lisäksi meillä on täydennys- ja pätevöitymiskoulutuksia, jotka ovat keskittyneet opettajien (Kuulumisia), varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lääkärien kouluttamiseen. Esimerkiksi Kuulumisia-hanke on toiminut hankeperustaisena vuodesta 2010. Toimia on tehty myös työllistymisen tueksi, ja eri puolilla Suomea on ollut lukuisia korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnattuja jo päättyneitä hankkeita.

Saavuttaakseen työelämän kannalta riittävät valmiudet korkeakoulukelpoisen tai korkeakoulutetun maahanmuuttaneen täytyisi jo kieltenoppimisen ja kotoutumisen varhaisessa vaiheessa päästä opiskelemaan kieltä ja oman alan sisältöjä yliopistoyhteisössä ja -ympäristössä. Tarvitaan yliopistotason opintoja, jotka mahdollistavat ja tukevat opintojen jatkamista sekä kehittävät akateemisia taitoja, joita tarvitaan tietotyössä ja korkeakouluopinnoissa. (JYU.INTEGRAn loppuraportti 2019.) Vaikka hankkeissa on kehitetty toimivia malleja ja kerrytetty osaamista, toiminnan hankeperustaisuus ja sen lyhytjänteisyys hankakuineen kuormittavat korkeakouluja (Airas ym. 2019). Kenttä on pirstaleinen: hankkeita on paljon, on vaikea pitää ajan tasalla tietoutta olemassa olevista kehittämiskokonaisuuksista, ja toimijat vaihtuvat hankkeiden päätyttyä. Pitkäjänteisen kehittämisen näkökulmasta ongelmallista on se, että kilpailu rahoituksesta vaikeuttaa yliopistojen välistä yhteistyötä ja toiminnan systemaattista valtakunnallista kehittämistä: tarvitaan turvattu rahoitus toiminnan vakiinnuttamiselle ja pysyville kansallisille ratkaisuille. (Airas ym. 2019.)

JYU.INTEGRAn tavoitteena tasavertainen ja saavutettava yliopisto

JYU.INTEGRA-koulutusmallia on kehitetty ja pilotoitu opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän hankerahoituksen turvin. Hankkeessa on haettu ratkaisuja edellä kuvattuihin haasteisiin, jotka estävät tai hidastavat korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden etenemistä akateemisilla koulutuspoluilla ja edelleen asiantuntijatehtäviin suomalaisessa työelämässä. Toisin kuin vakiintuneet valmentavat koulutukset, jotka edellyttävät tiettyä kielitaidon tasoa ja sijoittuvat kotoutumiskoulutuksen jälkeiseen aikaan, JYU.INTEGRA-koulutusmalli mahdollistaa opiskelu- ja urapolkujen edistämisen jo kotoutumisjakson aikana. Koulutusmallin lisäksi hankkeessa on toteutettu

kansallinen selvitystyö suomalaisten yliopistojen valmiuksista tarjota JYU.INTEGRAn kaltaista koulutusta kotoutumisvaiheessa oleville korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille. JYU.INTEGRA on näin osaltaan edistämässä yliopisto-opintojen saavutettavuutta ja tasa-arvoa sekä laajentamassa yliopiston koulutusvastuuta.

Tämän raportin ensimmäisessä osassa keskitytään JYU.INTEGRA-koulutusmallin kehittämiseen ja toisessa osassa esitellään yliopistoja koskevan selvitystyön tulokset. Raportin loppuun esitetään suositukset kansallisiksi jatkotoimenpiteiksi korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden yliopistokoulutuspolkujen vahvistamiseksi.

INTEGRA 2 -HANKKEEN TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

Tavoitteet

Yliopistoissa on tunnistettu jo vuosien ajan tarve korkeakoulutaustaisten ja -kelpoisten maahanmuuttaneiden pitkäjänteiselle ja suunnitelmalliselle koulutuksen kehittämiselle. INTEGRA-koulutusmallin kehittäminen mahdollistui vuonna 2017, kun OKM myönsi rahoituksen turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integroimiseksi (päätös 10.8.2017 OKM 67/529/2017). Ensimmäisessä vaiheessa tälle ryhmälle alettiin rakentaa yliopiston kieli- ja sisältöopintoja integroivaa koulutusmallia. Tärkeänä periaatteena on ollut, että osallistujien taloudellinen tilanne on turvattu: koulutus on alusta saakka laadittu siten, että se voi toimia omaehtoisena kotoutumis-/työvoimakoulutuksena, johon voi saada työttömyysetuutta. Tässä raportoitavassa INTEGRAn toisessa vaiheessa (1.8.2019–31.8.2021) tavoitteena oli jatkokehittää mallia ja alkaa luoda pysyviä käytänteitä kohderyhmän ohjaukseen ja koulutukseen, jotta pääsy korkeakoulutukseen ja työhön nopeutuisi ja sujuvoituisi. Osana tätä kehittämistä nähtiin tarpeelliseksi kartoittaa myös laajemmin Suomen yliopistojen mahdollisuuksia ja valmiuksia ottaa enemmän vastuuta korkeakoulutaustaisten ja -kelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttamisessa.

Ensimmäisen, vuonna 2018 pilotoidun mallin tutkimuksen ja koke-
musten perusteella **INTEGRA 2:n tavoitteena oli**

1. kehittää edelleen kielen, sisältöjen ja akateemisten taitojen integrointia hyödyntäen oppijoiden monikielisyyttä ja syven-
tään oppiaineopettajien roolia
2. jatkokehittää ja vakiinnuttaa rekrytointia pysyväksi
käytänteeksi
3. selvittää ja testata psykososiaalisen tuen rakentamista malliin
4. jatkokehittää kohderyhmän ohjausta oman alan opinnoissa
etenemiseksi ja tutkinto-opintoihin hakeutumisiksi; levittää
hyviä ohjauskäytänteitä ja vakiinnuttaa ne osaksi yliopiston
palveluita
5. selvittää pysyvien rakenteiden luomista ja mallin laajentamis-
ta muihin yliopistoihin.

Tavoitteiden toteutuminen

TAVOITE 1: Kielen, sisältöjen ja akateemisten taitojen integroiminen

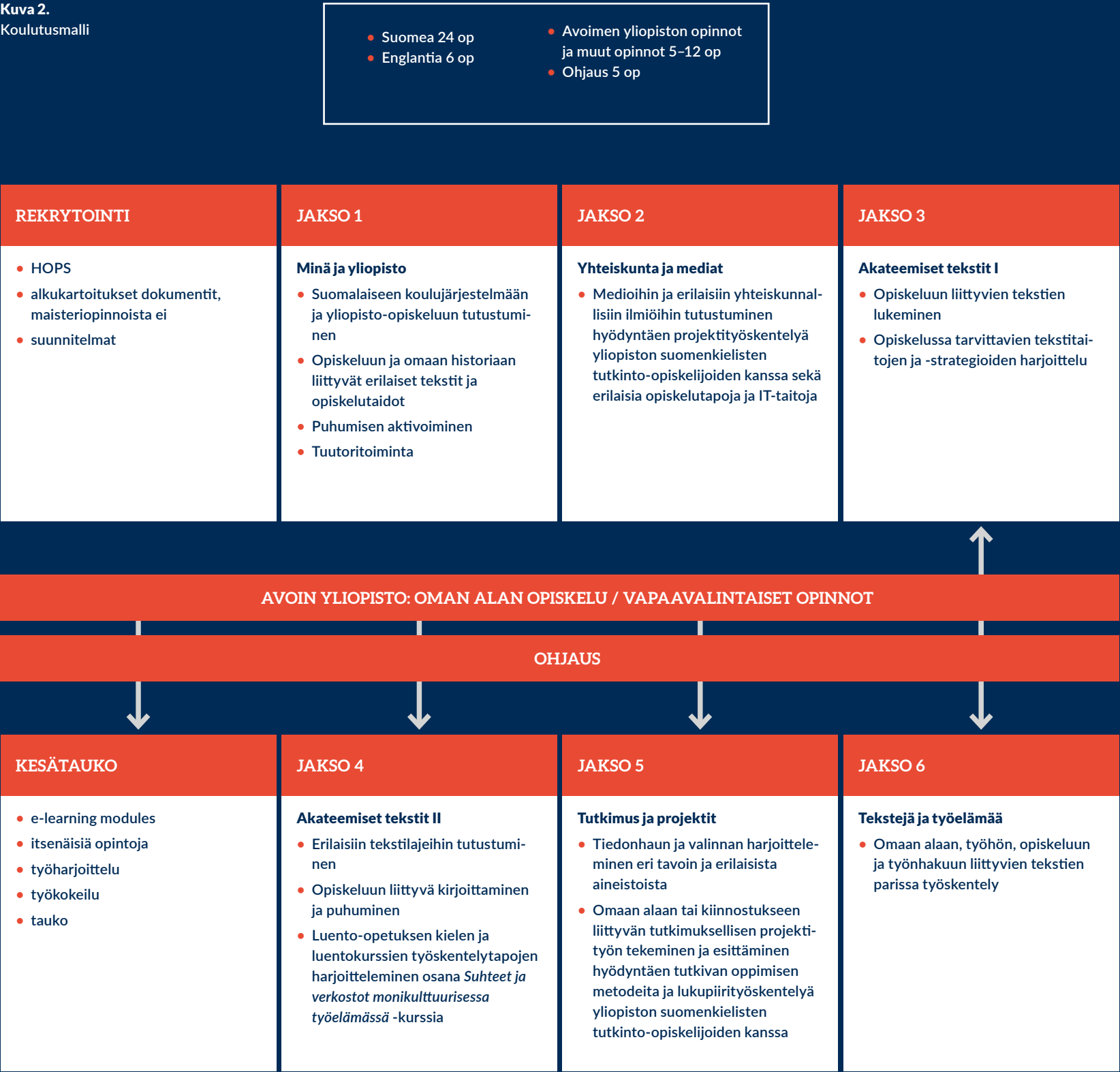
Kehitetään edelleen kielen, sisältöjen ja akateemisten taitojen
integrointia hyödyntäen oppijoiden monikielisyyttä ja syven-
tään oppiaineopettajien roolia.

Onnistunutta:

INTEGRA-koulutusmallin keskeinen tavoite on alusta asti ollut in-
tegroida kielenoppiminen saumattomasti akateemisiin taitoihin ja
kielenkäyttötilanteisiin (ks. myös kuva 2). Opetuksen lähtökohtana oli
sosiokulttuurinen ja ekologinen näkemys kielenoppimisesta (esim. van
Lier 2000): sen mukaan kieltä opitaan vuorovaikutuksessa osallistumi-
sen ja käytön kautta. Kielitaidon ytimessä ovat kielen eri käyttötavat,
-tilanteet ja -tarpeet. Kielitaito kehittyy tekemällä merkityksellisiä asioita
kielellä, yhdessä muiden kanssa.

Mallin rakenne ja moduulit olivat toimivia, joten ne säilytettiin
myös toisessa vaiheessa ennallaan. Muutoksia tehtiin sen sijaan kou-
lutuksen rekrytointiin ja tukielementteihin. Melko pian INTEGRA 2:n
alettua koulutus jouduttiin sopeuttamaan koronapandemian vuoksi
muuttuneeseen tilanteeseen, ja koulutuksen kuudesta moduulista viisi
toteutettiin kokonaan etäopetuksena.

Kuva 2.
Koulutusmalli

INTEGRAn pilottivaiheessa opiskelijoilla havaittiin vaikeuksia etenkin akateemisissa tekstikäytänteissä ja opiskelukulttuurissa, jotka Suomessa edellyttävät itsenäistä tiedon soveltamista ja itseohjautuvuutta. Niinpä INTEGRA 2:ssa painotettiin vielä vahvemmin erilaisten akateemisten tekstilajien haltuunottoa niin reseptiivisesti kuin produktiivisesti. Erityisesti opiskelu- ja kielenkäyttöstrategiat sekä akateeminen lukeminen ja kirjoittaminen kehittyivät koulutuksen aikana nopeasti.

Kielen, sisältöjen ja akateemisten taitojen integroinnin onnistumiseen vaikutti osaltaan myös opiskelijoiden tausta. Opiskelijat tulivat pääsääntöisesti koulukulttuureista, jotka ovat lähempänä suomalaisia käytänteitä; aiempien koulumaiden koulutusjärjestelmät noudattivat pääasiassa Bolognan mallia, jolloin koulutusjärjestelmä ja tavat toimia siinä olivat jo joiltain osin tuttuja. Opiskelijan oli helpompi keskittyä opintoihin, kun kaikki ei ollut niin uutta.

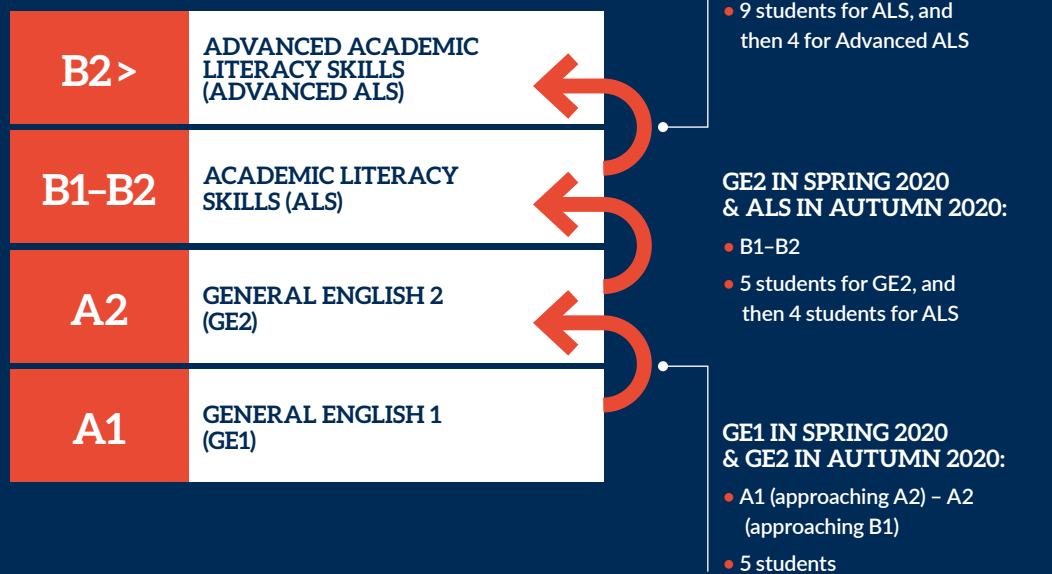
Olen oppinut Integran aikana paljon hyödyllisiä asioita, joita käytän varmasti tulevaisuudessa. Kuten palautteen antaminen, tutkimustaidot, akateeminen kirjoittaminen jne.

Suomalaisissa korkeakouluopinnoissa ja asiantuntijatyössä tarvitaan myös englannin taitoa. Monelle muualta tulleelle opiskelijalle tämä voi kuitenkin olla uusi asia, ja aiemmat englannin opinnot saattavat olla vähäisiä. INTEGRA 2:ssa englannin kielen merkitys ja osuus koulutuksessa tehtiin näkyväksi jo hakuvaiheessa, ja opiskelijat suhtautuivatkin englannin opintoihin myönteisesti. Englannin

opetuksessa kiinnitettiin myös aiempaa enemmän huomiota englannin integroimiseen koulutuksen muihin kurssisisältöihin ja -tehtäviin, mikä tuki sekä englannin että suomen opiskelua. Näin myös välttyttiin päälekkäisiltä tehtäviltä. Koulutuksessa oli neljä englannin tasoryhmää, joista opiskelijat etenivät seuraavalle puolivälissä koulutusta (ks. kuva 3):

- General English 1 (lähtötaso A1, tavoitetaso A2)
- General English 2 (tavoitetaso B1–B2)
- Academic Literacy Skills ja Advanced Academic Literacy Skills (lähtötaso vahva B2, tavoitetaso C1).

Kuva 3.
Englannin tasoryhmät

Englannin tapaamisia oli 2–4 tuntia viikossa läpi koko koulutuksen toisin kuin pilottikoulutuksessa, jossa opetusta oli intensiivisissä jaksoissa. Opiskelijat kokivat uuden järjestelyn hyväksi ja työmäärää tasaavaksi.

Kehitettävää:

Avoimen yliopiston ja tiedekuntien oppiaineopettajien roolia INTEGRA-opiskelijoiden tukena oli tarkoitus kehittää ja vahvistaa. Korona-ajan nopea siirtyminen etäopetukseen vei kuitenkin resursseja kieli- ja sisältötoimintojen integroinnin syventämiseltä. Opetushenkilöstöllä ei ollut mahdollisuutta käyttää aikaa kokonaan uudelleenkehittämistyöhön, joka olisi vaatinut runsaasti yhteistä suunnittelua ja kielitieteiden työtapojen opiskelua. Sen sijaan keskityttiin mielekkäiden etätoteutusten ja -opiskelutapojen kehittämiseen. Myös uusien ohjelmien ja sovellusten sekä itsenäisen opiskelun käytänteiden opetteleminen ja ohjaaminen muutti osittain alkuperäisiä tavoitteita.

Korona-ajan etäopiskelulla oli myös **positiivisia vaikutuksia**. Se tuki digitaalisten taitojen ja akateemisten tekstitaitojen kehittymistä sekä opiskelijoiden ajankäytön hallintaa. Kirjallisen viestinnän lisääntyminen kehitti erityisesti monilukutaitoa ja kirjallista ilmaisua. Myös tehtävät tehtiin täsmällisemmin kuin lähiopetuksessa, koska tehtävien palautus tuli näkyväksi paitsi opettajalle myös opiskelijalle itselleen. Opiskelijat saattoivat seurata omia tehtäviään ja edistymistään oppimisalustalla, kun kaikki toiminta dokumentoitiin sähköiseen ympäristöön. Koulutuksessa käytettiin Moodle-oppimisympäristöä ja Zoom-etäkokousjärjestelmää. Yhteiset etätapaamiset koettiin tärkeiksi ja arkea jäsentäviksi.

Minä olen oppinut asioita Integrassa ja aion käyttää myös tulevaisuudessa, jotka olivat palautteen antaminen ja vastaanottaminen, esimerkiksi jakson reflektointi, referaattien kirjoittaminen, oppimispäiväkirja, raporttien tekeminen, jne. Ne ovat parantaneet referoinnin ja reflektoinnin osaamistani.

Suurimpia haasteita kielitaidon kehittämisessä oli opiskelijoiden vähäinen mahdollisuus käyttää kieltä spontaanisti oppitunneilla sekä niiden ulkopuolella. Suullinen kielitaito ei edistynyt yhtä paljon kuin kirjalliset taidot, vaikka Zoom-tapaamisissa keskityttiin nimenomaan yhteiseen toimintaan suullisessa vuorovaikutuksessa. Lähiopetus ja mo-

nipuoliset arjen vuorovaikutustilanteet ovat ehdoton edellytys suullisen kielitaidon kehittymiselle, eikä kokonaan etäopetuksena tapahtuva koulutus pysty näitä korvaamaan. Yksi INTEGRA-koulutuksen olennainen elementti on ollut yliopistoympäristöön ja sen käytänteisiin sosiaalistuminen, minkä myös opiskelijat ovat kokeneet erityisen tärkeäksi. Kun opinnoissa ei päästä yliopiston fyysisiin tiloihin, nämä luontevat kontaktit muuhun, oman ryhmän ulkopuoliseen yliopistoyhteisöön jäävät kokonaan puuttumaan.

Mutta minulla on edelleen vaikeuksia puhua ja minulla on vaikeuksia ymmärtää, varsinkin kun kuuntelen. Tähän on monia syitä. Ensinnäkin, minulla ei ole suomenkielistä ympäristöä. Kieli kehittyy puhumalla. Minun on parannettava sosiaalista verkostoani ja kuunneltava enemmän.

Koulutuksen vaikuttavuus

INTEGRA-koulutus on osoittautunut toimivaksi tavaksi edetä omalla opiskelu- ja urapolulla. Tästä osoituksena on edellisen ja tämän koulutuskierroksen opiskelijoiden sijoittuminen koulutusten jälkeen:

- Englanninkielisissä maisteriohjelmissä on kuusi opiskelijaa, joista yksi on ulkomaisessa yliopistossa.
- Yliopiston väyläopinnoissa ja aineenopettajan tutkintoa täydentävissä opinnoissa on (Opetushallituksen rinnastamispäätöksellä) kolme opiskelijaa.
- Kaksi opiskelijaa hakee jatko-opinto-oikeutta ja on samaan aikaan myös työnhakijoina.
- Pedagogisissa opinnoissa Tampereen yliopistossa ja Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on/on ollut kolme opiskelijaa. Tampereen yliopistosta valmistunut opiskelija on jo päteväytynyt ja tekee oman alansa töitä opettajana.

- Suomenkielisissä ammattikorkeakoulujen tutkinto-opinnoissa tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon opiskelemassa on neljä opiskelijaa.
- Jyväskylän ammattikorkeakoulun Suomalaisen työelämän osaaja korkeakouludiplomi UOMA (60 op) -koulutuksessa on kaksi opiskelijaa.
- Omaan koulutusalaan liittyvissä ammatillisissa opinnoissa on kolme opiskelijaa.
- Koulutushaut ovat tässä vaiheessa vielä kesken noin viidellä opiskelijalla. Lisäksi on useita työllisyyskoulutuksiin, työkoeluihin ja työnhakuun jatkaneita opiskelijoita.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Kielenopiskelu tulee integroida mahdollisimman varhain opiskelijalle merkityksellisiin sisältöihin sekä akateemisissa opinnoissa ja asiantuntijatehtävissä tarvittaviin taitoihin.
- Englannin kielellä on tärkeä rooli osana akateemista asiantuntijuutta, ja sen merkitys on tuotava selvästi esille, jos henkilö on hakeutumassa korkeakoulutukseen ja/tai asiantuntijatehtäviin. Opiskelijan tarpeiden mukaisia englannin opintoja tulee tarjota osana koulutusta.
- Koulutuksen on suurimmalta osalta oltava fyysisesti yliopistoympäristössä, jossa suulliset vuorovaikutustaidot voivat kehittyä ”tehokkaasti” ja opiskelija voi osallistua yliopistoyhteisön toimintaan sekä sosiaalistua opiskeluympäristön käytänteisiin.
- Etäopiskelua tulee pohtia kriittisesti, ja tarjota sitä vain silloin, kun se on pedagogisesti mielekästä ja tukee opiskelutaitojen ja kielenkäytön kehittymistä.

TAVOITE 2: Rekrytointikäytänteiden vakiinnuttaminen

Jatkokehitetään ja vakiinnutetaan rekrytointia pysyväksi käytänteeksi.

Rekrytoinnissa oli kolme vaihetta: 1) verkossa täytettävä hakulomake liitteineen (mm. CV ja mahdolliset todistukset), 2) suomen ja englannin kirjalliset testit sekä 3) haastattelut.

Hakulomakkeissa kysyttiin mm. koulutus- ja työtaustaa, tavoitteita sekä itsearviointia suomen ja englannin osaamisesta. Verkkohakemusten perusteella osa hakijoista kutsuttiin suomen ja englannin testeihin. Kielitestien tekeminen jo hakuvaiheessa oli selkein muutos INTEGRAn ensimmäiseen vaiheeseen nähden. Kielitaitotaso ei kuitenkaan ollut kriteeri koulutukseen pääsulle, vaan testien tarkoituksena oli saada muodostettua sopivat, opiskelijoiden tarpeita ja tavoitteita vastaavat ryhmät. Testien perusteella valittiin sopivat hakijat vielä suomen- ja englanninkieliseen haastatteluun. Haastatteluissa kiinnitettiin huomiota etenkin hakijoiden akateemiseen orientaatioon, omien tavoitteiden selkeyteen sekä motivaatioon tehdä yliopisto-opintoja jo kotoutumisaikana.

Rekrytoinnin kehittäminen koettiin onnistuneeksi. Erityisesti hakuvaiheessa pidetyt kielitestit tukivat sopivien ryhmien muodostamista ja auttoivat koulutuksen suunnittelua. Muun muassa englannin kielen tarpeet saatiin kartoitettua jo ennen koulutuksen alkua. INTEGRAn pilottikoulutuksessa opiskelijoiden heterogeeninen englannin taso asetti haasteita oikeanlaisen tuen ja opintojen rakentamiseen. Toinen onnistunut asia oli akateemisten tavoitteiden ja opiskeluvalmiuksien painottaminen haastatteluissa, sillä opiskelijat sitoutuvat vaativiin akateemisen tason opintoihin parhaiten silloin, kun niillä on suora yhteys omiin tulevaisuuden opiskelu- ja työsuunnitelmiin.

Rekrytoinnin toimivuudesta kertoo myös se, että INTEGRAn 2:ssa kehitetty prosessi on vakiintunut käyttöön ja sen mukainen rekrytointi on toteutettu myös kolmannessa, juuri käynnistyneessä koulutuksessa.

Kuva 4. Kolmivaiheinen rekrytointiprosessi

Hakemuksia INTEGRAn 2 -koulutukseen tuli yhteensä 54, joista kirjalliseen testiin kutsuttiin 27. Testin perusteella haastatteluihin valikoitui 23 opiskelijaa. Varsinaiseen koulutukseen valittiin 20 opiskelijaa: 17 naista ja 3 miestä. Opiskelijat olivat lähtöisin 12 maasta: Afganistan, Bangladesh, Belgia, Guatemala, Intia, Iran, Kiina, Liettua, Turkki, Ukraina, Venäjä ja Vietnam. Eniten opiskelijoita oli Turkista. Myös osallistujien koulutustaustat olivat vaihtelevia: IT-ala, kauppatieteet, kasvatustieteet, kielitieteet, liikuntatieteet, luonnontieteet, lääketieteet ja yhteiskuntatieteet.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Tutkinto-opintoja edeltävään koulutukseen valittaessa tulee varmistaa opiskelijan oma motivaatio, akateeminen suuntautuminen sekä näkemys omista tavoitteista. Koulutuksista hyötyvät eniten ne, joiden tavoitteena on jatkaa/täydentää korkeakouluopintojaan ja/tai työllistyä asiantuntijatehtäviin.
- Rekrytointivaiheen testaamisen tulee olla monivaiheista ja monipuolista, jotta hakijalla on mahdollisuus näyttää monenlaista osaamistaan strategioiden hallinnasta akateemisiin taitoihin. Näin saadaan riittävän kattava kuva hakijan taidoista.

TAVOITTEET 3 ja 4: Ohjaukikäytänteiden ja psykososiaalisen tuen kehittäminen

Jatkokehitetään kohderyhmän ohjausta oman alan opinnoissa etenemiseksi ja tutkinto-opintoihin hakeutumiseksi sekä selvitetään ja testataan psykososiaalisen tuen rakentamista malliin.

Tietoa, ohjausta ja neuvontaa

INTEGRAn toisen vaiheen koulutukseen hakeutui useita opiskelijoita, jotka olivat hyödyntäneet Jyväskylän yliopiston tarjoamaa SIMHEN ohjausta korkeakoulutukseen ennen koulutushakua. Koulutukseen valituista vajaa puolet oli saanut SIMHEN kautta tietoa INTEGRasta. Hakijoille, joita ei valittu koulutukseen, tarjottiin tukea jatkosuunnitelmiin joko Jyväskylän yliopiston tai toisen korkeakoulun SIMHE-ohjauksessa tai muussa koulutuksessa, kuten Helsingin yliopiston

AKVAssa, Tampereen yliopiston KORKO- tai Turun yliopiston KOROKE-hankkeiden palveluissa. Näin maahanmuuttaneille suunnatun ohjauksen ja toisaalta korkeakoulutukseen integroivan, ns. nivelvaiheen, koulutuksellisen tuen välille pyritään muodostamaan jatkumoa. Tämä mahdollistaa pitkäjänteisen tuen korkeakoulutukseen pyrkivän suunnitelmille ja koulutukseen pääsyyllä. Ohjausta toteutettiin tarvittaessa yhteistyössä esimerkiksi TE-toimiston ohjauksen, avoimen yliopiston tai tiedekunnan ohjauksen tai toisen korkeakoulun tarjoaman opinto-ohjauksen kanssa. INTEGRAn aikana toteutettiin yhteistyössä Opetushallituksen tutkintojen tunnustamisen yksikön kanssa kokeilu, jossa tarjottiin opettajataustaisille, jo rinnastamispäätöksen saaneille opiskelijoille mahdollisuus osallistua omaa opintopolkua tukevaan yhteisohjaukseen INTEGRAn ja Opetushallituksen työntekijöiden kanssa. Ohjauksessa käsiteltiin rinnastamispäätöksen sisältöä, opiskelijan aiempaa koulutustaustaa, tavoitteita ja mahdollisia opintoja INTEGRAn aikana tai sen jälkeen (esimerkkeinä opettajan oman opetettavan aineen opinnot avoimessa yliopistossa tai tiedekunnissa, pedagogiset opinnot ja muut mahdolliset suunnitelmia tukevat opinnot).

INTEGRAn ohjaus (5 op) rakentui kahdelle päätoiminnoille, joita olivat henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) ja siihen liittyvät henkilökohtaiset ohjauskeskustelut sekä ryhmäohjaus. Koulutuksessa kaikki opiskelijat kävivät vähintään kolme HOPS-keskustelua ohjaajan kanssa. Keskustelut tukivat opiskelijan suomeksi tai englanniksi kirjoittaman opintosuunnitelman laatimista, opiskelua ja opintojen suorittamista sekä jatkosuunnitelmia koulutuksen jälkeen. Koulutuksen jaksojen vaihdoksiin aikataulutetuissa ryhmäohjauksissa opiskelijat harjoittelivat omista kokemuksista kertomista sekä toisten opiskelijoiden kokemusten aktiivista kuuntelemista. Kokemusten jakamisen mahdollistaminen luotettavassa ryhmässä tukee opiskelijoiden oman ajattelun kehittymistä ja oppimista (Laine & Malinen 2009). Tavoitteena oli muodostaa perusteltu, opiskelijan elämäntilanteeseen soveltuva käsitys itsestä opiskelijana korkeakouluopinnoissa suomalaisessa yliopistossa. Osion suoritettuaan opiskelija osasi suunnitella, sisällölliset ja kielten opiskelun tavoitteet huomioiden, omaa opintopolkuaan akateemisissa opinnoissa.

Ryhmäohjausten teemoja vuoden 2020 koulutuksessa olivat

- korkeakoulutettujen ammatit ja urapolut yliopistossa ja yliopiston ulkopuolisessa työelämässä
- hakeutuminen korkeakoulutukseen
- kokemukset, merkitykset ja vuorovaikutus oppimisessa
- oppimisen reflektointi ja etäopiskelun vaikutukset oppimiseen
- oman osaamisen tunnistaminen ja tunnustamisen käytänteet.

Psykososiaalinen tuki rakennettiin Jyväskylän yliopistossa jo käytössä olevan Student Life -toimintamallin pohjalta. Mallissa mm. eri yliopiston toimijat tarjoavat tietoa, neuvontaa ja ohjausta siitä, miten omasta opiskelukyvystä pidetään huolta, lisätään omaa hyvinvointia ja tuetaan arjen sujumista. Samalla kehitetään valmiuksia opiskelulla, kansainvälistyä ja siirtyä myöhemmin työelämään. Toiminta on tutkimusperustaista.

Koko INTEGRA 2 -koulutuksen ajan yksi Student Lifen psykologeista toimi opiskelijoiden ohjaajana. Koulutuksen aikana hän piti 4–5 ryhmäohjausta sekä suomeksi että englanniksi. Ryhmäohjaustunneilla käsiteltiin hyvinvointiin liittyviä teemoja sekä tehtiin erilaisia harjoituksia. Opiskelijoita ohjattiin myös käyttämään yliopiston Student Life -sivuston materiaaleja. Lisäksi jokaisella opiskelijalla oli mahdollisuus tarvittaessa viiteen henkilökohtaiseen ohjauskäyntiin. Tätä mahdollisuutta käytti neljä opiskelijaa. Ryhmäohjausten aiheina olivat

- stressi
- käytännön vinkit stressaavien ajatusten käsittelyyn (2 tapaamiskertaa)
- itsemytätunto epävarmoina aikoina (erityisesti korona-aika)
- tulevaisuuden suunnitteleminen ja unelmia kohti kurottaminen.

Psykososiaalinen tuki oli erityisesti nyt korona-aikana kriittinen koko koulutuksen onnistumisen kannalta. Ilman psykososiaalista tukea ja henkilökohtaisia keskustelumahdollisuuksia opintojen edistäminen olisi voinut olla monelle opiskelijalle todella haastavaa. Nyt esimerkiksi siirtyminen etäopetukseen tapahtui sujuvasti ja opiskelijoiden oma, henkilökohtainen jaksaminen pysyi vaikeasta ja epävarmasta tilanteesta huolimatta hyvänä. Tuen ansiosta koronan aiheuttamia keskeytyksiä ei tullut.

Psykososiaalisen tuen teemojen ja ryhmätyöskentelyn menetelmien sovittaminen opiskelua ja opintoja tukevaan yksilö- ja ryhmäohjaukseen onnistui INTEGRAn toisessa vaiheessa hyvin. Psykososiaalinen tuki ohjasi opiskelijoiden hyvinvointia ja opiskelua tukevia taitoja, kuten opiskelustrategioita sekä ajankäytön ja arjen hallintaa. Yksilö- ja ryhmäohjauksessa käsiteltiin puolestaan oman oppimisen reflektointia ja kirjoitettiin konkreettista opintosuunnitelmaa sekä keskusteltiin sen kysymyksistä yhdessä. Ohjauksellisia teemoja suunniteltiin yhteistyössä psykologin ja ohjaajan kanssa, ne rakennettiin tukemaan toisiaan ja työskentelymenetelmiä synkronoitiin tarvittaessa tilannekohtaisesti.

Opiskelun ja opintojen ohjauksessa ilmenneitä tarpeita yksilölliselle psykososiaaliselle tuelle pystyttiin myös käsittelemään ensin opiskelijan kanssa ja sen jälkeen tämän toiveesta osana jatkuvampaa polutettua psykososiaalista tukea. Psykososiaalinen tuki osoittautui välttämättömäksi osaksi opiskelijoiden kokonaisvaltaista tukemista ja hyvinvointia opintojen aikana.

Vaikka kaikki ryhmäohjausten materiaalit olivat käytettävissä, kielenopetuksessa niitä ei juurikaan käsitelty ajanpuutteen vuoksi. Tärkeänä kehittämiskohteena seuraavissa koulutuksissa on integroida myös psykososiaalinen tuki kiinteämmin sekä suomen että englannin kielen oppimiseen. Yhtenä keskeisenä tulevaisuuden kysymyksenä voidaankin pitää sitä, pitäisikö koulutuksen olla nykyistä yhdeksää kuukautta pidempi, kuten kokonaisten lukuvuoden mittainen.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Yliopiston erilaisten tukipalveluiden tarjoaminen tulee varmistaa ja sille on oltava omaa rahoitusta, sillä palvelut tukevat koulutuksen loppuun suorittamista, kotoutumista, koulutuspolulla etenemistä sekä työllistymistä, toisin sanoen opiskelijan tavoitteiden edistymistä.
 - Psykososiaalista tukea tulee tarjota läpi koko koulutuksen: ryhmäohjaus ja tiedon jakaminen sekä erilaiset harjoitteet tekevät näkyviksi opiskelijoiden haasteita ja tarjoavat ratkaisumalleja niihin.
 - Henkilökohtaisia psykologin tapaamisia tulee mahdollistaa koulutuksissa: Mahdollisuus henkilökohtaisiin psykologin tapaamisiin on tärkeä jaksamisen ja elämänhallinnan resurssi. Osallistujajoukolla on heterogeeniset taustat, ja aiemmat kokemukset voivat aktivoitua koulutuksen aikana.
- Ohjaus on tehokkainta, kun se toteutetaan yhteistyössä opiskelijalle opinnot tarjoavan yksikön (esim. avoin yliopisto, ainelaitos), muodollisia valintakriteereitä avaavan koulutushakuneuvonnan ja tarvittaessa TE-toimiston kanssa.
- Opiskelun ja opintojen ohjauksellinen tuki kannattaa kytkeä työelämäpalveluiden tarjoamiin palveluihin, sillä opiskelijan suunnitelmassa useimmiten opinnolliset sekä ammatilliset ja työllistymiseen liittyvät kysymykset ovat rinnakkaisia.
- Ohjausta korkeakoulutukseen tulee tarjota mahdollisimman varhaisessa vaiheessa Suomeen saavuttaessa, ohjauksessa tulee tunnistaa opiskelijan/hakijan aiemmin hankittu osaaminen ja koulutustausta ml. mahdollisesti jo suoritettut korkeakouluopinnot ja -tutkinnot sekä käydä keskustelua tavoitteista ja opintojen jatkomahdollisuuksista, vaikka kielitaito (esim. suomen kieli) ei olisi vielä hakukriteereissä vaadittavalla tasolla.

TAVOITE 5: Pysyvien rakenteiden luominen

Selvitetään pysyvien rakenteiden luomista ja mallin laajentamista muihin yliopistoihin.

Tavoitteeseen viisi vastataan selvityksessä, jossa kartoitettiin Suomen yliopistojen valmiuksia ja resursseja kouluttaa kotoutumisvaiheessa olevia korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita ja tukea heitä kohti jatko-opintoja. Selvityksessä tarkastellaan korkeakouluun johtavien koulutuspolkujen laajentamisen edellytyksiä yliopistoissa. Raportin toinen osa koostuu tästä selvityksestä.

KORKEAKOULUTETUT JA KORKEAKOULUKELPOISET MAAHANMUUTTANEET SUOMEN YLIOPISTOISSA

Koulutuksen nykytila ja tulevaisuus

Tavoite ja toteutus

Tämän selvityksen keskiössä on Suomen yliopistojen valmiudet ja resurssit tarjota koulutusta kototumisvaiheessa oleville korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille. Aiemmin on selvitetty lähinnä kansainvälisesti rekrytoitujen tutkinto-opiskelijoiden opintopoluillaan kohtaamia esteitä ja/tai haasteita työelämään siirtymisessä (esim. OPH 2018; OKM 2019b; Tuononen ym. 2021), mutta maassa jo olevien korkeakoulutettujen tai korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden polkuja yliopisto-opintoihin ei ole aiemmin juuri tarkasteltu (ks. kuitenkin Airas ym. 2019). Tässä selvityksessä kohderyhmänä olevista korkeakoulutetuista ja korkeakoulukelpoisista maahanmuuttaneista ei ole saatavilla tilastotietoja, ja tieto on hyvin sirpaleista kohderyhmän heterogeenisuuden takia. Selvityksessä kartoitetaan, mitä yliopistoon johtavien koulutuspolkujen laajentaminen edellyttäisi yliopistoissa ohjauksen, opetuksen ja hallinnon näkökulmasta. Keskiössä on, miten hanke pohjaisesta toiminnasta päästään kohti vakiintuneita rakenteita ja toimintoja. Selvitykseen osallistui yliopistojen hallinnon ja käytännön toimijoita kaikista Suomen yliopistoista.

Aineisto ja menetelmät

Aineistona on kysely- ja ryhmäkeskusteluaineisto, joka on kerätty vuonna 2020. Keväällä 2020 toteutetun kyselyn avulla kartoitettiin suomalaisten yliopistojen valmiuksia ja resursseja kouluttaa korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttajia. Kokonaiskuvan saamiseksi kyselyn teemat kattoivat rahoituksen, ohjauksen ja neuvon-

nan sekä opetuksen kysymykset, ja näihin teemoihin palattiin kyselyaineistoa täydentävissä ryhmäkeskusteluissa syksyllä 2020.

Kaikkiin Suomen yliopistoihin lähetettiin kaksi erillistä kyselyä, joista toinen kohdennettiin hallinnon henkilöstölle ja toinen käytännön toimijoille, kuten opettajille sekä ohjaus- ja neuvontapalveluiden henkilöstölle. Käytännön toimijoiden kyselyssä vastaaja sai valita, vastaako opetukseen tai ohjaukseen ja neuvontaan painottuviin kysymyksiin vai molempiin osioihin. Kyselyt laadittiin Webropol-kyselyohjelmalla, ja ne koostuivat sekä monivalintakysymyksistä että avoimista kysymyksistä. Kyselyllä kartoitettiin seuraavia teemoja nimenomaan korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttajien osalta:

- yliopiston yhteiskunnallinen tehtävä
- rahoitus
- jatkuvan oppimisen osana tarjottavat koulutukset
- kohderyhmän tavoittaminen
- ohjaus-, neuvonta- ja tukipalvelut
- kielten opiskelumahdollisuudet
- tuleva tai meneillään oleva hanketoiminta
- henkilöstökoulutustarpeet ja -mahdollisuudet
- alueellinen ja valtakunnallinen yhteistyö.

Sekä hallinnon että käytännön toimijoiden kyselyt pilotoitiin Jyväskylän yliopistossa hallinto-, ohjaus- ja opetushenkilöstöön kuuluvien tahojen kanssa ennen niiden lähettämistä. Pilotoinnista saatuja konkreettisia parannusehdotuksia käytettiin kyselyiden kehittämisessä.

Kyselyllä tavoiteltiin jokaisesta yliopistosta kohderyhmän kanssa tekemisissä olevia tahoja (esim. hakijapalvelut, koulutus-/opiskelijapalvelut, koulutuksesta vastaavat vararehtorit, hanketoimijat ja kieltenopettajat). Kyselyyn saatiin yhteensä 79 vastausta: 35 hallinnon ja 44 käytännön toimijoiden kyselyyn (ks. taulukko 1).

	HALLINTO	OPETUS	OHJAUS JA NEUVONTA	OPETUS SEKÄ OHJAUS JA NEUVONTA	YHTEENSÄ
N	35	20	13	11	79

Taulukko 1. Kyselyvastaukset

Kyselyvastauksia saatiin jokaisesta yliopistosta. Saadut kyselyvastaukset painottuivat tiettyihin yliopistoihin, joten kaikista yliopistoista ei saatu yhtä kattavaa otantaa: vastausmäärät vaihtelivat yhden ja neljäntoista välillä.

Kyselyistä saatu aineisto analysoitiin SPSS-tilasto-ohjelmassa. Valtaosa käytetyistä tilastollisista menetelmistä on kuvailevaa tilastoanalyysia. Pienehkön otoskoon takia aineistosta laskettujen tunnuslukujen ja erojen merkitsevyyttä tutkittiin parametrittomilla menetelmillä kuten Mann-Whitneyn U-testillä. Lisäksi muuttujien välisiä riippuvuussuhteita selvitettiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen sekä ristiintaulukoinnin ja 2-testin avulla. Tilastoanalyysia tehtäessä ilmeni, ettei käytännön ja hallinnon toimijoiden kyselyvastauksissa ollut tilastollisesti merkittäviä eroja. Tuloksissa käsitelläänkin näitä kahta ryhmää yhtenä joukkona, ellei toisin mainita. Sen sijaan vastauksissa ilmeni ristiriitaisuuksia yliopistojen sisällä, mikä voi johtua siitä, ettei korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ryhmää ole täysin tunnistettu tai tietoa toiminnoista tämän kohderyhmän osalta ei ole.

Kyselyaineistoa täydentävät ryhmäkeskustelut toteutettiin syksyllä 2020. Ryhmäkeskusteluihin pyrittiin saamaan jokaisesta Suomen yliopistosta sekä ohjaus-, opetus- että hallintohenkilöstöä, jotta eri tahojen välinen vuoropuhelu mahdollistuisi. Osallistujien halukkuutta osallistua keskusteluihin kysyttiin kyselylomakkeiden lopussa, ja osallistujia rekrytoitiin myös sähköpostitse. Keskustelut käytiin yliopistokohdaisesti Zoom-sovelluksessa 2–5:n keskustelijan ryhmissä, ja ne kestivät noin kaksi tuntia. Keskustelut koostuivat kahdesta osasta: esimerkitapausten (ks. kuva 1) opintopolkujen selvittämisestä ja korkeakoulu-

tettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuksen tulevaisuuden näkymien pohtimisesta. Esimerkkitapaukset kohdennettiin yliopistojen koulutusalojen mukaan, ja osallistujat saivat myös itse halutessaan vaikuttaa aloihin. Keskustelun vetäjät tekivät samalla muistiinpanoja Flinga-pohjaan, ja nämä muistiinpanot toimivat myös selvitystyön tausta-aineistona.

Ryhmäkeskusteluaineisto ja kyselyn avovastaukset koodattiin Atlas.ti-ohjelmassa ja analysoitiin sisällönanalyysia hyödyntäen. Näin saatiin keskeisimmät teemat, joita käsitellään selvitystyön tulososiossa.

Osallistujien anonymiteetin turvaamiseksi tässä selvityksessä ei julkaista osallistujan yliopistoa, tiedekuntaa, laitosta eikä tehtävänimikettä. Jyväskylän yliopisto ei ollut mukana kartoituksessa; yliopiston tilanne, valmiudet ja toimintaedellytykset on raportoitu edellä osana INTEGRA 2 -koulutusta.

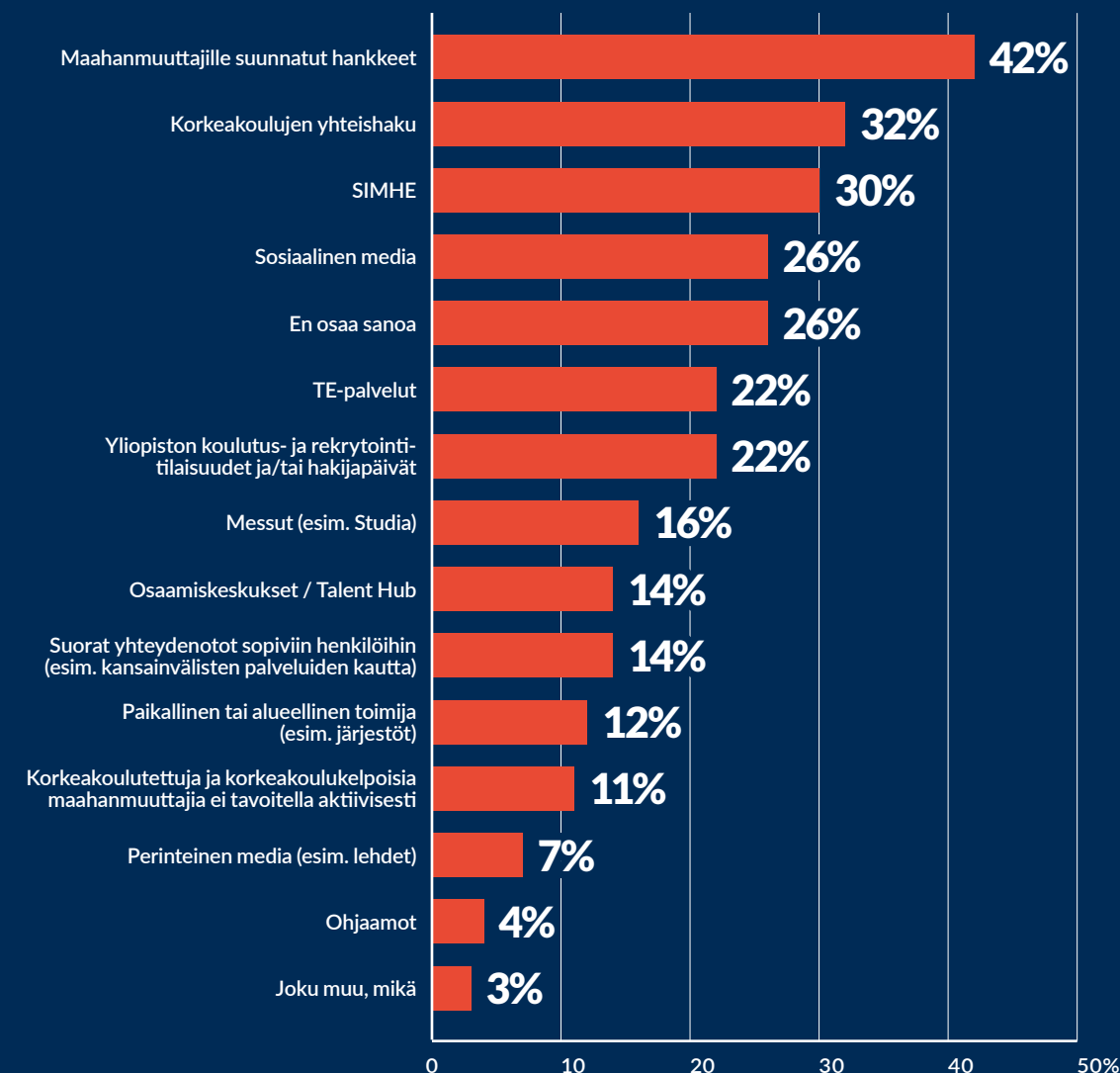
Yliopistojen valmiudet ja resurssit tarjota koulutusta korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille

Tavoittaminen, viestintä ja markkinointi

Markkinointi- ja viestintäkanavina toimivat tuttavat ja puskaradio.

Hankkeet, korkeakoulujen yhteishaku ja SIMHE-toiminta mainittiin keskeisimmiksi tavoittamisen kanaviksi (ks. kuva 5, N = 76). 11 % vastan-
neista totesi, ettei tätä kohderyhmää tavoitella aktiivisesti.

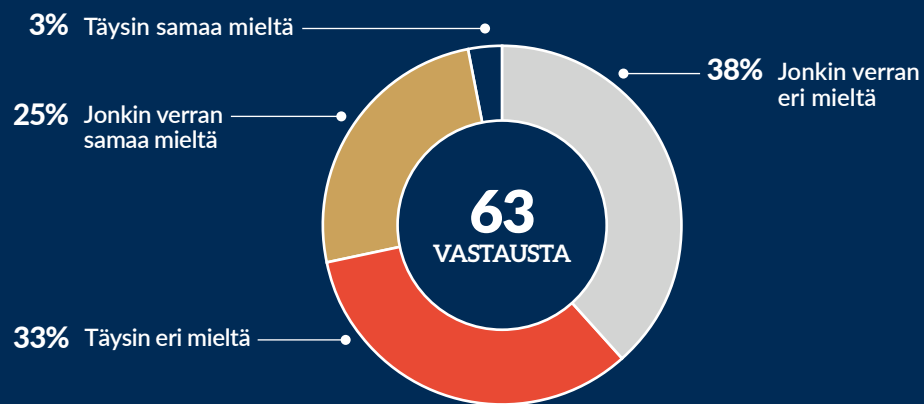
Mitkä ovat ne väylät, joilla yliopistosi pyrkii aktiivisesti tavoittamaan nimenomaan korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttajat? (N = 76)

Kuva 5. Tavoittamisen kanavat

Valtaosa vastanneista (ks. kuva 6, N = 63) oli kuitenkin sitä mieltä, ettei yliopisto varsinaisesti huolehdi alueelle saapuvien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden pääsystä korkeakoulutukseen.

Yliopistomme huolehtii alueelle saapuvien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttajien pääsystä korkeakoulutukseen.

Kuva 6. Korkeakoulutukseen pääsystä huolehtiminen

Laadullisen aineiston perusteella tavoittamisen ja markkinoinnin kysymysten taustalla vaikuttavat eriävät näkemykset korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tavoittamisen tarpeesta. Näkemykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- 1. Tätä ryhmää tavoitellaan samoja reittejä kuin muitakin hakijoita eikä nähdä tarvetta erityisille toimenpiteille.**
- 2. Ei tiedetä, mitkä olisivat sopivat kanavat ryhmän tavoittamiselle,** mutta tunnistetaan, ettei tätä ryhmää tavoiteta riittävän hyvin.
- 3. Nimetään reittejä, joiden kautta nimenomaan tämän ryhmän edustajia tavoitellaan,** ja väyliä, joita pitkin he löytävät yliopisto-opintoihin. Tunnistetaan, ettei tavoittaminen ole systemaattista.

Samaa kaikille

Etenkin kyselyn avovastauksissa painottuu se, ettei yliopiston tarvitse tehdä erityisiä toimenpiteitä korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi, sillä soveltuvat hakijat voivat hakeutua yliopistoon samoja reittejä kuin muutkin:

Nyt oikeasti: Ne jotka on koulutuskelpoisia voivat hakea ihan normaaliin tapaan. Kyllä ne osaavat löytää meidät. Älkää olko lapsellisia tässä asiassa. (Kysely, käytännön toimijat)

At the moment our university doesn't have a special or specific process or strategy to recruit immigrants in particular. Anyone applying to higher education are treated in the same manner and everyone who qualifies for higher education is welcome. (Kysely, hallinto)

Tämän ryhmän tavoittelua ei nähdä tarpeellisena tai yliopistolle kuuluvana tehtävänä, vaan sopivien hakijoiden katsotaan löytävän reittinsä yliopistoon itse ja valintakokeiden seulovan soveltuvat opiskelijat. Tämän samaa kaikille -ajattelun seurauksena yksilöllä itsellään on vastuu tiedon etsimisestä sekä korkeakoulukelpoisuuden edellyttämien tietojen ja taitojen hankkimisesta. Se, ettei erityisiä väyliä juuri tälle kohderyhmälle ole, näkyy myös siinä, että nimetyissä väylissä korostuu muun muassa korkeakoulujen yhteishaku (ks. kuva 5). Korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita ei nähdä yliopistossa potentiaalisena markkinoinnin kohderyhmänä, mikä tukee Airaksen ym. (2019) havaintoja ulkomaalaistaustaisten tavoittamisen haasteista.

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tavoittamisen haasteet

Ne, jotka tunnistavat tarpeen tavoittaa korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita, mainitsevat ongelmaksi erityisesti

ryhmän heterogeenisuuden: ei tiedetä, missä tätä ryhmää voisi tavoittaa ja kenelle markkinointia tulisi kohdentaa. Tavoittamiseen ei ole välttämättä keinoja tai resursseja, eikä myöskään ole tietoa siitä, mitä yliopistossa jo tehdään ryhmän hyväksi. Vaikka TE-palveluissa ja muissa alueellisissa palveluissa olisi tietoa SIMHE-toiminnasta, kohderyhmää ei välttämättä kuitenkaan erikseen tavoitella yliopistoon:

Sitä, ettei heitä löydy mistään tilastoista. Voimme markkinoida koulutuksia kaikille, mutta miten suunnata viestintä joukolle, joka ei ole yhtenäinen tai löydettävissä minkään tietyn väylän kautta?

Simhe-toimintaa olemme vieneet esim. TE-toimistoon ja osaamispisteseen, mutta emme aktiivisesti etsi maahanmuuttajia niiden kautta, vaan he voivat halutessaan ottaa meihin yhteyttä. (Kysely, käytännön toimijat)

Sopivien viestintäkanavien löytäminen on haaste, sillä korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet seuraavat suomalaista mediaa vähän. Lisäksi yliopiston omien viestintäkanavien ja verkkosivujen kieli asettaa hakijat eriarvoiseen asemaan – markkinointi on suunnattu suomea, ruotsia tai englantia hyvin osaaville:

Yleinen viestintä on organisaatiossa vähitellen muuttumassa kaksikieliseksi (suomi,englanti) ja/tai osittain englanninkieliseksi. Tämä kuitenkin mahdollistaa vain englantia hyvin osaavien henkilöiden yhdenvertaisen tiedonsaannin. (Kysely, käytännön toimijat)

Kielikeskustelussa on huomioitava, että suomalaisissa yliopistoissa opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja/tai ruotsi, mutta yliopistot voivat päättää myös muun kielen käyttämisestä opetus- ja tutkintokielenä (Yliopistolaki 24.7.2009/558, § 11). Tavoittamisen esteeksi kuitenkin asettuu tiedottaminen vain näillä kielillä.

Yliopiston virallisia markkinointikanavia ei ole korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi riittävästi, joten alueellisten verkostojen merkitys painottuu tiedon levittämisessä. Yliopistoissa tämän ryhmän tavoittamisesta vastaavat

ensisijaisesti SIMHE- ja hanketoimijat sekä näiden viralliset ja epäviralliset alueelliset verkostot:

Löytäjät löytää sen, hyvin erityyppisiä reittejä pitkin, että esimerkiksi niin kun vaikkapa maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden eri toimijoiden kautta, tai kavereilta kysymällä, tai saamalla ohjausta esimerkiksi avoimessa yliopistossa ja niin edelleen et semmosia oikeesti valmiita polkuja on tosi vähän. (Ryhmäkeskustelu)

Alueellisessa yhteistyössä on kuitenkin tiivistämisen tarvetta, sillä esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen alussa tai TE-palveluiden kautta tietoa ura- tai opiskelumahdollisuuksista on vaikea saada:

Kieliopintoja järjestetään usealla taholla, ja vaikka tietoa on periaatteessa saatavilla, usein korkeakoulutetut maahanmuuttajat kokevat, että esimerkiksi koto-koulutuksen alkuvaiheessa heidän on vaikea saada tietoa nimenomaan korkeakoulutetuille tarkoitetuista mahdollisuuksista. (Kysely, käytännön toimijat)

TE-toimistoilla on huonosti tietoa korkeakoulutettujen ohjaamisesta oikeille väylille, rakenteellinen rasismi saa maahanmuuttajat menettämään uskonsa omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa, kielijä ja kulttuuritaitojen heikkous. (Kysely, käytännön toimijat)

Tilastollisen tarkastelun perusteella TE-palveluiden kanssa tehdään yhteistyötä sopivaan koulutukseen ohjaamisessa, ja omaehtoinen opiskelu esimerkiksi työttömyysetuudella on mahdollista. Laadullisen aineiston perusteella yhteistyön toimivuus ja tiiviys TE-palveluiden kanssa kuitenkin vaihtelee alueittain, mikä vaikeuttaa myös ohjaustyötä (ks. luku Ohjaus-, neuvonta ja tukipalvelut). Mikäli toimijat ovat hajallaan, maahanmuuttajille suunnatut palvelut siiloutuneet ja maahanmuuttajia tarkastellaan vain yhtenä ryhmänä eikä nähdä yksilön toiveita ja tavoitteita, vaarana on, ettei yliopisto-opintoja nähdä edes mahdolli-

sena korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden polkuna eikä niitä osata markkinoida.

Alueen verkostojen ohella etenkin epäviralliset verkostot sekä muiden vertaisten kokemukset ovat merkityksellisiä, jotta korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet löytävät yliopisto-opintoihin. Yliopistolla kurssija käyneet tai aiemmin hankkeissa mukana olleet opiskelijat välittävät usein tietoa yliopiston tarjoamista opiskelumahdollisuuksista:

Tämä ei ole yhtenäinen ryhmä, jonka tavoittaisi yhdestä osoitteesta. Parhaiten tuntuman mukaan sana kiiri tutuilta tutuille esim. vanhojen jo kurssien/hankkeiden käyneiden opiskelijoiden kautta.

Korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttajilla ei tyypillisesti ole kovin vahvaa tietoa koulutusjärjestelmästä, erilaisten koulutusten sisällöstä, eri ammattien työnkuvasta sekä korkeakouluhakuprosesseista sekä siitä, mistä tietoa voi saada. Voi siis myös olla, että tavalliset yhteishaut eivät ”tavoita” näitä maahanmuuttajia, vaikka heillä jonkinlainen tieto esim. yhteishausta olisikin. (Kysely, käytännön toimijat)

Keskeinen tavoittamiseen liittyvä ongelma on se, ettei korkeakoulutetuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttaneilla ole välttämättä tietoa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja hakuprosesseista. Heidän tiedonhankintataitonsa koetaan usein puutteellisiksi.

Lyhytaikaisiin hankkeisiin perustuva toimintamalli ei ole kestävä, vaikka hankkeiden ja niihin osallistuneiden opiskelijoiden kautta tavoitetaankin kohderyhmää; hankkeiden tarjoamia koulutuksia ei ole tarjolla säännöllisesti, ja rekrytointiaikataulut ovat tiukkoja. Hanketoiminnan kautta kulkeva viestintä koetaan haavoittuvaksi, sillä hankkeen loppuessa myös kanava sulkeutuu ja toimijat vaihtuvat:

Niin kauan ku tää on tällasta hanke pohjasta tää toiminta koko ajan niin se tavallaan se tieto ja se polku ja se väylä aina muuttuu ku hanke loppuu, hanke vaihtuu, tulee jotakin, niin se myös ki hankaloittaa tätä tiedottamista. (Ryhmäkeskustelu)

Korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita ei tunnusteta yliopistoissa erilliseksi ryhmäksi, mikä heijastuu kohderyhmän tavoittamisen ongelmiin, kuten markkinoinnin kohdentamiseen. Tavoittaminen osoittautuikin yliopistoissa haasteeksi; kohderyhmää ei tavoitella systemaattisesti, erityisiä toimenpiteitä kohderyhmän tavoittamiseen ei juuri ole, eikä yleisesti kaikille hakijoille suunnattu markkinointi tavoita tätä ryhmää esimerkiksi kielivalintojen tai valittujen markkinointikanavien takia. Viestinnän ja markkinoinnin kohdentamiseksi toivotaan yliopistoissa erityisesti alueellisen yhteistyön tiivistämistä ja toimijoiden tuomista yhteen, jotta tieto tavoittaa yhdenvertaisesti korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet. Näin tiedon jakaminen ei perustuisi vain yksittäisten toimijoiden haluun tai mahdollisuuteen tavoittaa kohderyhmän edustajia.

”Vaarana on, ettei yliopisto-opintoja nähdä edes mahdollisena polkuna eikä niitä osata markkinoida.”

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Markkinoinnin kohdentamiseksi korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ryhmän moninaisuus (eri taustat, tavoitteet ja urapolut) tulee tunnistaa. Kohderyhmään kuuluvien opiskelijoiden kokemus-asiatuntijuutta tulee hyödyntää tässä entistä paremmin.
- Tulee luoda viestintäkanavia ja -rakenteita, joiden kautta kohderyhmä tavoitetaan kattavasti. Tässä tulee tiivistää yliopistojen ja maahanmuuttaneille suunnattujen palveluiden välistä yhteistyötä sekä hyödyntää jo olemassa olevia alueellisia verkostoja. Nopeamman tavoittamisen ja saavutettavuuden edistämiseksi yliopistojen tulee markkinoida koulutustaan myös muilla kielillä kuin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.
- Kotoutumiskoulutuksessa tulee huomioida korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet sekä heidän mahdolliset urapolkunsu nykyistä tiiviimmin. Tässä on olennaista suomalaisen koulutusjärjestelmään ja opiskelukulttuuriin perehdyttäminen sekä alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan kehittäminen.

Ohjaus, neuvonta- ja tukipalvelut

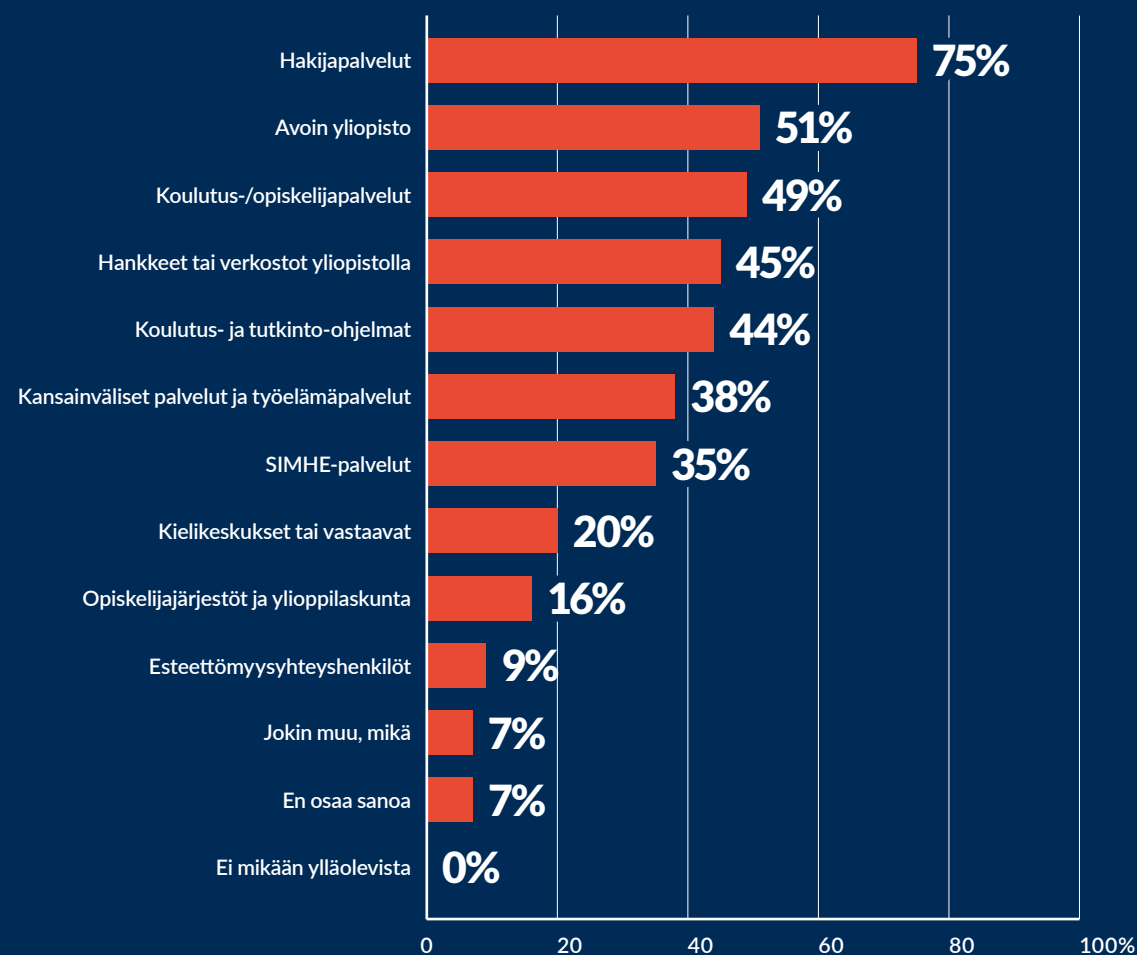
Palvelut yliopistoon hakeuduttaessa

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ohjaus yliopistolla ennen yliopisto-opintoja on sattumanvaraista.

Keskeisimmiksi ohjaaviksi tahoiksi nimettiin hakijapalvelut, avoin yliopisto, koulutus-/opiskelijapalvelut, hankkeet, koulutus- ja tutkinto-ohjelmat ja kansainväliset palvelut (ks. kuva 7, N = 55). Hakijapalvelut tarjoavat lähinnä matalan kynnyksen neuvontaa ja tiedotusta hakuihin liittyvissä kysymyksissä. SIMHE oli valittu vaihtoehdoista niissä yliopistoissa, joissa palvelu oli kyselyn ajankohtaan saatavilla. SIMHE-palvelut kytkeytyvät joissain yliopistoissa hakijapalveluihin ja toimivat toisaalla omana yksikkönään.

Tilaston ja laadullisen aineiston välillä on ristiriita: Tilastoaineiston mukaan ohjausta on mahdollista saada monessa yksikössä, ja kysyjän pitäisikin saada näistä kaikista tarvitsemansa tieto tai ohjaus eteenpäin. Tilasto ei kuitenkaan kerro, onko ohjaus ennemminkin neuvontaa, tiedottamista vai syvällisempää yksilöllistä ohjausta. Laadullinen aineiston mukaan taas ohjauksen määrässä ja laadussa on paljon eroja; yliopistoissa maahanmuuttaneiden saama ohjaus ja tieto riippuvat siitä, kenen puheille yksilö päättyy. Koska maahanmuuttaneet ovat aliedustettuina yliopistoissa ja hakijajoukossa, ohjaus- ja neuvontaosaamisen tarve ko-

Kuka tai mikä taho yliopistossasi ohjaa korkeakoulutettuja tai korkeakoulukelpoisia maahanmuuttajia **opintoihin hakeuduttaessa**? (N = 55)

Kuva 7. Ohjaus opintoihin hakeuduttaessa

rosta. Suhtautuminen sekä yliopisto-opintoja edeltävään että opintojen aikaiseen ohjaukseen voidaan jakaa kolmeen erilaiseen tapaan:

- 1. Samaa kaikille -ajattelu:** korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille ei ole tai ei tarvitse tarjota erityisiä ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluita, ja/tai tälle ryhmälle tarjottavan palvelun nähdään olevan muilta ”paremmilta ja valmiimmilta” hakijoilta pois.
- 2. Ohjauksen kysymyksiä ei ole mietitty tai käsitelty** esimerkiksi siitä syystä, että kohderyhmään kuuluvien määrä on vähäinen. Tässä ryhmässä ovat myös ne näkemykset, joissa kuuluvat ajan, resurssien ja/tai ohjauskokemuksen puute.
- 3. Ohjaus ja neuvonta nähdään holistisena palveluna,** jossa huomioidaan yksilön tarpeet ja tavoitteet.

Kaikissa ryhmissä ohjaukseen kiinnittyvät tiukasti aiemman osaamisen tunnistamisen kysymykset: mitä formaalia ja informaalia aiempaa osaamista henkilöllä on, ja miten sitä voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa osana yksilön jatkosuunnitelmia, kuten koulutus- ja urasuunnitelmia. Aineistossa esiin nousevat toistuvasti kysymykset myös siitä, missä ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluiden toiminnoissa yliopiston katsotaan olevan mukana ja missä kohtaa opintoihin hakeutuvan henkilön polkua: mikä ohjaus-, neuvonta ja tukipalveluiden rooli on ennen varsinaisia yliopisto-opintoja ja mikä se on yliopisto-opintoja aloitettaessa.

Kaikissa ryhmissä ohjaukseen kiinnittyvät tiukasti aiemman osaamisen tunnistamisen kysymykset: mitä formaalia ja informaalia aiempaa osaamista henkilöllä on, ja miten sitä voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa osana yksilön jatkosuunnitelmia, kuten koulutus- ja urasuunnitelmia.

Samalla viivalla muiden kanssa

Samaa kaikille -ajattelun takana on oletus siitä, että kohderyhmän edustajat ovat samassa lähtötilanteessa suomalaisen koulutuspolun käyneiden kanssa ja siten yhdenvertaisessa asemassa yliopisto-opintoihin hakeuduttaessa. Etenkään resursseja ei katsota aiheelliseksi ohjata niihin, jotka eivät ole tutkinto-opiskelijoita:

Miksi yliopisto käyttäisi resursseja tukeakseen ihmisiä, jotka eivät ole opiskelijoita/henkilökuntaa??? Eiväthän resurssit riitä edes omien tutkinto-opiskelijoiden tukemiseen. En ymmärrä tätä kysymystä. (Kysely, käytännön toimijat)

Kaikille tarjoillaan palveluita niin sanotulla samankokoisella laskennallisella kauhalla. Taustalla vaikuttavat niin tehokkuusajattelu kuin yksilön oman vastuun korostaminenkin esimerkiksi riittävien esitietojen hankkimisessa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä, suomen, ruotsin ja englannin kielestä sekä opiskelutaidoista. Näihin näkemyksiin liittyy myös stereotyyppinen käsitys maahanmuuttaneista yhtenä ryhmänä: tämän ryhmän vastuutahoina nähdään yliopiston ulkopuoliset toimijat, kuten TE-palvelut ja maahanmuuttajapalvelut. Yksilötasolla voidaan myös tulkita, että henkilöllä olevan *kansainvälisyysleiman* perusteella eteenpäin ohjaaminen ei kuulu vastaajan omiin työtehtäviin ja on pois muilta ohjausta tarvitsevilta.

Henkilöstöllä olisi halua auttaa, mutta ei välttämättä tietoa olemassa olevista välineistä tai laajaa verkostoa.

Aiemman osaamisen tunnistaminen liittyy tiiviisti ohjaukseen jo hakuvaiheessa. Erityisesti samaa kaikille -ryhmässä nousee esiin kapeahko näkemys siitä, millainen prosessi aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on: kelpoisuus tarkistetaan hakuvaiheessa, ja vasta tutkinto-opintojen alettua tiedekunnissa tarkastellaan dokumentoitua formaalia koulutusta ja mahdollisesti työkokemuksen opinnollistamista. Aiempaa osaamista ei välttämättä tarkastella ennen tutkinto-opiskelijaksi pääsyä:

Ei-tutkinto-opiskelijoiden aikaisempia opintoja ei tutkita. En tiedä onko Avoimessa yliopistossa jotain tällaista järjestelmää. Ainoastaan, jos joku hakee tutkinto-opiskelijaksi, tutkitaan aikaisempia opintoja ja haku- ja valintakelpoisuuden näkökulmasta. (Kysely, hallinto)

Aiemman osaamisen tunnistamiseen liittyvien kysymysten ei siis katsota kuuluvan yliopistolle ennen yliopisto-opintoja, vaan toiveita ja tavoitteita tarkastellaan vasta, kun opiskelija on tutkinto-opiskelijana yliopistossa. Tähän voi vaikuttaa se, ettei yliopistoille ole osoitettu koulutustehtävää maahanmuuttajien kouluttamisessa. Airaksen ym. (2019, 76) mukaan yliopistoissa suhtaudutaankin – hankeperustaista toimintaa lukuun ottamatta – hakua edeltävien tukitoimien vakiinnuttamiseen varautuneemmin kuin ammattikorkeakouluissa, joilla on kymmenvuotinen kokemus valmentavasta koulutuksesta.

Halu kehittää yksilöllisempiä ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluita

Myös tarve tiedostaa ja tunnistaa ohjaukseen ja neuvontaan liittyvät ongelmat ja halu kehittää palveluita ovat esillä. Ohjaustarpeet nähdään laajempina kokonaisuutena, mutta ei välttämättä tiedetä, mitä voitaisiin tehdä tai tehtäisiin jotain, jos olisi resursseja. Kokemus korkeakoulu-tettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ohjaamisesta ei ole välttämättä päässyt karttumaan, sillä tätä ryhmää on ohjautunut palveluiden piiriin vähän. Epävarmuutta ryhmäkeskusteluissa he-

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ryhmän heterogeenisuus näkyykin siinä, että ohjaaminen vie keskimäärin enemmän aikaa kuin suomalaisen koulutuspolun käyneiden ohjaus.

rätti paikoin jopa se, voiko turvapaikanhakija tai pakolaistatuksella Suomessa oleva hakeutua yliopistoon. Myös opintojen rahoittamiseen liittyvät teemat herättivät kysymyksiä, kuten onko EU-/ETA-maiden ulkopuolelta tuleva turvapaikanhakija velvollinen maksamaan lukukausimaksuja. Nämäkin seikat osoittavat, että maahanmuuttaneita, joilla on tämänkaltaista taustaa, ohjautuu yliopistolle vähän ja opiskelumahdollisuuksien selvittely vie aikaa.

Kohderyhmän ohjausta ja neuvontaa holistisemmin katsovat tahot näkevät yksilön omien toiveiden ja tavoitteiden, aiemman osaamisen sekä eri uravaihtoehtojen kartoittamisen tärkeäksi jo ennen yliopisto-opintoja. Verrattuna siihen, että aiempaa osaamista tarkasteltaisiin vasta tutkinto-opintojen aikana, tässä ryhmässä korostuu ohjauksen merkitys osana opinto- ja urasuunnittelua.

Tässä ryhmässä alaryhmän muodostavat ne, jotka ovat kohdanneet työssään kohderyhmän edustajia satunnaisesti (esimerkiksi kansainvälisten palveluiden tai tiedekunnan henkilöstö) mutta joille ei ole kertynyt paljoa kokemusta heidän ohjaamisestaan ja eri poluista. Henkilöstöllä olisi halua auttaa, mutta ei välttämättä tietoa olemassa olevista välineistä tai laajaa verkostoa, jonka puoleen kääntyä. Yksilöitä pyritään auttamaan ja siihen käytetään aikaa, vaikka ohjaus ei välttämättä sisältyisi omaan työnkuvaan. SIMHE-toiminnan ulkopuolella ohjaustyötä tehdäänkin käytännössä käsityönä ja räätälöiden yksilöiden tarpeisiin sopivaksi. Yleisesti ohjausvastuuta ei ole välttämättä jyvitetty

kellekään, vaan tähän tarjoutuu tai ohjautuu henkilö, jolle on kertynyt osaamista ja joka tekee työtä ”hyvää hyvyttään”:

Det är nu inte något, det är nog individen, alltså det är för att min personlighet sån att jag tycker att oberoende person ringer åt mej så, ska jag ta reda på alla, allt det som jag vet och hen visa vidare till kolleger vid andra universitet om jag känner dem och så här att det bara ligger för mej att jag gör på det sättet, men det finns absolut inte ett system på det, det är ingen som har sagt att, jag vare sig får eller inte får göra det. (Ryhmäkeskustelu)

Toisena alaryhmänä ovat ne, joilla on käytettävissä jyvitettyä työaikaa, osaamista, verkostoja ja välineitä kohderyhmän holistisempaan ohjaamiseen. Tässä ryhmässä puhujina ovat paljon ohjaustyötä tehneet, kuten SIMHE-toimijat ja eri hankkeissa osaamistaan kartuttaneet henkilöt. Ohjaukseen ja sen laatuun vaikuttavat paitsi ohjauksesta kertyneet kokemukset ja verkostot, myös käytettävissä oleva aika. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ryhmän heterogeenisuus näkyykin siinä, että ohjaaminen vie keskimäärin enemmän aikaa kuin suomalaisen koulutuspolun käyneiden ohjaus:

Et pääsee asioissa eteenpäin se usein voi viedä pidemmän ajan kun taas suomalaisten kanssa päästään nopeemmin ihan, et heti vaikka opintoihin miettimään mut mietin sitä vaan et jos täntyyppinen ihminenkin ((esimerkki B)) nyt sitten siirtyy tutkinto-opiskelijaksi ja sit yliopiston puolella ni, kyl varmaan siel tulee myös sen opettajan ohjausosaaminen tärkeeksi ja että opettajalla on myös aikaa, koska se opettaja on kuitenkin usein se lähin ihminen. (Ryhmäkeskustelu)

Yliopiston hallinnossa on asetettu tietty laskennallinen aika niin sanottua suoritetta eli jokaista ohjattavaa opiskelijaa kohti, vaikka käytännössä jokaisen ohjattavan tilanteen selvittely vie eri määrän aikaa. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden taustojen, tarpeiden ja toiveiden selvittämiseen tulisikin olla käytettävissä enemmän aikaa jo ennen tutkinto-opintoja. Tässä SIMHE-palvelut ovat tärkeässä roolissa, ja niiden myötä aiemman osaamisen tunnistaminen onkin tehostunut (ks. Shemeikka ym. 2021). Ohjaustyötä teh-

dään myös koulutusohjelmissa, joten myös opetushenkilöstön ohjaus-osaamisen merkitys korostuu.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Yliopistojen tulee tarjota alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluita, ja tässä tarkoituksenmukainen resursointi sekä SIMHE-palveluiden vakiinnuttaminen valtakunnalliseksi toiminnaksi on keskeistä.
- Ei-tutkinto-opiskelijoiden aiemman osaamisen tunnistaminen on välttämättömyyttä realististen jatkokoulutuksen suunnittelussa. Tämä ei koske vain korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita vaan myös heitä tahansa jatkuvan oppimisen osana opintojaan suorittavia.

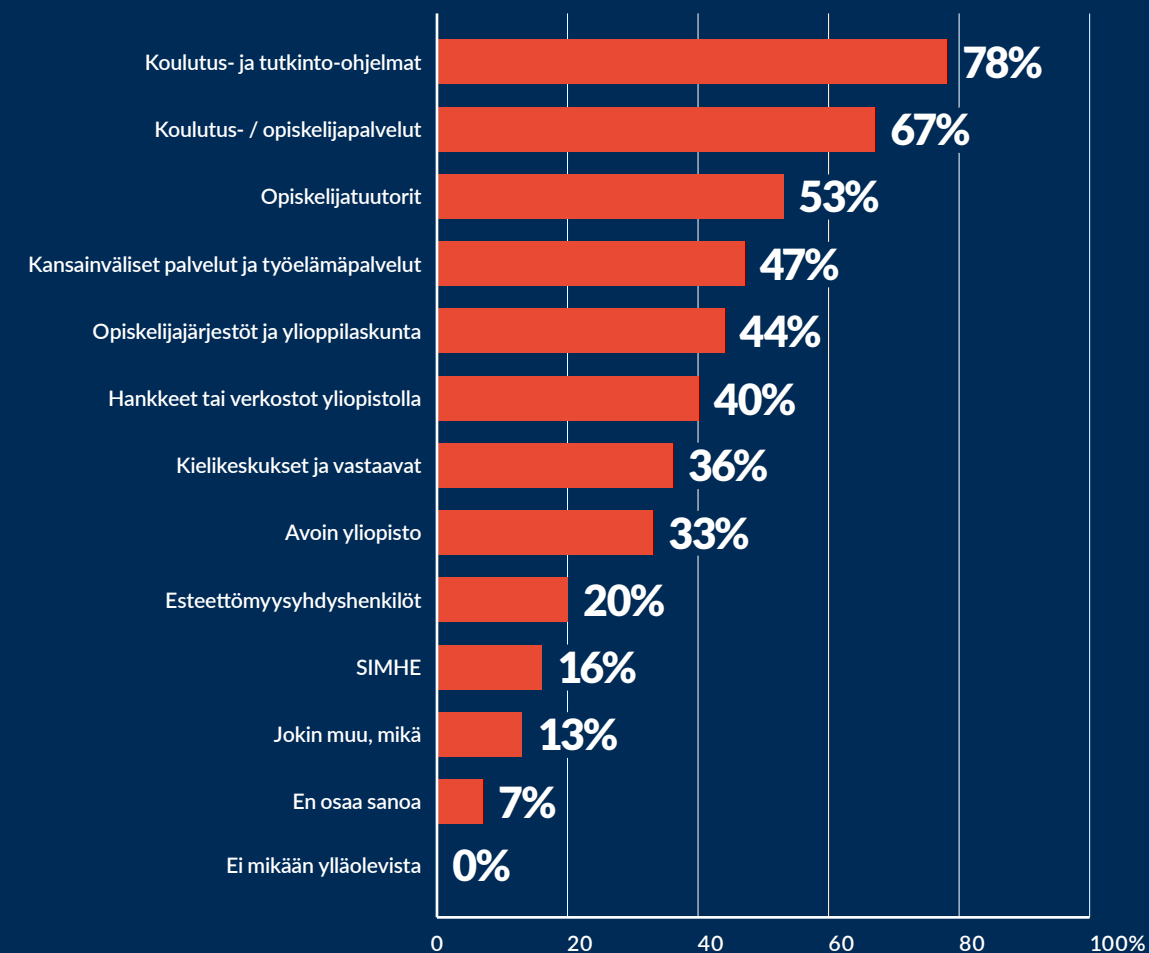
Palvelut yliopisto-opintojen aikana

Käytänteiden kehittäminen ja selkiyttäminen tehostaa korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ohjausta yliopistolla opintojen aikana.

Koulutus- ja tutkinto-ohjelmat sekä koulutus- tai opiskelijapalvelut nimettiin keskeisimmiksi tahoiksi, jotka ohjaavat ei-tutkinto-opiskelijoina olevia korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita opintojen aikana (ks. kuva 8, N = 55).

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ryhmän hahmottamisen ongelma näkyy myös siinä, että vastauksissa mainitaan usein opiskelijatuutorit ja opiskelijajärjestöt. Tämän selvityksen kohderyhmä on tavallisesti ainejärjestötoiminnan ulkopuolella, koska he eivät ole tutkinto-opiskelijoita, vaan opiskelevat esimerkiksi avoimessa yliopistossa tai erillisillä opinto-oikeuksilla.

Kuka tai mikä taho yliopistossasi ohjaa korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttajia **opintojen aikana**? (N = 55)

Kuva 8. Ohjaus opintojen aikana

Puutteellinen ohjaus ennen yliopisto-opintoja kuormittaa opetus- ja ohjaushenkilöstöä

Koulutus- ja tutkinto-ohjelmissa koetut haasteet tulevat esille laadullisessa aineistossa: Jos opiskelijan opiskeluvalmiudet osoittautuvat puutteellisiksi, aiempien tutkintojen tunnistaminen ja tunnustaminen on epäonnistunut tai opiskelumotivaatio on hukassa, opintojen aikana ohjaustarve on entistä suurempi. Tämä herättää turhautumista opetus- ja ohjaushenkilöstössä, jos he kokevat, että ”hankaliin tapauksiin” käytetty aika on pois niiltä, jotka haluaisivat edistää opintojaan:

Ongelma on että miten voitaisiin nykyisessä rahoitusmallissa olla ottamatta niitä surkeimpia onnenonkijoita joilla ei ole mitään aikomustakaan oikeasti opiskella, kunhan saa jalan oven väliin, niitten kanssa menee kaikki aika joka pitäisi käyttää heille jotka Oikeasti opiskelevat. [- -] Eli please, nyt sisäänottokriteerit tiukemmaksi ja keskitytään ottamaan vähemmän mutta vain parhaat. Emme voi alkaa tehdä pilipalikoulutuksia yliopistossa tämän enempää. Entisiinkin tärväytyy resursseja jotka ovat pois aidoilta maahanmuuttajaopiskelijoilta. Ehdotus: Aina voi opetella suomen (tai ruotsin) ja mennä valintakokeisiin. (Kysely, käytännön toimijat)

Näiden ristiriitojen taustalla on usein se, ettei opiskelija ole saanut ennen yliopisto-opintoja riittävää tietoa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja yliopistokulttuurista tai on ohjautunut väärälle alalle. Myös korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnattujen tukielementtien puuttuminen opintojen rakenteista kuormittaa yksittäisen tahon ohjaustyötä. Ratkaisuksi ehdotetaan usein sisäänottokriteereiden tiukentamista, vaikka tarkoituksenmukaisen ohjauksen tarjoaminen jo opintoihin hakeuduttaessa olisi tehokkaampi ratkaisu. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tietopohja suomalaisesta koulutusjärjestelmästä on sirpaleisempi kuin suomalaisen koulutuspolun käyneillä, joiden poluilla ohjaus on rakenteissa ja opiskeluvalmiuksia tuetaan läpi koulupolun myös eri nivelvaiheissa. Korkeakoulutetuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahan-

Tarvitaan selkeämpää määrittelyä siitä, kuka aiemman osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tekee, kenen tehtäviin sen pitäisi kuulua, kenelle palveluita tarjotaan sekä miten ja missä vaiheessa aiempaa osaamista tulisi tunnistaa ja tunnustaa.

muuttaneilla ei siis ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia hakeutua yliopisto-opintoihin, ja yliopisto-opintojen saavutettavuus kärsii.

Aiemman osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen tarvitaan välineitä

Aiemman osaamisen, niin formaalin kuin informaalinkin, tunnistaminen ja tunnustaminen työllistävät koulutus- ja tutkinto-ohjelmia, eikä tähän ole kunnollisia välineitä, mikäli aiempi osaaminen ei sovi valmiisiin malleihin. Tarvitaan selkeämpää määrittelyä siitä, kuka aiemman osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tekee, kenen tehtäviin sen pitäisi kuulua, kenelle palveluita tarjotaan sekä miten ja missä vaiheessa aiempaa osaamista tulisi tunnistaa ja tunnustaa. Tarvitaan myös parempia välineitä siihen, miten aiempaa osaamista tunnistetaan. Aiemman osaamisen tunnistamisesta on kerrytetty osaamista, jota olisi tärkeää saada osaksi yliopiston vakiintunutta toimintaa: eri prosessien mallintaminen esimerkiksi informaalin osaamisen ja kielitaidon tunnistamisessa hyödyttäisi kaikkien opiskelijoiden aiemman osaamisen tunnistamista. Jatkuvan oppimisen painotusten myötä yliopistoissa on yhä enenevässä määrin ei-tutkinto-opiskelijoita, joilla on aiempaa osaamista, kuten työkokemusta.

Selvityksen pohjalta keskeinen haaste on se, ettei korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden aiempaa osaamista osata aina tunnistaa ja tunnustaa, vaikka yksilö pääsisikin tutkinto-opiskelijaksi. Tutkinto-ohjelmissa aiemman osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tekevillä ei ole aikaa, kokemusta tai osaamista tarkastella korkeakoulutettujen ja

korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tilanteita holistisesti, eikä sitä ole sisällytetty työtehtäviin:

Keskustelija A: Kaikilla meidän opettajilla on kuitenkin tarpeeks tekemistä, muutenkin niin ei niitä niinku huvita aktiivisesti että jee teempä tästä nyt itselleni niinku enemmän töitä, ja sillon ne pyrkii menemään sen oman minimiperiaatteen niinku tässä tapauksessa sieltä mikä heille on helpompaa koska he kokevat että heillon tärkeempiäkin kohteita käyttää työaikansa

Haastattelija: mm, mm

Keskustelija B: nii ehkä se, nimenomaan sen aiemman osaamisen arviointi on se haaste et koska, jos sä sen teet niinku kunolla se on aika lailla työllistävää. (Ryhmäkeskustelu)

Opetushenkilöstöllä on paljon työtehtäviä, ja heterogeenisten taustojen takia korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden muu kuin todennettujen ja vertailukelpoisten dokumenttien osoittama osaaminen voi jäädä pimentoon (ks. Shemeikka ym. 2021). Aiemman osaamisen tunnistaminen koetaan usein haastavaksi taustojen ja tutkintojen ollessa hyvin erilaisia ja vaikeasti verrattavissa suomalaiseen järjestelmään. Tämä vuoksi henkilöstökoulutuksen ja käytänteiden kehittämisen tarpeet ovatkin aineistossa esillä:

käytännöt ja valmiudet ovat aika kirjavat. Taitoa ja suoraviivaisuutta on siinä kohtaa, kun mietitään hakukelpoisuuksia. Sitten, kun pitäisi miettiä miten aiemmat opinnot suhteutuvat suomalaiseen tutkintoon, mitä tutkinnosta pitäisi vielä opiskella jne. Käytännöt ovat kirjavat. Koska aihe koetaan vaikeaksi, käytäntöjen kehittäminen tuntuu junnaavan aika paikallaan. (Kysely, käytännön toimijat)

Sen lisäksi, että kehitetään aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteitä, kaivataan oman työn tueksi korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden esimerkkikoulutuspolkuja ja -ratkaisuja. Lisäksi tarvitaan tietoa yliopiston omista

palveluista ja hankkeista sekä alueen maahanmuuttaneita tukevasta muusta toiminnasta.

Kokonaisvaltaista ohjausta yhteistyönä

Tällä hetkellä monissa yliopistoissa koetaan, ettei tieto kulje riittävän hyvin yliopiston sisällä. Kaikissa yliopistoissa ei ole SIMHEN kaltaista alkuvaiheen ohjauspalvelua, josta sekä opiskelija että ohjaaja voivat tarvittaessa kysyä lisätietoja. Yliopistoissa kaivataankin tueksi pysyvää, keskitettyä palvelu- tai ohjausyksikköä, jossa henkilökunta on koulutettu ohjaustyöhön, mutta samaan aikaan korostetaan sitä, että jokaisella yliopiston työntekijällä tulisi olla perustieto siitä, kenen puoleen kysymyksissä voi kääntyä:

Tässä ei voi nostaa käsiä pystyyn että kun minä en koskaan aikasemmin ole tämmösten kanssa tehnyt töitä, se on nimittäin se aika yleinen vastaus mitä meidän yliopistol tulee, ihmisiä pallotellaan pompotellaan, heitetään tyypiltä toiselle, josko toi tietäs. (Ryhmäkeskustelu)

Opinto- ja urasuunnittelua tukeva ohjaus ennen tutkinto-opintoihin pääsyä nähdään tarpeellisenä. Alkuvaiheen ohjauksessa tärkeäksi tahoksi nimetään SIMHE-palvelut (ks. myös kuva 7) ja tämän toiminnan vakiinnuttamista osaksi yliopiston toimintoja toivotaan. SIMHE-palveluita on alueesta riippuen joko yliopistolla tai ammattikorkeakoululla, mutta tieto ei aina kulje näiden kahden välillä toivotusti. Myös ohjaushenkilöstöön kaivataan taustoiltaan erilaisia henkilöitä ja maahanmuuttajataustaisen ohjaushenkilöstön rekrytointi nähdään hyvänä mahdollisuutena:

Maahanmuuttajataustaisia tulisi rekrytoida ko. tehtäviin, henkilöstöllä tulisi olla kieli- ja kulttuuritietoista osaamista ohjata ko. palveluihin. (Kysely, hallinto).

Yhtenä ehdotuksena on, että ohjaustyössä työparina voisivat toimia suomalaisen koulutusjärjestelmän läpikäynyt ja siihen ulkopuolelta tullut. Suomalaisen koulutusjärjestelmän läpikäynyt ei välttämättä tunnista kaikkia niitä asioita, jotka ovat korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden näkökulmasta keskeisiä.

Niin ennen yliopisto-opintoja kuin opintojen aikanakin ohjauksen ja neuvonnan tulisi olla moniammatillista ja verkottunutta, jotta yksilön tilannetta voitaisiin katsoa eri näkökulmista:

Ohjausresurssia tulisi kasvattaa merkittävästi. Ohjauksen tukena tulisi olla monijäseninen asiantuntijatiimi. Kysymykset eivät aina liity pelkästään substanssiin tai opintopalveluiden piiriin kuuluviin prosesseihin. Kysymykset ja ohjaus on laajempi ja moniulotteisempi kokonaisuus. (Kysely, hallinto).

Ryhmäkeskusteluissa ehdotetaan maahanmuuttaneiden tukipalveluiden tarjoamista myös yli yliopistojen rajojen hyödyntämällä esimerkiksi etäyhteyksiä. Toimintaa olisi kuitenkin koordinoitava (ks. luku Kohti vakiintuneita rakenteita ja toimintoja). Ohjaustyö edellyttää niin ikään alueellisen yhteistyön tiivistämistä esimerkiksi TE-palveluiden kanssa, sillä yhteistyön mahdollisuudet vaihtelevat kaupungeittain. Shemeikan ym. (2021, 49) mukaan myöskään maahanmuuttajien kanssa työtä tekevät järjestöt eivät koe, että yhteistyö yliopistojen kanssa olisi toimivaa. Tämä johtuu osittain siitä, että yhteistyötä tehdään vähän. Tiedon tarve alueellisten palveluiden tarjonnasta (esim. kolmannen sektorin palvelut) korostuu erityisesti psykososiaalisen tuen kysymyksissä, sillä yliopisto tarjoaa palveluitaan vain tutkinto-opiskelijoille. Tarvitaan myös parempia välineitä siihen, miten aiempaa osaamista tunnistetaan.

Ohjaustyössä työparina voisivat toimia suomalaisen koulutusjärjestelmän läpikäynyt ja siihen ulkopuolelta tullut.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelujen tehostaminen sujuvoittaa ja nopeuttaa opintojen aikaista ohjausta. Resursseja ei-tutkinto-opiskelijan ohjaamiseen ja aiemman osaamisen tunnistamiseen opintoihin hakeutumisvaiheessa tulee lisätä, jotta opiskelijan koulutuspolut ovat realistisempia ja tämä pystyy sitoutumaan niihin.
- Ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluiden käytänteitä ja rakenteita tulee mahdollisuuksien mukaan yhtenäistää siten, etteivät toimintatavat ole riippuvaisia siitä, minkä tahon ohjaukseen yksilö päätyy.
- Ohjauksessa tulee hyödyntää moniammatillisia tiimejä ja tiivistää yliopistojen välistä yhteistyötä. Tietoa myös oman yliopiston sekä alueen tarjoamista palveluista tulee lisätä.
- Ohjaus- ja neuvontapalveluihin tulee rekrytoida myös korkeakoulutettuja maahanmuuttaneita ja hyödyntää ohjaustyössä heidän koulutuksellista asiantuntemustaan ja kokemusasiantuntijuuttaan.
- Opetushenkilöstölle tulee tarjota koulutusta aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteistä ja välineistä, jotta niin formaali kuin informaalikin osaaminen osataan tunnistaa ja tunnustaa.
- Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspoluista tulee tehdä esimerkkipolkuja tukemaan ohjaustyötä.

Koulutuksen järjestäminen

Koulutuspolut tutkinto-opintoihin

Nykyiset rakenteet estävät sujuvia koulutuspolkuja.

Ei-tutkinto-opiskelijoina olevien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden määrää yliopistoissa on vaikea arvioida. Kyselyvastausten arviot vaihtelivat yksittäisistä henkilöistä 1500:aan, ja vaihtelua vastauksissa oli myös saman yliopiston sisällä. Tämä vahvistaa sen, että kohderyhmän tunnistaminen on haastavaa ja jotkut vastaajat laskevat kohderyhmän edustajat osaksi kansainvälisten opiskelijoiden ryhmää. Yksi aiemmissakin selvityksissä havaittu este tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden kohdistamiselle on se, ettei välineitä eri ryhmien tunnistamiseksi ole (ks. Airas ym. 2019). Tunnistaminen mahdollistaisi esimerkiksi sopivien ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluiden kohdentamisen korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille, mutta tilastollisissa tulkinnoissa on samaan aikaan oltava sensitiivinen, jottei yksilö leimaudu yliopistossa vain tietyn ryhmän edustajaksi.

Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille on kyselyn mukaan tarjolla yliopistoissa erilaisia opiskelumahdollisuuksia, kuten erillisiä kursseja, avoimen yliopiston tarjontaa ja pätevyitysmiskoulutuksia. Tilastoaineisto kuitenkin osoittaa, ettei tämä tarjonta ole aktiivisesti kohderyhmän käytössä. Tämä viittaa siihen, ettei kohderyhmä löydä yliopisto-opintoihin, eli ongelma on koulutuksen saavutettavuudessa (ks. luvut Tavoittaminen, viestintä ja markkinointi sekä Ohjaus, neuvonta- ja tukipalvelut). Tilastoaineiston mukaan ei-tutkinto-opiskelija maksaa useimmiten itse opintonsa (etenkin avoimen yliopiston opinnot ja yksittäiset kurssit), mikä myös karsii osallistujamääriä.

Yliopiston tarjoamia opiskelumahdollisuuksia ja koulutuspolkuja yliopisto-opintoihin selvitettiin tarkemmin ryhmäkeskusteluissa. Keskusteluissa käsiteltiin erilaisia esimerkkitapauksia (ks. kuva 1) ja pohdittiin, millaisia mahdollisuuksia heillä on nykyisten rakenteiden

puutteissa yliopisto-opintoihin ja miten polut yliopistoihin saataisiin toimiviksi.

Keskustelujen perusteella korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspolut ovat sirpaleisia eikä yhdenvertaisia mahdollisuuksia yliopisto-opintoihin juuri ole. Yliopistoilla on jo toimivia ja rakenteistettuja polkuja niin sanottujen perusväylien kautta tuleville, kuten suomalaisen koulutuspolun käyneille hakijoille, kansainvälisille tutkinto-, vaihto- ja jatko-opiskelijoille sekä avoimen yliopiston väyläopintojen kautta tuleville. Yleensä ottaen yliopistoon voivat hakeutua ne, jotka ovat hakukelpoisia: heillä on todennettu suomen, ruotsin tai englannin kielen taito ja soveltuvat taustatutkinnot.

Yliopistokohtaisesti on myös muita väyliä, kuten Vaasan yliopiston inttiväylä sekä niin Vaasassa kuin Aalto-yliopistossakin mahdollisuus päästä erityisten saavutusten hakukohteeseen (esim. musiikissa, taiteessa, tieteessä, tekniikassa tai urheilussa saavutuksia saaneet). Taideyliopistoon on mahdollista hakeutua, vaikka taustalla ei olisi toisen asteen tutkintoa, ja myös akatemiakohtaiset tai koulutusohjelmakohtaiset suomen ja ruotsin kielen taitotason vaatimukset tuovat joustoa hakukelpoisuuteen yliopiston sisällä: sekä Sibelius-Akatemian että Kuvataideakatemian kuvataiteen koulutusohjelman kielitaitovaatimus on B1. Näiden rakenteissa olevien yksittäisten polkujen ja joustovarojen lisäksi on erityisesti monialaisissa yliopistoissa eri hankkeissa rakennettuja tutkinto-opintoja edeltäviä koulutuksia sekä pätevyitymis- tai täydennyskoulutuksia opettajille, varhaiskasvatuksen opettajille ja lääkäreille.

Niin sanotut perusväylät eivät kuitenkaan ole korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden saavutettavissa. Ongelmat ovat ensisijaisesti rakenteissa, jotka eivät mahdollista näiden rakenteiden ulkopuolelta tulevien opiskelua.

Esteet ja hidasteet koulutuspoluilla

Niin sanotut perusväylät eivät kuitenkaan ole korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden saavutettavissa. Ongelmat ovat ensisijaisesti rakenteissa, jotka eivät mahdollista näiden rakenteiden ulkopuolelta tulevien opiskelua. Yliopistojen opiskelijamassaa koetaankin hyvin homogeeniseksi ja yliopiston rakenteet jäykiksi:

Meillä on olemassa rakenteet, mutta rakenteet on sellanen suora putki, et sieltä suomalaisesta lukiosta tulee se suomenkielinen keskiluokkanen niinku opiskelija jos tällai nästisti sanon [- -] se on sellanen putki, et jos sä tuutki sinne kesken tai jonkun muun mallisena kun se, oletus on, siellä se putki ei jous- ta, se putki ei mahdollista sitä että sä oot eri muotonen. (Ryhmäkeskustelu)

Yliopisto, jonka rakenteet eivät taivu erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden vastaanottamiseen ja tukemiseen, **ei heijasta yhä moninaistuvaa yhteiskuntaa**. Jotkin hakukohteet näyttäytyvät myös elitistisinä, eikä niihin siten välttämättä osata hakeutua. Elitistisiksi koetuissa tutkinto-ohjelmissa perhetausta vaikuttaa hakeutumiseen, sillä usein hakeudutaan vanhempien esimerkin mukaisesti tiettyihin koulutusohjelmiin. Korkeakoulutetuilta ja korkeakoulukelpoisilta maahanmuuttaneilta puuttuvat pitkälti suomalaisessa kontekstissa tällaiset mallit ja ylipäättään positiiviset esimerkit, jotka voisivat osoittaa yliopistopolkujen olevan mahdollisia myös heille.

Rakenteiden joustamattomuus kiteytyy ryhmäkeskusteluissa hakukelpoisuuteen: mitkä ovat henkilön taustatutkinnot ja millainen opiskelukielten taito tällä on. Kivuttomimmin läpikäydyistä esimerkkita-pauksista yliopisto-opintoihin solahtaisi siis se, jolla on hakukelpoisuuden edellyttämä englannin kielen taitotaso ja todennetut tutkintotodistukset aiemmista opinnoista, kuten esimerkki B:llä (kuva 9):

Kuva 9. Esimerkki B

- Luonnontieteen maisteriopintoja kotimaassa, tutkinto kesken
- Kandidaatin tutkinnosta dokumentit, maisteriopinnoista ei
- Työskennellyt omalla alallaan kotimaassaan useita vuosia
- Sujuva englannin kielen taito ja suomen/ruotsin alkeet
- Turvapaikanhakuprosessi kesken, traumatausta

Tällä on kandidituskinto tehtynä, sieltä omasta maasta elikkä, vaan haku englanninkieliseen maisteriohjelmaan jos kerran englannin kielen taitokin on sujuva, toi on vähän hankala sitte että, jos siellä maisteriopintoja on jo tehtynä mutta niistä ei oo mitään niinku todisteita olemassa, niin todennäköisesti tarkoittaa sitä että, pitää tehdä se, maisteritutkinto kuitenkin iha sellasenaan. (Ryhmäkeskustelu)

Englannin kielen osalta hakukelpoisuus-kriteerit täyttävät ohjataan kielitaidon ja tutkintotaustan perusteella yliopiston englanninkielisiin maisteriohjelmiin, kandidaattiohjelmiin tai tekemään jatko-opintoja. Heidän kohdallaan keskusteluun nousivat formaalin ja informaalin aiemman osaamisen tunnistamisen kysymykset, joihin nivoutuvia haasteita on käsitelty tarkemmin ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden yhteydessä.

Aiemman osaamisen tunnistamisen lisäksi huolta herätti se, onko suomen ja ruotsin kielen taitoa mahdollista kehittää opintojen aikana. Kielitaidon kehittämisen mahdollisuudet puolestaan vaikuttavat tiiviisti yhteiskuntaan integroitumiseen ja opintojen jälkeiseen työllistymiseen. Englanninkielisissä koulutusohjelmissa opiskelleiden opiskelijoiden kielitaidon, integraation ja työllistymisen ongelmat ovat nousseet yleisesti esiin (ks. esim. Tuononen ym. 2021). Ongelmiin toivotaan ratkaisua muun muassa tiivistämällä korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja julki-

sen sektorin yhteistyötä (Valtioneuvosto 2021). Ryhmäkeskusteluissa nousi tarve erityisesti tutkintoajan ja tutkintoihin kuuluvien kieliopin-
tojen lisäämiselle. Kielen opiskelu tulisi kiinnittää tiukemmin myös
työharjoitteluihin.

Ei-tutkinto-opiskelijoiden näkökulmasta haaste on se, että esimer-
kiksi ohjaus alkaa vasta, kun henkilö on yliopistossa tutkinto-opiskelija-
na, mikä tulee esiin aiemman osaamisen tunnistamisen ohella erityisesti
psykososiaalisen tuen palveluista puhuttaessa. Tätä ryhmää ohjaavien
tulisi olla perehtyneitä alueellisiin, esimerkiksi kolmannen sektorin tar-
joamiin palveluihin. Pakolaistaustaisille jatko-opiskelijoille yhden väylän
opintoihin tarjoaa Scholars at risk -verkosto, mutta sitä ei koettu täysin
ongelmattomaksi; tutkijat haluavat vakuuttaa osaamisellaan eivätkä
saada erityiskohtelua. Tämän lisäksi tutkijapaikan saa vain rajoitetuksi
ajaksi, joten keskustelua herätti toiminnan eettisyys: mihin tutkija voi
tämän jälkeen suunnata.

E erityisen ongelmalliseksi ryhmäkeskustelujen esimerkkitapauksis-
ta katsottiin tapaus A (ks. kuva 10), joka haluaa hakeutua suomen- tai
ruotsinkieliseen tutkinto-ohjelmaan taustallaan muualla suoritettu

lukiotutkinto. Suomen tai ruotsin kielen
taito ei vielä riitä hakukelpoisuuteen, ja
englannin kielen taito on vähäinen.
Tällaiselle henkilölle yliopiston nykyiset
rakenteet eivät tarjoa etenemis- tai
opiskelumahdollisuuksia. Myös avoimen
yliopiston opinnot vaativat jo korkeampaa
kielitaidon taitotasoa ja vahvoja itseopis-
kelun taitoja. Tämän henkilön kohdalla
keskusteltiin erityisesti siitä, onko yliopis-
to ylipäätään oikea paikka hänelle:

Kuva 10. Esimerkki A

- Lukiotutkintotodistus kotimaastaan
- Haluaisi aloittaa kasvatustieteen opinnot Suomessa suomeksi/ruotsiksi
- Suomen/ruotsin kielen opinnot meneillään, mutta kielitaito ei vielä riitä hakukelpoisuuteen
- Englannin kielestä alkeet

Mä vähä tota tässä paan bensaan nuotioon mut sitte se et jos me puhu-
taan niinku tämmöisestä perushaasteista että ei opiskelutaitoo ei oo kie-
litaitoo niin onko sitten yliopisto oikea paikka. (Ryhmäkeskustelu)

Englannin kielen taidon puutteet katsotaan ongelmalliseksi puut-
teellisen suomen ja ruotsin kielen taidon ohella; niiden katsottiin rajoit-
tavan mahdollisuuksia menestyä tutkinto-ohjelmissa, sillä yliopistoissa
tulisi ymmärtää tieteellisiä tekstejä myös englanniksi:

Yhteiskuntaan integroitumisen kannalta ois erittäin tärkeitä et oppii suomee
mut opintojen kannalta sitä tutkintoo ei saa suoritettua jos ei osaa englan-
tia erittäin korkeella tasolla pystyy siis aika vaikeetakin kauppatieteellistä
tekstii heti kandivaiheesta lukemaan englanniks. (Ryhmäkeskustelu)

Suomen kieltä tarvittaisiin enemmän suomalaiseseen yhteiskuntaan
integroitumiseen, mutta englannin kielen taitoa taas opintojen suorit-
tamiseen. Suomeen myös halutaan rekrytoida ja houkutella englannin
kielen taitoisia kansainvälisiä osaajia (ks. Valtioneuvosto 2021), joten
yliopistojen kansainvälistymisellä tarkoitetaan käytännössä englannin-
kielisen koulutustarjonnan jatkuvaa lisäämistä. Vielä ei ole kuitenkaan
mietitty riittävästi sitä, miten nämä osaajat pääsisivät yhteiskunnan
täysivaltaisiksi jäseniksi, sillä suomen tai ruotsin kielen taito sekä yhteis-
kunnan tuntemus ovat heillä usein riittämättömiä.

Reitti yliopistoon avautuu yleensä vasta siinä vaiheessa, kun haku-
kelpoisuuksissa mainittu kielitaidon taso on todistettavissa: suomen ja
ruotsin kielen puutteet ovat keskeinen este korkeakouluopinnoille (ks.
esim. Airas ym. 2019; Nieminen ym. 2015). Yliopistoon hakeuduttaessa
ryhmältä odotetaan kielitaidon ohella itseohjautuvuutta ja opiskelu-
valmiuksia, mutta näiden tietojen ja taitojen vahvistamista ei ole syste-
maattisesti olemassa olevissa rakenteissa. Esimerkiksi kotoutumiskou-
lutus ei tarjoa tähän riittäviä edellytyksiä. Olisi kuitenkin tärkeää katsoa
kriittisesti sitä, missä tilanteissa kielitaito on este ja milloin kielitaito-
kysymyksen taakse verhotaan jotain muuta: **kielitaitoon vetoaminen
on usein sosiaalisesti suotava vastaus, ja samaan aikaan se säilyttää
vastuun kielitaidon kehittämisestä yksilölle** (Piller 2020).

Kielikeskustelu yliopistoissa on kuitenkin keskittynyt lähinnä suomen ja englannin kielen asemaan ruotsin kielen jäädessä keskusteluissa taka-alalle (ks. myös Saarinen & Ennser-Kananen 2020). Ruotsiksi kotoutumista ei nähdäkään korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille vielä kovinkaan mahdollisena polkuna:

On pitkän linjan kysymys koska kotouttaminen ruotsiksi pitäisi olla todellinen vaihtoehto maahanmuuttajalle jotta opiskelu ruotsiksi yliopistolla edes vähänkin olisi mahdollisuus. (kysely, käytännön toimijat)

Yliopistoissa on tällä hetkellä vähän ruotsi toisena kielenä -opintoja, mikä vaikeuttaa ruotsin kielellä kotoutumista (Pyykkö 2017, 104). Yksilön vapautta valita kotoutumiskielensä pidetään kuitenkin tärkeänä:

Det är liksom viktigt för den här människan, för den här personen att själv får välja på vilket språk man önskar liksom integrera sig, och det här är nog en fråga som borde komma ganska tidigt när man kommer till Finland [- -] för vissa språkgrupper, är det lättare att integrera sig på svenska så att man uppnår den nivån på språk, som det krävs för ett medborgarskap. (Ryhmäkeskustelu)

Ruotsin kielellä kotoutumisen vaihtoehto nähtiin ryhmäkeskusteluissa tärkeänä myös siksi, että ruotsi voi olla joillekin helpompi kieli oppia, ja siten nopeampi väylä päästä osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja saada Suomen kansalaisuus. Ruotsi on osa isompaa kieliryhmää, joten sen sukukieliä osaaville ruotsin oppiminen olisi helpompaa. Ruotsinkielisiä kotouttamistoimia on tehty esimerkiksi Närpesissä ja Integration på svenska -kehittämishankkeessa, mutta näissä korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet eivät ole olleet erityisenä kohderyhmänä, eikä hanketoimintaa yliopistoissa ole nimenomaan tälle ryhmälle.

Olemassa olevat väylät yliopisto-opintoihin

Tällä hetkellä vastuu kieli- ja opiskeluvalmiuksien kehittämisestä on lähinnä yksilöllä itsellään. Kieli- ja opiskeluvalmiuksien kehittämisen tueksi ehdotetaan esimerkiksi avoimen yliopiston opintoja tai avoimen väyläopintoja. Avoimen yliopiston kohdalla ongelmaksi nousee se, ettei ohjausta eikä kielellistä tukea, kuten suomi/ruotsi toisena kielenä -opintoja, ole nykyisellään tarjolla riittävästi opintojen rinnalla. Avoimen yliopiston opinnot vaativat jo lähtökohtaisesti hyviä kieli- ja opiskeluvalmiuksia:

Henkilöt jotka on oleskellu maassa pitkään, omaa aika hyvän kielitaidon ja oppimisvalmiuksia, ni myös avoimen yliopiston kautta on aika paljon väyliä ja koko ajan tulee lisää, mut että usein monissa tapauksissa edellyttää sitten sekä suomen että englannin kielen taitoa ((naurahdus)) joka ei kaililla välttämättä toteudu riittävän hyvän tasosena. (Ryhmäkeskustelu)

Avoimessa yliopistossa opintojaan suorittavilla opiskelijoilla ei ole suoraa pääsyä esimerkiksi kielikeskusten kielikursseille. Laadullisen aineiston perusteella korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet ovat löytäneet avoimen yliopiston opinnot vaihtelevasti. Se on toimiva väylä nimenomaan niille, joilla on jo hyvä opiskelukielen/-kielten taito ja opiskeluvalmiudet. Yhdeksi esteeksi nimettiin jo ennalta vaadittavien hyvien kieli- ja opiskeluvalmiuksien lisäksi se, että avoimen yliopiston opinnot ovat maksullisia, mikä vaatisi myös taloudellisen tuen opiskelulle. Väylän kautta pääsee tutkinto-opintoihin vain rajallinen kiintiö hakijoista, joten tutkinto-opiskelupaikoista on myös kilpailua.

Avoimen yliopiston väylä nähtiin yliopistoissa kuitenkin kehittämisen arvoisena. Väylän toimivuus edellyttää esteiden purkamista avoimesta yliopistosta tutkinto-ohjelmiin, kuten ohjauksen ja kielellisen tuen elementtien lisäämistä opintoihin. Tämä edellyttää myös kielitietoista pedagogiikkaa, jossa integroidaan kieli- ja sisältöopintoja sekä hyödynnetään opiskelijoiden muita osaamia kieliä. Monikielisyyden tunnistaminen ja sen ottaminen osaksi pedagogiikkaa edistää ja no-

peuttaa sekä kielenoppimista että oman alan sisältöjen haltuunottoa uudella kielellä. Myös vertaismentorointikäytänteet tukevat alakohtaisen kieleen ja sisältöön liittyvien kysymysten ja yliopisto- ja opiskelukulttuurin avaamista. Kielitietoisessa pedagogiikassa tiedostetaan myös yhteiskuntaan sosiaalistumisen merkitys, ja kieli nähdään identiteetin ja maailmankuvan rakentajana. Kielitietoiset käytänteet tukisivat yhtä lailla myös suomalaisen koulutuspolun läpikäyneitä opiskelijoita.

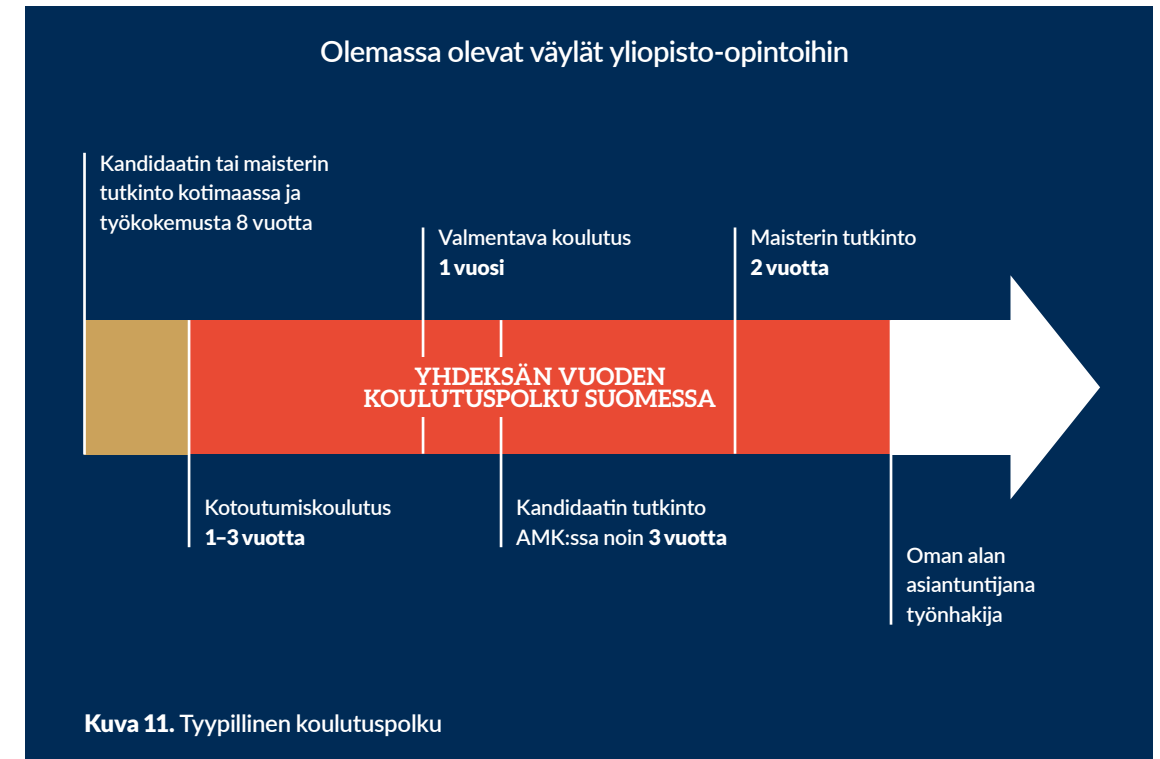
Avoimen yliopiston rinnalle yhdeksi reitiksi niille, joilla kielitaito ei vielä riitä hakukelpoisuuteen yliopistoissa, tarjotaan ammattikorkeakoulujen korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Valmentavan koulutuksen kielitaitovaatimukseksi suositellaan kuitenkin B1-tason kielitaitoa (ks. Stenberg, Nupponen & Väistö 2019), joka on myös kotoutumiskoulutuksen tavoitetaso. Näin oman alan opintoihin ei päästä kiinni vielä kotoutumisjakson aikana. On ylipäänsä pohdittava, onko järkevää pitää hakijan lähtötasoa koulutukseen pääsyä määrittelevänä kriteerinä. Pikemminkin tulisi miettiä, miten voidaan tukea juuri tietyn alan edellyttämää kieli- ja viestintäosaamista koulutuksen aikana. Tarkastelun kohteena tuleekin lähtötason sijaan olla se, millainen kielitaito koulutuksen aikana saavutetaan ja onko saavutettu sellaiset muut valmiudet, joita tulevat koulutuspolut edellyttävät. Valmentavan koulutuksen jälkeen ei myöskään ole selkeää polkua juuri yliopisto-opintoihin:

Joo ei juurikaan et mitä ehkä tehtäisiin niin tota, ohjattas tohon meidän naapuriammattikorkeakouluun valmentavalle kurssille et sais niitä kieli- ja korkeakouluvalmiuksia sitä kautta, mutta meillähän ei oo sit taas niinku YLIOPISTON puolelle sielt mitään suoraa polkua et sit pitäis tulla todistusvalinnan tai pääsykoevalinnalla niinku muutki. (Ryhmäkeskustelu)

Ammattikorkeakoulun valmentavat opinnot eivät aina vastaa kaikkien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tarpeeseen. Opinnot valmentavatkin enemmän ammattikorkeakouluopintoihin, sillä ne suuntaavat alempaan korkeakoulututkintoon ja ammattikorkeakouluissa tarjottaviin sisältöihin. Esimerkiksi humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset alat eivät ole edustettuina, joten näiden

alojen osaajat eivät suoraan hyödy ammattikorkeakoulun valmentavista opinnoista. Saarisen ym. (2016, 83) mukaan ammattikorkeakouluopintoihin hakeudutaan pääsääntöisesti valmentavien opintojen jälkeen. Ammattikorkeakoulusta valmistuneet myös kilpailevat eri työmarkkinoilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden kanssa.

Yhdeksi ratkaisuksi esitetään sitä, että ammattikorkeakoulussa suoritettun alemman korkeakoulututkinnon jälkeen voisi hakeutua yliopistoon jatkamaan ylempään korkeakoulututkintoon. Tämä reitti onkin käytössä, mutta yhteistyötä tulisi tehdä siinä, ettei opintoihin tulisi päällekkäisyyksiä. Lisäksi olisi varmistettava, että opinnot muodostavat jatkumon. Ongelmallista kuitenkin on, jos taustalla olevat korkeakouluopinnot ja -tutkinnot jäävät kokonaan tunnustamatta. **Mikäli opinnot aloitetaan automaattisesti alemmista korkeakouluopinnoista, aiempi osaaminen sivuutetaan ja pääsy sopivalle koulutuspolulle ja työelämään pitkittyy entisestään.** Nykyisellään polku voi olla jopa yhdeksän vuoden mittainen (ks. kuva 11).

Korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita on suuria määriä myös kotoutumiskoulutuksen piirissä. Tämäkään koulutus ei tue yliopisto-opintoihin hakeutumista eikä ole riittävää tälle kohderyhmälle:

Kielitaito, joka ei kotoutumiskoulutuksen jälkeen ole kuin korkeintaan B.1. Heikot opiskelutaidot, usein aika olematon itseohjautuvuus. Ei osata etsiä koulutuksia eikä valmistautua pääsykokeisiin.

Halutaan opiskelemaan mutta ei tehdä mitään asian hyväksi. Koulutus on riittämätöntä tälle kohderyhmälle, he eivät saa valmiuksia yhteiskunnassa pärjäämiseen (Kysely, käytännön toimijat)

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kohdalla korostuukin paitsi ohjauksen myös kielenopiskelupolkujen sirpaleisuus. Kotoutumiskoulutuksen piirissä olevista hieman yli kolmasosa saavuttaa B1-tason kotoutumiskoulutuksen jälkeen (VTV 2018), eikä B2–C1 taitotason suomi- tai ruotsi toisena kielenä -kursseja ole alueilla säännöllisesti saatavilla. Kuilu kotoutumiskoulutuksen ja yliopisto-opintojen välillä syvenee myös siinä, että yliopistoon päästäkseen tulisi osata seurata suomalaista mediaa ja yhteiskuntaa, jotta tietäisi omista mahdollisuuksistaan ja saisi tietoa urapoluistaan. Korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet eivät välttämättä hahmota, mitä pitäisi tietää ja mistä tieto löytyy.

Kohti uusia koulutuspolkuja

Yliopistoissa on mahdollisuus luoda uusia ratkaisuja jo olemassa oleviin rakenteisiin yhdenvertaisten polkujen mahdollistamiseksi yliopisto-opintoihin. Yhdeksi konkreettiseksi ratkaisuksi ehdotetaan, että valintakokeen tekemiseen annettaisiin enemmän aikaa ja/tai kehitettäisiin vaihtoehtoisia tapoja suorittaa koe:

Suomenkieliset tutkinto-opintojen 'yhdenvertaiset' hakuprosessit ovat kielellisesti todella haastavia suomea vieraana kielenä käyttäville henkilöille. Vaihtoehtoina ei esimerkiksi tarjota selkokielistä pääsykoetta, riittävästi lisäaikaa ja/tai mahdollisuutta suorittaa pääsykoetta useammassa osassa tai erilaisilla tavoilla kuten suullisesti. (Kysely, käytännön toimijat)

Yksittäisenä toimenä valintakoeikäntöiden muuttaminen ei kuitenkaan vielä riitä, sillä kielellistä tukea täytyy olla saatavilla myös opintojen aikana nykyistä enemmän ja systemaattisemmin. Sen lisäksi, että valintakoeikäntöitä muutettaisiin ja tukielementtejä tutkintojen aikaiseen kielitaidon kehittämiseen parannettaisiin, myös **kielitaitovaihtimusten joustavuus nähdään mahdollisena käytänteenä**. Esimerkiksi opettajankoulutukseen voisi päästä alemmalla kielitaidon taitotasolla kuin Yleisten kielitutkintojen 5 (EVK C1), jos opiskelijalle tarjottaisiin mahdollisuus kehittää kielitaitoaan opintojen aikana. Kielitaito kehittyy kohdekielellä opiskeltaessa, joten pääsy kielenkäytön mahdollisuuksien ääreen kehittää osaamista. Kielitaidon riittävyyden voisi todentaa esimerkiksi harjoittelussa:

Et voisko sitte olla esimerkiksi sitä yksi-testiä, c-tason ykitemä parempi vaihtoehto niin, laajennettu maisteriharjoittelu suomen kielellä, jonka yhteydessä arvioidaan sitte sitä kuinka hyvin pystyy sen opetustyönsä tekemään suomen kielellä, siinä kontekstissa jossa työskentelee. (Ryhmäkeskustelu)

Tässäkin tapauksessa kielitaidon kehittymisen tukea tarvittaisiin nykyistä enemmän opintojen aikana. Sama tarve on havaittu myös aiemmissa selvityksissä (ks. esim. Tuononen 2021). Yksi toistuva ehdotus tuen muodoksi on **kieli- ja sisältöopintojen integrointi**.

Tutkintoihin nivoutuvien uusien tukielementtien ohella korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille ehdotetaan koulutuspolkujen mahdollistamiseksi myös omia väyliä, joista olisi mahdollista hakeutua tutkinto-opintoihin:

Asiaa [yhdenvertaisuutta] tulisi vielä edistää niin, että ulkomaalaistaisille olisi omia valmentavia väyliä korkeakouluopintoihin. Väyliltä pitäisi olla mahdollisuus hakeutua myös tutkinto-opiskelijaksi suoraan, jos vaikka suorittaa opinnot tietyin kriteerein. (Kysely, käytännön toimijat)

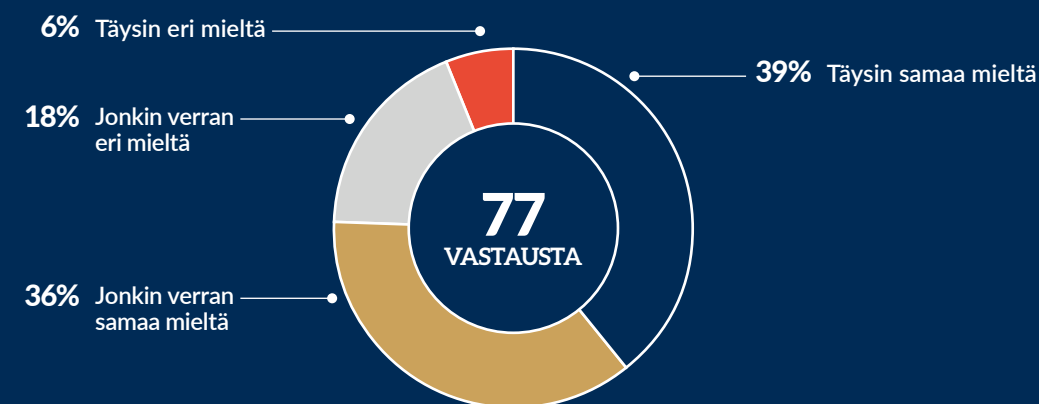
Näillä väylillä tarkoitetaan juuri ei-tutkinto-opiskelijoille suunnattua kieli- ja opiskeluvalmiuksia tukevaa koulutusta. Mahdollisena pidettiin myös sitä, että tällainen koulutus olisi jo osa tutkinto-opintoja, eli tutkintoaika olisi tässä tapauksessa ohjelmassa olevilla pidempi.

Ei-tutkinto-opiskelijoille suunnattujen väylien toteuttajista ei ole aineistossa kuitenkaan yhtenevää näkemystä, ja ehdotuksia on kaksi: 1) **koulutus toteutetaan yliopiston ulkopuolella** tai 2) **koulutus on yliopistojen vastuulla**. Samaa kaikille -ajattelun puolestapuhujat eivät näe tämän tyyppisten väylien tarjoamista yliopiston koulutuksellisenä tehtävänä, vaan heidän mielestään vastuu on yliopiston ulkopuolisilla tahoilla. Osa puolestaan katsoi, että korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttaminen tulisi nähdä yliopistossa toteutettavana kotoutumiskoulutuksena:

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus olisi syytä järjestää kokonaan korkeakouluissa, koska akateemisessa oppimisympäristössä he voivat opiskella tutulla tavalla ja toivottavasti heillä on mahdollisuuksia verkostoitua tavalla, josta on hyötyä työelämässä. Toiseen maahan muuttaminen on myös identiteettikriisi, ja sitä voi pehmentää se, että kotoutumiskoulutus olisi ennestään tutussa, akateemisessa, ympäristössä. (Kysely, käytännön toimijat)

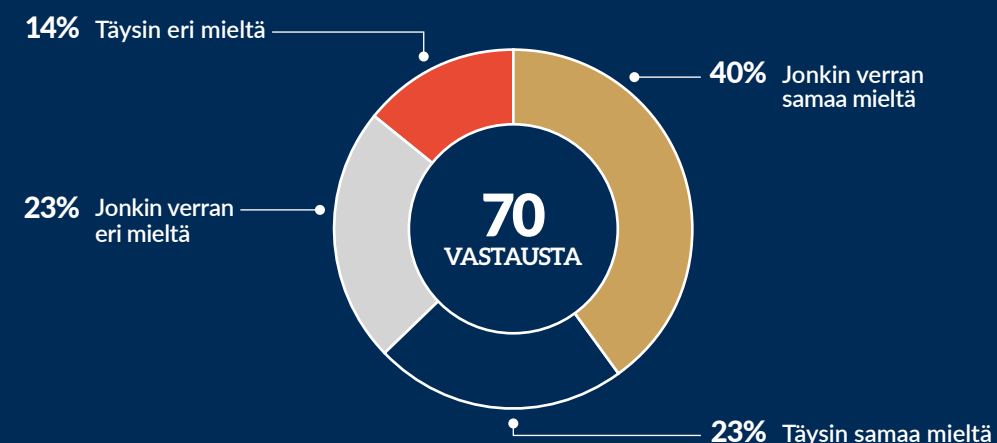
Tämän näkökulman mukaan varhaisempi kiinnittyminen akateemiseen oppimisympäristöön tukee verkostoitumista ja työelämään siirtymistä. Myös kyselyvastauksissa korostui se, että yliopistojen tulisi järjestää kotoutumiskoulutusta korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille (ks. kuva 12, N = 77) ja turvapaikanhakijoille (kuva 13, N = 70). Uudenlaiseen koulutukselliseen tehtävään suhtaudutaan positiivisesti, vaikkakin turvapaikanhakijoiden osalta hiukan kriittisemmin.

Yliopistojen tulee järjestää kotoutumiskoulutusta korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttajille.

Kuva 12. Kotoutumiskoulutus korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille

Yliopistojen tulee tarjota koulutusta turvapaikanhakijoille.

Kuva 13. Koulutus turvapaikanhakijoille

Ne, jotka katsovat kohderyhmän kouluttamisen olevan myös yliopiston tehtävä, esittivät, että toiminnan tulisi olla mahdollisimman lähellä yliopiston vakiintunutta toimintaa:

Luontevanahan se tuntuu niinkun ajatuksena, se että se olis ikään kuin osa tämmöistä sitä jatkuvan oppimisen ja elinikäisen oppimisen kokonaisuutta, mutta siinä pitäis kyllä koko ajan olla hyvin selkeenä se linkki sinne, että ne väylät olis mietittynä miten voisi ikään kuin rohkaista hakeen ihan sit myös sinne tutkintokoulutukseen. (Ryhmäkeskustelu)

Tärkeänä nähtiin se, että korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille jatkuvan oppimisen osana tarjottavasta koulutuksesta olisi väyliä tutkinto-opintoihin. Tällä hetkellä tähän tarpeeseen on pyritty vastaamaan hanketoiminnalla, mutta kuten tämä selvitystyö osoittaa, **rakenteistettuja reittejä yliopisto-opintoihin ei tällä hetkellä ole.**

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tulee päästä nykyistä varhemmin kiinni korkeakouluopintoihin. Yliopisto-opintoihin suuntaaminen esimerkiksi kotoutumisjakson aikana sujuvoittaa tutkinto-opintoihin pääsyä sekä tutkintojen täydentämistä ja nopeuttaa siten siirtymää työelämään.
- Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnattujen hankkeiden sijaan toiminnan tulee olla osa yliopistojen vakiintunutta toimintaa.
- Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden reittejä yliopisto-opintoihin tulee mahdollistaa kehittämällä avoimen yliopiston väyläopintoja. Maahanmuuttaneille tulee tarjota ohjausta nykyistä systemaatisemmin, lisätä kielitietoista pedagogiikkaa sekä mahdollistaa kielikeskusten kielikurssien hyödyntäminen opintojen tukena. Erillistä todistusta kielitaidon riittävydestä ei tule vaatia tutkinto-opintoihin haettaessa, mikäli väyläopinnot on suoritettu kohdekielellä; kielitaidon riittävyys on osoitettu väyläopintojen aikana.
- Yliopistojen tulee tarkistaa kielitaitovaatimuksiaan ja lisätä kieli- ja opiskeluvalmiuksia tukevia elementtejä myös jo olemassa oleviin tutkinto-ohjelmiin, sillä tuen tarve ei lopu tutkinto-opintojen alettua. Tukea tarvitaan niin englannin-, suomen- kuin ruotsinkielisissäkin ohjelmissa.

Kieli- ja opiskeluvalmiuksien kehittämisen tuki

Kielitaitovaatimukset ovat portinvartijan roolissa.

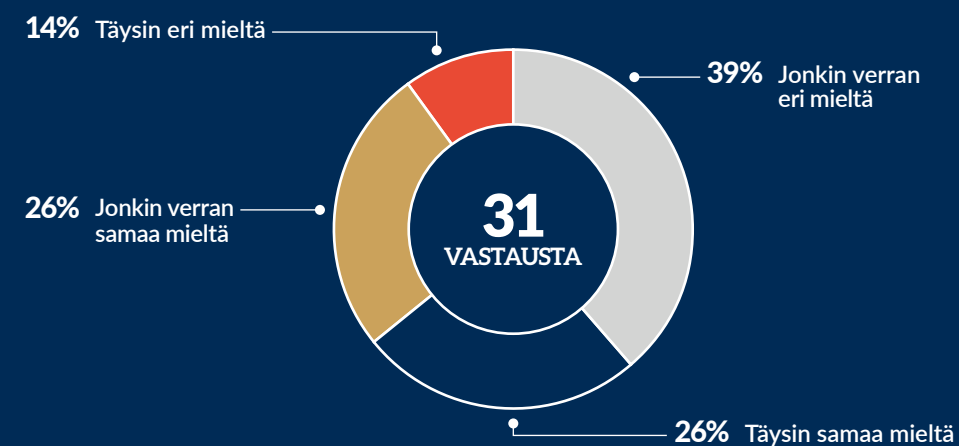
Riittämätön kielitaito nähdään keskeisenä ongelmana opintoihin pääsemisessä ja opinnoissa menestymisessä. Eriäviä näkemyksiä on siitä, kenen tehtävä korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kielitaidon kehittämisen tukeminen on. Taajaan toistuva näkemys on se, ettei yliopiston ulkopuolisten opiskelijoiden kielitaidon kehittäminen ole yliopistotoiminnan keskiössä vaan vastuun tulisi olla yliopiston ulkopuolisilla toimijoilla:

With focus on higher education and research, in general the universities may find it difficult to focus on supporting language skills of immigrants. Perhaps this could be supported by other institutions specializing in teaching languages and the universities can focus on higher education and research. (Kysely, hallinto)

Näissä näkemyksissä korostuu, että yliopiston tehtävä on tarjota korkeinta opetusta ja tutkimusta eikä korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kielitaidon kehittämisen tuki lukeudu tähän. Aineistossa nimetyt ulkopuoliset tahot, joiden vastuulle kielitaidon kehittämisen tukeminen kuuluisi, ovat esimerkiksi kesäyliopisto, aikuislukio, iltalukio tai kansalaisopisto – useimmiten kyseessä on geneerisesti jokin muu taho kuin yliopisto. Näin vastuu ei asetu kenellekään, mutta uusilla yliopisto-opiskelijoilla odotetaan kuitenkin olevan hyvät kieli- ja opiskeluvalmiudet. Tämä ennalta hallussa olevien valmiuksien vaade näkyy paitsi korkeina kielitaitovaatimuksina, myös siinä, että tutkinto-opintoihin päästyään yksilön opinnoissa on vain vähän tilaa kielikursseille. Kielitaidon kehittämisen tukemiseksi onkin vähän rakenteita. Kielitaidon kehittämisen kannalta ongelmallista on myös se, että ylemmän kielitaitotason suomi tai ruotsi toisena kielenä -kurseja on yliopistoissa yhä vähän tarjolla (ks. Vaarala ym. 2021) eivätkä ne myöskään ole ei-tutkinto-opiskelijoiden saavutettavissa, elleivät he ole itse valmiita maksamaan kurssimaksuja.

Käytännön toimijoiden kyselyaineistosta ilmenee, että näkemykset ennalta vaadittavista valmiuksista jakautuvat. Vastaajista (N = 31) vähän yli puolet oli joko täysin tai jonkin verran samaa mieltä siitä, että akateemisten tekstien lukemisen ja kirjoittamisen taito on edellytys opintojen aloittamiselle (ks. kuva 14).

Akateemisten tekstien lukemisen ja kirjoittamisen taito on edellytys yliopisto-opintojen aloittamiselle.

Kuva 14. Vaatimukset ennen yliopisto-opintoja

Vaadittavat valmiudet, kuten akateemiset tekstitaidot, ovat kuitenkin erilaisia eri maiden ja tieteenalojen välillä, joten korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden täytyy sosiaalistua siihen, mitä nämä vaatimukset uudessa akateemisessa yhteisössä ovat. Yhtä lailla suomalaisen koulutuspolun käyneiden täytyy oppia uudenlaiset tekstitaidot lukiosta yliopistoon siirtyessään. Tutkinto-opintoihin on rakennettu kirjoitusviestinnän ja englannin kielen tukielementtejä sekä esimerkiksi akateemisille ruotsin kursseille valmentavia kursseja. Myös lukion ja yliopiston välistä kuilua on pyritty kaventamaan erilaisilla lukion ja yliopistojen yhteistyössä toteuttamilla kursseilla. Tällä hetkellä **opintoihin pyrkiviltä korkeakoulutetuilta ja korkeakoulukelpoisilta maahanmuuttaneilta edellytetään kuitenkin jo etukäteen parempia valmiuksia kuin suomalaisen koulutuspolun käyneiltä.**

Tukielementtien ohella kieli- ja opiskeluvalmiuksia tukevan koulutuksen kehittämisessä tulisi huomioida myös se, että korkeakouluteuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttaneilla on hyvin erilaiset kielitaidon kehittämisen tarpeet. Ryhmään kuuluvien joukossa on kotimaassaan – mutta ei vielä Suomessa – pätevöityneitä tietyn alan ammattilaisia, kuten opettajia ja lääkäreitä, tai Suomessa jo töissä olevia, joilla on tarvetta kehittää kielitaitoaan. Lisäksi on niitä, joilla korkeakouluopinnot ovat kesken tai vielä kokonaan aloittamatta. Myös aiemmat kielten opiskelupolut voivat olla sirpaleisia. Näin myös **kieli- ja opiskeluvalmiuksiin saatavan tuen tulisi olla yksilöllistä ja vastata erilaisiin tarpeisiin:**

Täst meidän keskustelusta et ainakin on jäänyt ne yksilöllisyysasiat ja sit se oikeanlaisen kielitaidon tarjoaminen ja tukeminen eri vaiheessa tai se olis tavallaan vähän symmetristä niitten tavoitteiden ja taustojen kanssa se että missä vaiheessa ja ja minkälaisista suomen kielen opetusta ihminen saa ja et sitä on eri taitotasoille. (Ryhmäkeskustelut)

Yksilön erilaisten tarpeiden ja tavoitteiden huomiointi edellyttää uudenlaisia vakiintuneita ratkaisuja siihen, miten kielitaidon kehittymistä tuetaan opintojen aikana – oli kyse tutkinto- tai ei-tutkinto-opiskelijasta. Tässä tarve omaan alaan nivoutuville kieliopinnoille on keskeinen.

Aiemman osaamisen tunnistamisen kysymykset korostuvat myös kielitaidon kehittämisen kysymyksissä, sillä tietyillä aloilla edellytetään lakisääteisesti tietyn tasoista kielitaitoa. Esimerkiksi peruskoulun opettajilta vaaditaan virkaan C2-tason ja lääkäreiltä B1-tason kielitaitoa. Kielellisen tuen on siis oltava oikea-aikaista ja linjassa yksilön tavoitteiden sekä haettavan koulutusohjelman kanssa. Yksilöllisiä ratkaisuja pohdittaessa on tärkeää huomioida paitsi opiskelukielten myös muiden kielten osaaminen ja pohtia, miten muita kieliä voisi hyödyntää tulevaisuudessa:

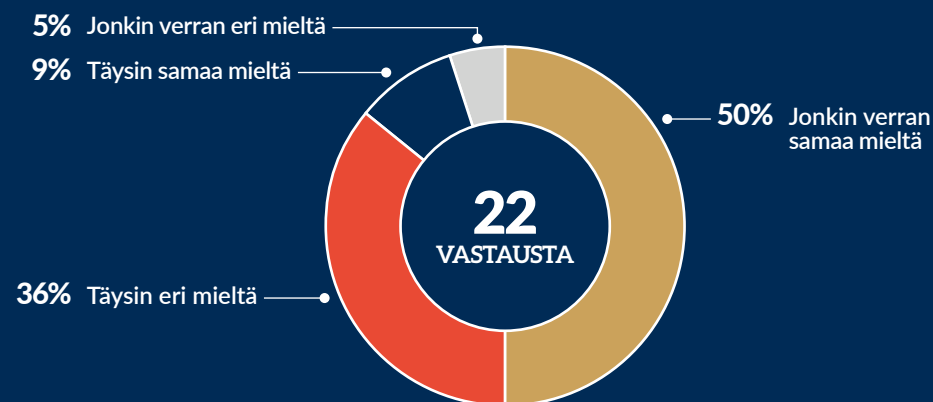
Et nähdään niinku nää ihmiset jotka tulee tänne semmosina resursseina että jos ne puhuu kurdia tai jos ne puhuu kurmandžia tai jos ne puhuu, somaliaa tai jotain niin siiton oikeesti hyötyä et se ei oo niinku, et mikään kielitaito ei oo turhaa. (Ryhmäkeskustelu)

Yksilöiden kielitaito tulisi siis nähdä resurssina ja tarkastella sitä koko yhteiskunnan kielivarannon näkökulmasta. Pyykön (2017) mukaan omien äidinkielten osaamista voitaisiinkin hyödyntää nykyistä laajemmin ja niiden arvostusta olisi tärkeää lisätä.

Kieli- ja sisältöaineiden integrointi sekä opiskeluvalmiuksien tukeminen

Yksilön erilaisten tarpeiden ja tavoitteiden huomiointi edellyttää uudenlaisia vakiintuneita ratkaisuja siihen, miten kielitaidon kehittymistä tuetaan opintojen aikana – oli kyse tutkinto- tai ei-tutkinto-opiskelijasta. Tässä tarve omaan alaan nivoutuville kieliopinnoille on keskeinen. Yhteistyö eri tiedekuntien ja ainelaitosten välillä on alakohtaisten kieliopintojen järjestämisen edellytys. Kieli- ja sisältöaineiden integrointia kehitetään yliopistoissa, mutta kielikeskukset tekevät ainelaitosten kanssa yhteistyötä vasta vähän (Pyykkö 2017, 63). Kyselyvastausten perusteella yhteistyötä tiedekuntien, laitosten ja kielen opetuksesta vastaavien yksiköiden välillä tehdään vaihtelevasti (ks. kuva 15, N = 22).

Tiedekunnat, laitokset ja kielenopetuksesta vastaavat yksiköt tekevät yhteistyötä sisältö- ja kieliopinnojen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kuva 15. Yhteistyö sisältö- ja kieliopinnoissa

Yhteistyötä on edistetty esimerkiksi hankkeissa, joissa on kehitetty pedagogisia malleja sisällön ja kielenopetuksen yhdistämiseksi. Integroitaessa on olennaista, että omaan alaan liittyviä sisältöjä ja kieltä yhdistetään toisiinsa jo alusta alkaen: opiskelussa ja työssä tarvittava kielitaito kehittyy siis pikkuhiljaa. Samalla tavalla suomalaisen koulutuspolun käynyt opiskelija kehittyy vasta yliopisto-opintojen aikana oman alansa asiantuntijaksi myös kielellisesti, eikä tätä kielitaitoa ole ennen yliopisto-opintoja. Kielenoppiminen jatkuu vielä työelämässäkin. Ei voida olettaa, että korkeakoulutettu tai korkeakoulukelpoinen maahanmuuttanutkaan olisi tältä osin valmis, vaan **tuen muotoja olisi rakennettava koulutuksiin systemaattisemmin:**

Tämmösissä tapauksissa helpoin tie ois se että, pääsis edes sisään, ja ois niinku mahdollisuus siinä kandiopintojen aikana ensinnäkin että, tarjotaan rinnalla kohdennettuja kieliopintoja että niitä on mahdollista suorittaa, ja sitten ois mahdollisuus kandiopintojen aikana parantaa sitä suomen kieltä kohdennetusti nimenomaan alakohtaisiin opintoihin, jolloin sitte sinne maisteriopintoihin niin siellä voisi olla se kielitesti joka ois nimenomaan alakohtaisesti vielä suunniteltu. (Ryhmäkeskustelu)

Oli kyse tutkinto-opintoja edeltävistä tai niiden aikaisista opinnoista, niihin tulee nivoa enemmän tukielementtejä. Tämä edellyttää paitsi kielikursseja myös **kielitietoista pedagogiikkaa sisältöaineiden opettajilta**. Opiskelijan tulee tietää, mitä häneltä odotetaan, mikä edellyttää esimerkiksi selkeitä tehtävänantoja, odotusten sanoittamista ja käytäntöiden eksplisiittistä avaamista. Kielitietoinen pedagogiikka lisäisikin koulutuksen inklusiivisuutta, mutta sitä on korkeakouluopetuksessa toistaiseksi hyödynnetty vähän. (Leskinen, tulossa.) Opiskelijoita tulee myös kannustaa aiemmin hankitun osaamisensa ja kielivarantonsa hyödyntämiseen, sillä korkeakoulutetuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttaneilla on jo sisällöllistä osaamista. Samaan aikaan se, että pystyy kehittämään oman alansa asiantuntemusta uudella kielellä, on merkityksellistä myös ammatti-identiteetin kehittymisen ja vahvistumisen kannalta (ks. esim. Vuonokari-Kämäräinen & Paatero 2019).

Kieli- ja sisältöopetuksen integroinnin ohella tärkeänä pidettiin suomalaisen yliopiston opiskelukulttuurin avaamista, koska korkeakoulutetuilla ja korkeakoulukelpoisilla maahanmuuttaneilla on usein vain vähän tietoa koulutusjärjestelmästä. On siis tärkeää sanoittaa sitä, miten suomalaisissa yliopistoissa toimitaan eri tilanteissa, millaisia vuorovaikutustilanteita opintoihin sisältyy ja mitä niissä odotetaan opiskelijalta. Yliopistokäytäntöiden avaamisessa ei tule kuitenkaan ottaa suomalaisen yliopistokulttuurin käytänteitä itsestäänselvinä tai annettuina, vaan on tärkeää kyseenalaistaa toimintatavat ja keskustella niistä:

Ehkä myöskin sitä että me tarkasteltas meidän omaa kulttuuria ja jotta me pystyittäis eksplisiittisesti avaamaan sitä muille. Että me nähtäs, me ollaan jonkun kulttuurin tuote, ei me olla mikään semmonen neutraali, vaan me ollaan ihan jonkun kulttuurin tuote ku joku toinen. (Ryhmäkeskustelu)

Ristiriidat syntyvät nimenomaan siitä, että erilaiset toimintatavat ja normit törmäävät. Esimerkiksi pakolaistaustaisten korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden opiskeluun ja oppimiseen liittyviä käsityksiä tarkasteltaessa on havaittu, että moni on tottunut osin autoritaariseen ja kielioppiorientoituneeseen oppimiseen, joten on tärkeää keskustella, vertailla ja avata erilaisia oppimistapoja (Müller-Karabil & Harsch 2019).

Kieli- ja opiskeluvälineiden kehittämisen tukemiseksi eri hankkeissa on myös kehitetty tuutorointi- tai mentorointikäytänteitä: hyviä kokemuksia on esimerkiksi käytänteistä, joissa suomenkielisten luentojen jälkeen on tuutoritapaamisia, joissa on tilaa keskustella luentosisällöistä ja samaan aikaan selvittää suomalaista opiskelukulttuuria. Tuutori- ja mentorikäytänteet tarjoavat tässä paitsi kielellisen tuen ja avun, myös mahdollisuuden koulutusjärjestelmien ja yliopistokulttuurien vertailulle. Tuutoreiden tuki ei kuitenkaan ainoana tukitoimena riitä, vaan rinnalle tarvitaan myös kielikursseja (ks. Müller-Karabil et al. 2021).

Nykyisten tutkinto-ohjelmien kehittäminen

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kielitaidon kehittämisen tuen nähdään nivoutuvan yliopiston englanninkielisten tutkinto-ohjelmien kehittämiseen: näissä ohjelmissa tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja suomen ja ruotsin kielikurssien järjestämiseen, ja nämä ratkaisut voisivat olla myös ei-tutkinto-opiskelijoiden saavutettavissa **jatkuvan oppimisen kautta**:

Jos meidän muutenkin pitää siihen nyt satsata Suomessa enemmän, siihen kielitaidon, jopa ihan normi tutkinto-opiskelijan kielitaidon, kv-taustasen niin eikö nää menis siinäkin joukossa sitten tietyllä tavalla, ei niillä normaalisti oo niillä kv-tulijoilla sitä kielitaitoa ollenkaa suomen kieleen vaan he alottaa sen täällä ja ku aattelee et jos se on kaksivuotinen koulutus nii kyllä siinä kiire tulee ja sinne mahtuu se viis pistettä tällä hetkellä, niin eihän se riitä mihinkään eli kyllä täytyy ruveta tekemään jonkinlaisia pathwayta tai sitten näitä moduuleita mitä laitetaan pakolliseksi enemmän, ja siihen nääkin ihmiset, tietyllä tavalla solahtais ehkä sit sen jatkuvan oppimisen kautta. (Ryhmäkeskustelu)

Tutkinto-ohjelmiin tarvitaan aineiston perusteella lisää aikaa ja tilaa kieliopinnoille. Yksi ratkaisu kieli- ja opiskelutaitojen kehittämisen tueksi on myös hyödyntää eri yliopistojen yhteistä kurssitarjontaa, mitä ei tällä hetkellä aineiston perusteella tehdä. Esimerkiksi tarkoituksenmukainen etäratkaisujen hyödyntäminen voisi lisätä ylemmän taito-

tason kielikurssien järjestämistä. Etäopetuskäytänteitä kehittämällä kielikoulutus olisi myös saavutettavampaa niillä alueilla, joilla välimatkat ovat pitkiä, mikä lisäisi myös alueellista tasa-arvoa. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että etäopiskeluun liittyy myös haasteita, kuten INTEGRA 2 -koulutuksessa oli nähtävissä. Etäopiskelu on kannatettavaa silloin, kun se on aidosti pedagogisesti mielekäs ja tukee opittavia taitoja.

Kieli- ja sisältöopintojen integroinnin, kielitietoisien pedagogiikan ja erilaisten kurssiratkaisujen rinnalla kielenoppiminen tulisi kytkeä nykyistä tiukemmin työharjoitteluihin. Tämä edellyttää alueen yliopiston, yritysten ja kuntasektorin yhteistyötä. Työharjoitteluita järjestettäessä on huolehdittava, että harjoitteluohjaajalle ja työyhteisölle on tarjolla tukea korkeakoulutetun ja korkeakoulukelpoisen maahanmuuttaneen kielitietoiseen ohjaamiseen:

Miten sellanen suomalainen yritys jossa ei ole yhtään englanninkielistä henkilöä töissä niin miten se rupee ottaa tällöksi englanninkielisiä harjoittelijoita tai muunkielisiä harjoittelijoita, se on tavallaan yrityskulttuurin muutos samalla, ja se on taas sitä isoa koko yhteiskunnan muutosta. (Ryhmäkeskustelu)

Tutkimuksissa (ks. esim. Suni 2011; Virtanen 2017) on osoitettu työyhteisöllä olevan suuri merkitys kielenoppimisessa, ja pääsy erilaisiin työtehtäviin nivoutuviin kielenkäyttötilanteisiin on keskeistä. Yliopiston ja työharjoittelupaikan välille tarvitaankin tiivis yhteistyö, jotta eri osapuolet näkisivät myös työpaikan kielenoppimisympäristönä, jossa jokainen osapuoli tietää, mitä häneltä odotetaan. Myös työyhteisön kielivaranto on tunnistettava, sillä yhteisen suomen tai ruotsin rinnalla käytettävän apukielen ei välttämättä tarvitse olla englanti.

Korkeakoulutetuilta ja korkeakoulukelpoilta maahanmuuttaneilta odotetaan yliopistoissa valmiuksia, joita harvalla on mahdollisuus saavuttaa nykyisten rakenteiden varassa ennen yliopistoon pääsyä. Tämän ryhmän koulutuspolkujen sujuvoittaminen edellyttääkin tukirakenteiden luomista jo olemassa oleviin rakenteisiin ensisijaisen positiivisen diskriminaation sijaan. Huolta herätti se, ettei erityisjärjestelyjen kautta tullutta yksilöä pystytäkään nykyisellään tukemaan riittävästi yliopistoon ja

ympäröivään yhteiskuntaan integroitumisessa. Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille tulisi tarjota mahdollisuus kehittää opiskelukielten taitoa ja tutustua suomalaisen yliopiston toimintakulttuuriin jatkuvan oppimisen osana jo ennen tutkinto-opintoja. Kieli- ja sisältöopintoihin päästäisiin näin kiinni varhemmin, mikä tukisi opinnoissa menestymistä. Tässä tulee varmistaa reittien toimivuus myös tutkinto-opintoihin.

Korkeakoulutetuilta ja korkeakoulukelpoisilta maahanmuuttaneilta odotetaan yliopistoissa valmiuksia, joita harvalla on mahdollisuus saavuttaa nykyisten rakenteiden varassa ennen yliopistoon pääsyä. Tämän ryhmän koulutuspolkujen sujuvoittaminen edellyttääkin tukirakenteiden luomista jo olemassa oleviin rakenteisiin ensisijaisen positiivisen diskriminaation sijaan.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Yliopistojen tulee tarkistaa kielitaitovaatimuksiaan ja lisätä kieli- ja opiskeluvaihtoehtoja tukevia elementtejä myös jo olemassa oleviin tutkinto-ohjelmiin yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistamiseksi. Tämän yhteydessä jatkuvan oppimisen tarjontaa tulee kehittää sekä luoda maahanmuuttaneille aitoja väyliä tutkinto-opintoihin.
- Yhteiskunta ei tarjoa riittävää tukea hakukelpoisuuden edellyttämän kielitaidon saavuttamiseksi. Yliopistojen tulee järjestää ylemmän kielitaitotason kurssseja tarvittaessa myös toisten yliopistojen kanssa. Kurssien tulee olla myös muiden kuin tutkinto-opiskelijoiden saavutettavissa.
- Tutkinto-ohjelmissa tulee olla nykyistä enemmän tilaa ja aikaa kieliopinnoille, sillä tuen tarve ei lopu yliopistoon pääsemisen jälkeen.
- Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden eri kielten osaaminen tulee tunnistaa ja nähdä resurssina, jota myös hyödynnetään opinnoissa ja työelämässä nykyistä paremmin.
- Kielitaidon kehittymisen tukemisessa on huomioitava alakohtaiset tarpeet. Tässä tulee huomioida kielitietoinen pedagogiikka sekä kieli- ja sisältöopintojen integrointi, mikä edellyttää tiiviimpää yhteistyötä kielikoulutuksesta vastaavien tahojen sekä tiedekuntien ja laitosten välillä.
- Työharjoitteluita tulee kehittää siten, että niissä huomioidaan kielenoppiminen. Tämä edellyttää yliopiston ja harjoittelupaikan tiivistä yhteistyötä, jonka luomiseen tulee resursoida aikaa.

Kohti vakiintuneita rakenteita ja toimintoja

Toimivat ja pysyvät koulutuspolut nopeuttavat pääsyä opintoihin ja työelämään.

Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille ei ole nykyisen toiminnan valossa tarkoituksenmukaisia koulutuspolkuja: aiempi osaaminen jää usein piiloon ja tunnistamatta, kouluttautuminen vie koulutuspolkujen sirpaleisuuden takia kauan aikaa, ja näin myös työelämään siirtyminen pitkittyy. Ryhmäkeskusteluissa korostui se, että työmarkkinoille saataisiin nopeammin ammattitaitoista työvoimaa, jos maassa jo olevien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttautuminen olisi joustavampaa. Koulutuksen tarjoaminen tulisi siis nähdä investointina tulevaan:

On täysin kestämaton ratkasu että me mennään tohon, yliopistot itsenäisinä toimijoina ja ratkastaan tää nykyellä toiminnalla, ja nykyellä rahoituksella niin ei tule onnistumaan et nyt pitäis nähdä se investointi ja kuin merkittävä takasinmaksu siin on, ja ja tää on selkeesti asia mikä pitää nähdä investointina ja jos sitei nähdä investointina ja olla valmiit rahottamaan niin se on yhtälö mahdoton. (Ryhmäkeskustelu)

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden osaamisen sivuuttaminen nähdään haaskauksena, mikäli ryhmän edustajat työllistyvät koulutustaan vastaamattomiin töihin tai eivät työllisty lainkaan. Tulisi selvittää, mitä uudenlainen tapa mahdollistaa korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutus maksaisi verrattuna nykyiseen toimintamalliin:

Että ei lähtis vaan semmoset villit huhut liikenteeseen et se on niin kallista ja joudutaan paljon laittaa resurssia niin tavallaan niinku näytettäis selkeesti että hei tässä on tää niinkun panostukset, tässä on tuotot että, ootteko vielä samaa mieltä. (Ryhmäkeskustelu)

Vaikka hanketoiminnalla on kerrytetty osaamista ja kehitetty toimivia malleja, sen pirstaleisuus, vaihtuvat toimijat ja toiminnan jatkuvuuden epävarmuus estävät pysyvien käytänteiden ja koulutusten vakiinnuttamista. Aineistosta nousee yhdenmukainen käsitys siitä, että erillisrahoitteisesta **hanketoiminnasta halutaan kohti vakiintuneita käytänteitä ja rakenteita**: vastuut ja tehtävät tulisi jakaa yliopiston sisällä, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin vaihtoehtoisia malleja järjestää korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutusta valtakunnallisesti. Keskustelijoille tarjottiin Flina-alustalla neljä erilaista toimintamallia keskustelun pohjaksi:

- yliopistot itsenäisinä toimijoina, mikä on nykyinen koulutuksen järjestämistapa
- yksi toimintaa koordinoiva yliopisto, mutta paikalliset koulutuksen toteutukset ovat mahdollisia
- alueelliset vastuuyliopistot, jotka vastaavat koulutuksesta ja muodostavat verkoston
- verkosto, jossa yliopistoilla on omat paikalliset toteutukset mutta ne tekevät myös yhteistyötä.

Yhdenkään yksittäisen vaihtoehdon ei katsottu olevan ongelmaton tai toimivan sellaisenaan. Taulukkoon 2 on tiivistetty kunkin mallin vahvuudet sekä haasteet ja riskit.

Taulukko 2. Vaihtoehtoisten mallien vahvuudet ja haasteet

	YLIOPISTOT ITSENÄISINÄ TOIMIJOINA	YKSI KOORDINOIVA YLIOPISTO	ALUEELLISET VASTUUYLIOPISTOT	VERKOSTO
VAHVUUDET	• Ulkoinen rahoitus mahdollistaa resurssin • kehittää henkilöstön osaamista.	• Selkeä malli: on yksi taho, johon ottaa yhteyttä • yliopistolla selkeä vastuu ja resurssi sekä ajaa että kehittää toimintaa.	• Mahdollistaa alueiden erilaisuuden huomioimisen sekä alueen tuntemuksen ja verkoston hyödyntämisen • lisää saavutettavuutta, sillä kohderyhmään kuuluvat pääsevät fyysisesti palveluiden piiriin esim. matalan kynnyksen palveluihin • mahdollistaa työelämäyhteistyön kehittämisen • alueelliset yliopistot ovat helpommin hallittava verkosto (vähemmän yliopistoja) • resursseja voidaan kohdentaa tietyihin yliopistoihin.	• Mahdollistaa osaamislähtöisen kehittämisen, sillä voidaan yhdistää osaamista ja monipuolistaa tutkimusta • toimii, jos verkosto on tiivis • vastuun jakautuminen: toiminta ei olisi vain yhden yliopiston vastuulla • mahdollistaa opetuksen ja ohjauksen järjestämisen yhdessä (esim. etätoteutukset).
HAASTEET/RISKIT	• Yliopistojen välinen kilpailu • jokainen vastaa ja taistelee omastaan, mikä vaikeuttaa yhteistyön tekemistä • jatkorahoituksen epävarmuus • tehdään päällekkäistä työtä ja "keksitään pyörä uudelleen" • ei luoda pysyviä rakenteita vaan väliaikaisia ratkaisuja • osaaminen keskittyy ja kertyy vain tietyille tahoille • henkilöstöllä ei ole pysyviä työsuhteita, joten henkilöt vaihtuvat • toiminnan ja tiedon jakamisen vaikeus • rahoituksen hakeminen ja hankkeen raportointi vie henkilöstöresursseja toiminnan kehittämiseltä.	• Valta ja raha keskittyy liikaa yhdelle toimijalle • toisten yliopistojen alueellisten tarpeiden huomiointi vaikeaa • tieto hyödyttää ja jää vain yhdelle yliopistolle • vaatii valistuneen toimijan ja alueellisten erityistilanteiden huomioinnin, jotta toimisi.	• Vastuuyliopistojen valinta: tasapainoilu alueellisten tilanteiden, valtakunnallisen kattavuuden ja yliopistojen koulutusalojen välillä. → Vaatii koordinoinnin.	• Verkoston haavoittuvuus toimijoiden vaihtuessa → verkoston hajanaisuus • kaikkien ollessa tasa-arvoisessa asemassa yhteistyö voi olla hidasta • vaarana, ettei kukaan ota vastuuta: toiminnan tehottomuus. → Vaatii koordinoinnin ja alueellisen verkoston taakseen.

Keskusteluissa katsottiin tärkeäksi, etteivät yliopistot enää jatkaisi toimintaa itsenäisinä toimijoina ulkoisen rahoituksen voimin, kuten tähän asti, vaan toiminta olisi vakiintunutta ja pitkäjänteistä; hanketointa tuo vain tilapäisiä ratkaisuja, ja jatkorahoituksen haku ja sen saamisen epävarmuus sirpaloittavat toimintaa. Keskusteluissa painotui alueellisten tilanteiden huomiointi, valtakunnallisen yhteistyön ja kehittämisen tärkeys sekä tämän uudenlaisen toiminnan koordinointi. Nämä eri tasot olisi mahdollista ottaa huomioon kuvassa 16 havainnollistetussa mallissa, joka yhdistää vastuuyliopisto- ja verkostomallin.

Tässä mallissa kotoutumisvaiheessa olevien korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttamisesta ovat vastuussa tietyt yliopistot, jotka muodostavat valtakunnallisen verkoston. Vastuuyliopistojen verkoston toimintaa koordinoidaan. Kullakin vastuuyliopistolla on oma alueellinen verkostonsa, mikä muun muassa mahdollistaa alueellisten tilanteiden ja tarpeiden huomioinnin, tehostaa kohderyhmän ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden saavutettavuutta ennen yliopisto-opintoja, lisää koulutuksen saavutettavuutta ja helpot-

taa työelämäyhteistyötä, kuten työharjoittelupaikkojen järjestämistä. On tärkeää, että alueellisissa verkostoissa ovat mukana eri koulutusasteet peruskoulusta ammattikorkeakouluun, kuntasektori, yritykset ja organisaatiot, kolmannen sektorin toimijat, TE-palvelut, yleissivistävä koulutus ja eri hallintoviranomaiset. Myös SIMHE-palvelut nivoutuvat tiiviisti vastuuyliopistojen toimintaan. Vastuuyliopistot kehittävät toimintaa tutkimusperusteisesti ja tekevät paitsi kansallista myös kansainvälistä yhteistyötä. Toiminnan valtakunnallisen käynnistämistä vastuun katsotaan olevan opetus- ja kulttuuriministeriöllä, joka asettaa yliopistoille koulutuksellisen tehtävän ja sen vaatimat resurssit sekä nimittää toimintaa koordinoivan tahon. Yliopistojen välisestä yhteistyöstä tulisi myös palkita.

Tämän mallin etuna nähdään alueellisten tilanteiden ja tarpeiden parempi huomiointi, korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspolkujen sujuvoittaminen, erilaisten ratkaisujen mahdollistaminen koulutuksen järjestämisessä ja toiminnan pitkäjänteinen kehittäminen. Seuraavassa on koottuna keskeisiä yliopistojen välisen yhteistyön mahdollisuuksia:

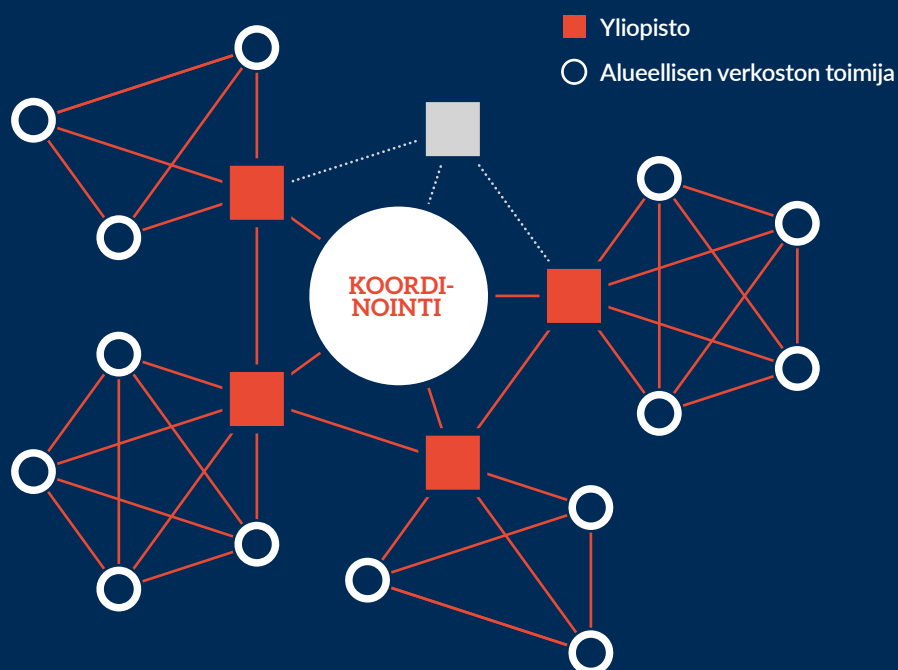
Koulutuspolkujen nopeampi löytäminen

Vastuuyliopistojen verkosto mahdollistaa valtakunnallisen ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden kehittämisen. Yhteistyö mahdollistaa myös yliopistojen rajat ylittävän ohjauspalvelun, sillä valtakunnallinen verkosto voi tuoda yhteen eri yliopistoista eri alojen asiantuntijoita mahdollistamaan yksilöllistä ohjausta. Yhteistyössä voidaan selkiyttää aiemman osaamisen tunnistamisen käytänteitä ja välineitä sekä ohjata korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita sopiville jatkopoluille. Näin voidaan nopeuttaa tarkoituksenmukaisia opintopolkuja. Ohjauksessa voidaan hyödyntää myös etäohjausta yliopistojen välillä.

Alueellisten tilanteiden, tarpeiden ja osaamisen huomiointi

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden ohjaamisessa voidaan huomioida eri vastuuyliopistojen osaaminen ja

Kuva 16. Vastuuyliopisto- ja verkostomallin yhdistelmä

koulutusalat: vastuuyliopistojen verkostossa opiskelija voidaan ohjata siihen yliopistoon, jossa tämän alan koulutusta on tarjolla. Samaan aikaan voidaan koordinoida, mihin päin Suomea tietyn alan osaajia tarvitaan, jotta siirtymät työelämään olisivat sujuvampia.

Koulutustarjonnan laajentaminen

Verkosto mahdollistaa yhteisten kurssien järjestämisen ja opiskeluryhmien yhdistämisen: opiskelijat voivat tehdä kieli- tai sisältöopintoja myös toisessa yliopistossa. Yliopistojen yhteiset kurssit voivat mahdollistaa myös alakohtaisten kieliopintojen järjestämisen. Yhteisiä kursseja voitaisiin myös tarjota etäopetuksena silloin, kun se on pedagogisesti tarkoituksenmukaista. Kurssitarjonnassa on tärkeää huomioida, milloin yhteisestä koulutuksesta on hyötyä, ja milloin paikallisesti toteutettava toiminta on parempi vaihtoehto.

Tiedon jakaminen

Verkosto tehostaa tiedon jakamista ja toisilta oppimista; yliopistot eivät toimi omina saarekkeinaan. Verkostossa voidaan järjestää yhteistä henkilöstökoulutusta esimerkiksi aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kysymyksistä. Samaan aikaan verkosto mahdollistaa yliopistojen välisen tutkimusyhteistyön, mikä edistää toiminnan tutkimusperustaista kehittämistä.

Tämä valtakunnallinen toiminta tarvitsee taakseen koordinoinnin. Toiminnan käynnistämiseksi tulisi nimetä niin vastuuyliopistot kuin vastuuyliopistojen toimintaa koordinoiva tahokin, mikä tulosten perus-

teella vaatii jatkokeskusteluja. Vastuuyliopistojen nimeämiseen nousi neljä eri perustetta:

1. Koulutuksen valtakunnallinen saavutettavuus:

Vastuuyliopistot on valittava koulutuksen maantieteellisen kattavuuden ja saavutettavuuden perusteella; Etelä-Suomessa on monia yliopistoja maantieteellisesti pienellä alueella, kun taas Pohjois-Suomessa yliopistoja on vähemmän ja ne vastaavat laajemman maantieteellisen alueen koulutuksesta. Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden määrä vaihtelee alueittain, joten pohdittavaksi jää, tulisiko koulutuksen olla siellä, missä kohderyhmää on.

2. Alueelliset tilanteet ja tarpeet: Vastuuyliopistojen valinnassa on huomioitava eri alueiden osaajatarve eli se, mihin päin Suomea tietyn alan osaajia tarvitaan.

3. Yliopistojen koulutusalat: Vastuuyliopistot on määritettävä yliopistojen koulutusalojen mukaan. Jokainen vastuuyliopisto vastaisi omien koulutusalojensa asiantuntijoiden kouluttamisesta.

4. Hanketoiminnan myötä kertynyt osaaminen:

Hanketoiminnan myötä tiettyihin yliopistoihin on kertynyt osaamista ja kokemusta korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnatuista koulutuksista ja tukitoimista. Hankkeissa on myös luotu alueellisia ja valtakunnallisia verkostoja. Tulisi siis huomioida, että vastuuyliopistoissa on osaamista ja halua järjestää koulutusta.

Näiden perusteiden ohella myös vastuuyliopistojen määrä vaatii jatkossa keskustelua. Käytännössä vastuuyliopistojen valinnassa olisi tasapainoitava kaikkien näiden perusteiden välillä. Vastuuyliopistoissa on aineistosta nousevien ehdotusten mukaan mahdollista joko A) järjestää alakohtaisia koulutuksia yliopistojen koulutusalojen mukaan tai B) yhdistää eri alojen korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet yhdeksi ryhmäksi. Ensimmäisessä vaihtoehdossa haas-

teenä on se, että tietyllä alueella voi olla vain vähän tietyn alan osaajia, ja toisessa vaihtoehdossa se, ettei korkeakoulutetun maahanmuuttaneen alaa voi välttämättä opiskella kyseisessä yliopistossa. Ratkaisuksi esitetään mahdollisuutta opiskella alakohtaisia kieli- ja sisältökursseja myös muissa yliopistoissa.

Tässä selvityksessä ehdotettu malli tarvitsee koordinointia, jotta edellä kuvatut toiminnot ovat mahdollisia. Koordinoiviksi elimiksi aineistosta nousivat seuraavat ehdotukset:

- Vastuuyliopistot vuorottelevat koordinoitivastuuta
- on yksi vastuuyliopisto, joka vastaa koordinoinnista yhdessä alueen ammattikorkeakoulun kanssa
- koordinoinnista vastaa yksi, eri yliopistojen henkilöstöstä muodostuva taho
- on yksi koordinoiva elin (ei kuitenkaan yksittäinen yliopisto), jolla on ohjausryhmä
- on yksi vastuuyliopisto, jolla on oma ohjausryhmä.

Toiminnan käynnistämiseksi tulisi tehdä myös työnjako vastuuyliopistojen ja toimintaa koordinoivan tahon kesken: mikä on alueellista ja mikä valtakunnallista toimintaa. Esimerkiksi työelämäyhteyksien luominen katsotaan aiheelliseksi tehdä alueellisesti, kun taas opiskelija-valinnat tai ohjaus oikeaan yksikköön voidaan tehdä valtakunnallisesti.

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee ohjata ja kannustaa kaikkia yliopistoja kehittämään korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspolkuja entistä vahvemmin.
- Kehittämistyön vakiinnuttamiseksi ja laadun varmistamiseksi tulee muodostaa kehittämistyöstä vastaavien yliopistojen verkosto.
- Vastuuyliopistojen ja vastuuyliopistoja koordinoivan tahon valitsemisen perusteista tulee neuvotella ja luoda kriteerit.
- Vastuuyliopistojen ja niiden toimintaa koordinoivan tahon tehtävät tulee määritellä.

YLIOPISTOT YHDEN- VERTAISUUDEN JA SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄJINÄ

Suuri osa korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden osaamispotentiaalista jää suomalaisissa yliopistoissa hyödyntämättä. Koulutuspoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2021) ja saavutettavuussuunnitelmassa (Kosunen 2021) on todettu, korkeakoulutus ei ole vielä yhdenvertaisesti kaikkien ryhmien saavutettavissa. Saavutettavuuden lisäämiseksi on tärkeää tunnistaa rakenteissa olevat esteet:

Meidän tulee entistä paremmin tunnistaa tekijöitä, jotka rajoittavat ryhmien ja henkilöiden toimintaa ja heidän kykyjensä, osaamisensa ja vahvuksiensa hyödyntämistä niin korkeakoulutukseen hakeutumisessa ja opiskelijaksi valikoitumisessa, korkeakouluopintojen aikana kuin opintojen jälkeisessä työllistymisessäkin (Kosunen 15.6.2021, OKM 2021).

Keskeinen syy korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden aliedustukselle yliopistoissa on se, että yhdenvertaisuus tulkitaan korkeakouluissa samaa kaikille -kehyksen kautta (ks. myös Airas ym. 2019), ja se, että tältä ryhmältä odotetaan yliopistoissa jo ennalta sellaisia valmiuksia, joiden kehittymistä nykyiset rakenteet ja ratkaisut eivät mahdollista.

Eri tulkinnat yhdenvertaisuudesta joko estävät tai mahdollistavat koulutuspolkuja. Selvityksen tuloksissa kuuluu vahvasti tulkinta, jossa samanlaisen kohtelun ja palvelun tarjoaminen kaikille edistäisi yhdenvertaisuutta:

Yhdenvertaisuus toteutuu todella hyvin – ne jotka pärjäävät pääsykokeissa pääsevät opiskelemaan. Tämä on akateemista opiskelua ja pitää osoittaa että kykenee siihen. Positiivinen syrjintä on syrjintää myös. (Kysely, käytännön toimijat)

Kohdennetuille tukitoimille ei näin olisi tarvetta, eivätkä toimet olisi yliopiston vastuulla. Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnattujen palvelujen katsotaan lisäävän eri-arvoisuutta, sillä samaa ei tarjota suomalaisen koulutuspolun käyneille. Toisen tulkinnan mukaan yhdenvertaisuutta edistää puolestaan se, että olemassa olevia rakenteita muutetaan, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi. Samaa kaikille -tulkinta näyttäytyy tästä näkökulmasta *jopa järjestelmällisenä rasismina*:

Usein taustalla on virheellinen tulkinta yhdenvertaisuudesta, jonka mukaan kaikille sama on ainoa oikea yhdenvertaisuutta korostava tapa toimia. Räikeimmillään nämä tulkinnat näyttäytyvät hakijoille järjestelmällisenä rasismina. (Kysely, käytännön toimijat)

Käytännössä korkeat kielitaitovaatimukset, joiden täyttämiseen ei ole tarjolla riittävää kielikoulutusta, ja suomalaisen koulutuspolun käyneisiin verrattuna jopa tiukemmat vaatimukset opiskeluvalmiuksista näyttäytyvät selkeinä esteinä koulutuspoluilla.

On olennaista pohtia kriittisesti sitä, mitä tarkoitetaan kielitaidosta puhuttaessa: milloin kyse on kielitaidon puutteista ja milloin kielitaidokysymysten takana piilevät muut syyt, kuten yliopiston vastahakoisuus ottaa vastaan kotoutumisvaiheessa olevia korkeakoulutettuja ja korkeakoulukelpoisia maahanmuuttaneita. Myöskään niille, jotka pääsevät yliopisto-opintoihin, ei ole tarjolla riittävää tukea, joka edistäisi osallisuutta yhteiskunnassa tai työllistymistä valmistumisen jälkeen. Tämä on tunnustettu etenkin englanninkielisissä tutkinto-ohjelmissa suomen ja ruotsin kielen taidon kehittämisen ja verkostojen luomisen haasteina (ks. esim. Tuononen ym. 2021), mutta näkyy myös siinä, ettei suomen- tai ruotsinkielisissä ohjelmissa ole rakenteistettua kielellistä tukea tai riittävästi tilaa kieliopinnoille.

Korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet tarvitsevat yksilöllisiä polkuja ja ratkaisuja koulutuspoluillaan etenemisessä. Riittävä alkuvaiheen ohjaus ja neuvonta on välttämätöntä sopiville urapoluille suuntaamisessa, ja se voi vähentää keskeyttämisä, kurssikierteitä tai tukien varaan putoamista. Päästäkseen kiinni oman

alan kieleen ja sisältöön ennen yliopisto-opintoja, korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet tarvitsevat jo kotoutumisvaiheessa tarkoituksenmukaista ja omia tavoitteitaan tukevaa koulutusta. Yksilöllisten ja joustavien koulutuspolkujen mahdollistaminen tulisi huomioida myös silloin, kun valmistellaan maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevia säännöksiä yliopistolakiin; ammattikorkeakoulujen mallintama valmentava koulutus ei sellaisenaan tue opiskelu- ja urapoluille suuntaamista jo varhaisessa vaiheessa. Eri hankkeissa kehitettyjen koulutuspolkujen vakiinnuttaminen kotoutumiskoulutukseen avaakin tien relevantteihin kieli- ja sisältöopintoihin ja kieli- ja opiskeluvalmiuksien kehittämiseen akateemisessa ympäristössä. Toiminnan kehittäminen ja vakiinnuttaminen edistää myös yliopisto-opintojen saavutettavuutta ja hakijoiden yhdenvertaisuutta: opiskelija tulee valmiimpana ja realistisempien tavoitteiden saattamana opintoihin, mikä keventää ja nopeuttaa ohjausta sekä tukee opintoja myöhemmissä vaiheissa.

Ilman näitä kohdennettuja palveluita ja muutoksia yliopiston rakenteissa korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet eivät ole yhdenvertaisessa asemassa suomalaisen koulutuspolun käyneiden kanssa. Tarvitaan käsitteellistä keskustelua siitä, mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan; erilaiset tulkinnat yhdenvertaisuudesta vaikuttavat väistämättä tarjolla oleviin palveluihin ja korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille tarjolla oleviin mahdollisuuksiin.

Yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää sitä, että instituutiot ottavat vastuun eriarvoistavien rakenteiden purkamisesta (ks. Piller 2021). Tavoitteena ei ole niinkään lisätä positiivista diskriminaatiota tai ottaa käyttöön kiintiöitä, vaan tavoitteena on yhdenvertaisuuden ja opintojen saavutettavuuden lisääminen hakuvaiheessa ja opintojen aikana. Pelkästään valintakokeiden kielellinen selkiyttäminen ei riitä, elleivät rakenteet tue esimerkiksi kieliopintojen systemaattista lisäämistä ja kieli- ja sisältöopintojen integrointia. Yksittäisten ratkaisujen sijaan tarvitaan uudenlaista ajattelua siinä, että kohderyhmän kouluttaminen nähtäisiin investointina tulevaan eikä resurssien haaskauksena. Tarvitaan siis eri koulutusmalleja ja toimintatapoja, jotta korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden yliopisto-opin-

toihin johtavat polut mahdollistuisivat jo varhaisessa vaiheessa. JYU. INTEGRA-koulutuksessa ja -selvitystyössä on tuotu esimerkkejä siitä, miten aliedustettujen ryhmien edustusta voitaisiin lisätä korkeakouluis- sa ja näin nostaa väestön koulutustasoa. Samaan aikaan on nostettu esiin sitä, miten järjestelmät voisivat palvella paremmin myös muita kuin kansainvälisiä vaihto- ja tutkinto-opiskelijoita sekä kantasuomalaisia. Toimintojen vakiinnuttamisessa tarvitaan yliopistojen yhteistä panosta kilpailun sijaan sekä jo olemassa olevien palveluiden ja koulutusmallien edelleen kehittämistä ja vakiinnuttamista osaksi yliopistojen toimintaa. Vaaditaan ministeriötason linjauksia, jotta päästään kohti yhdenvertaista ja saavutettavaa yliopistoa, joka heijastaa yhä moninaistuvaa yhteiskuntaa.

SUOSITUKSET KANSALLISIKSI JATKO- TOIMENPITEIKSI

Koulutuksen järjestäminen yliopistoissa

-
- 01** Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee vahvemmin ohjata yliopistoja korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutuspolkujen tukemiseen.
-
- 02** Tulee harkita, onko yliopistolakiin tarpeen kirjata erikseen korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttamisesta yliopistojen tehtävänä. Yliopistolakiin ei kuitenkaan tule kirjata valmentavaa koulutusta samaan tapaan kuin ammatti-korkeakoululakiin. Tämä rajaisi koulutuksen toteutusmahdollisuudet vasta kotoutumiskoulutuksen jälkeiseen vaiheeseen ja edellyttäisi aina tiettyä kielitaitotasoa. Korkeakoulutetuille tai korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille tulee voida tarjota joustavia ja maksuttomia polkuja yliopistokoulutukseen omaehtoisena kotoutumiskoulutuksena. Näin voidaan myös nopeuttaa opiskelijoiden etenemistä koulutuspoluilla ja siirtymistä työelämään.
-
- 03** Korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttaneille suunnattujen määräaikaisten koulutushankkeiden sijaan toiminnan tulee olla osa kaikkien yliopistojen normaalia toimintaa eri puolilla Suomea.
-
- 04** Koulutusta tulee olla saatavilla molemmilla kotimaisilla kielillä.

Pääsy yliopistokoulutukseen

-
- 05** Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tulee päästä nykyistä varhemmin kiinni yliopisto-opintoihin jo kotoutumisjakson aikana. Opintojen tulee olla ei-tutkinto-opiskelijoiden saavutettavissa.
-
- 06** Yhdenvertaisuuden edistämiseksi reittejä yliopisto-opintoihin tulee sujuvoittaa kehittämällä olemassa olevia väyliä ja tarjoamalla tarkoituksenmukaisia tukitoimia.
-
- 07** Yliopistojen tulee tarkistaa kielitaitovaatimuksiaan korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden osalta koulutuspolkujen mahdollistamiseksi ja sujuvoittamiseksi. Myös avoimen yliopiston väyläopintojen suorittamisen kohdekielellä on oltava riittävä osoitus kielitaidosta tutkinto-opintoihin siirryttäessä.

Ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelut

-
- 08** Yliopistojen tulee tarjota ennen opintoja, opintojen aikana ja niiden päättymisvaiheessa ohjaus- ja neuvontapalveluita, joissa hyödynnetään yliopistojen välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä viranomaisten, muiden maahanmuuttaneiden palveluita tarjoavien tahojen sekä oppilaitosten kanssa. Tässä tarkoituksenmukainen toiminnan resursointi sekä SIMHE-palveluiden vakiinnuttaminen osaksi kaikkien yliopistojen toimintaa on keskeistä.
-
- 09** Kohderyhmän tavoittamiseksi yliopistojen tulee hyödyntää yhteistyöverkostojensa viestintäkanavia. Viestinnässä tulee käyttää myös muita kieliä kuin suomea, ruotsia ja englantia.
-
- 10** Aiempi osaaminen on tunnistettava nykyistä varhemmin ja paremmin. Osaamisen tunnistamisen käytänteitä on kehitettävä edelleen ja on tarjottava henkilöstökoulutusta yliopistojen ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluiden henkilöstölle.
-
- 11** Kotoutumiskoulutuksen aikana on tarjottava alueellisesti yhtäläiset mahdollisuudet tutustua nykyistä syvemmin suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja opiskelukulttuuriin.

12 Tutkinto-opintoja edeltävään koulutukseen valittaessa tulee varmistaa opiskelijan oma motivaatio ja opiskelua mahdollistava elämäntilanne, akateeminen suuntautuminen sekä näkemys omista koulutukseen liittyvistä tavoitteista.

13 Psykososiaalisen tuen palvelut tulee sisällyttää osaksi ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluita tutkinto-opintoja edeltävässä koulutuksessa.

14 Kaikessa ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää maahanmuuttaneiden omaa asiantuntemusta.

Koulutus ja opetus

15 Tutkinto-opintoja edeltävissä koulutuksissa suomen, ruotsin tai englannin kielen opiskelu tulee integroida räätälöidysti mahdollisimman varhain sisältöopintoihin sekä yliopisto-opinnoissa ja asiantuntija-tehtävissä tarvittaviin taitoihin.

16 Tutkinto-ohjelmien opetussuunnitelmissa tulee varata riittävästi aikaa ja tilaa suomen tai ruotsin kielen opiskelulle, jotta opiskelijalla on mahdollisuus saavuttaa opintojen etenemisessä, työllistymisessä ja yhteiskunnassa tarvittava kielitaito.

17 Kaiken koulutuksen keskiössä tulee olla kielitietoinen pedagogiikka, jota toteutetaan yhteistyössä kielikoulutuksesta vastaavien tahojen sekä tiedekuntien ja laitosten välillä.

18 Opiskelijoiden monikieliset taustat tulee tunnistaa, ja niitä tulee käyttää opetuksen ja oppimisen resursseina.

19 Opetushenkilöstölle tulee tarjota koulutusta aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteistä sekä kielitietoisesta pedagogiikasta.

20 Sekä kotoutumis- että tutkinto-opintoihin sisältyvissä työharjoituksissa tulee tukea kielenoppimisen mahdollisuuksia.

LÄHTEET

- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M.-L., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väättä, H. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2019: 22. <https://karvi.fi/publication/taustalla-on-valia-ulkomaalaistaustaiset-opiskelijat-korkeakoulupolulla/>
- Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932.
- Forsander, A. 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muutoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 220–244.
- Kokkonen, L., Pöyhönen, S., Reiman, N. & Lehtonen, T. 2019. Sosiaaliset verkostot ja kielenoppiminen: kohti uutta ajattelua kotoutumiskoulutuksesta. Teoksessa V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo & A. Kaihovaara (toim.) Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019: 10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 94–102. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf
- Integran loppuraportti 2019. JYU.INTEGRA – yliopisto-opinnot osaksi kotoutumisen polkua. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosunen, T. 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>
- Kurki, T. 2019. Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 40. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4713-4>
- Laine, T. & Malinen, A. 2009. Elävä peilisali: Aikuista pedagogiikkaa oppimassa. Kansanvalistusseura.

- Latomaa, S., Pöyhönen, S., Suni, M. & Tarnanen, M. 2013. Kielikysymykset muuttoliikkeessä. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 163–183.
- Leskinen, K. tulossa. Refugee-background students negotiating academic literacy practices in L2: a dialogical and nexus analytical approach.
- van Lier, L. 2000. From input to affordance: Social-interactive learning from an ecological perspective. In J.P. Lantolf (eds.) Sociocultural theory and second language learning: Recent advances. Oxford: Oxford University Press, 245–259.
- Makrooni, G. 2019. Being a First-Generation Migrant Family Student in Finland: Perceptions and experiences of the Educational Journey to Higher Education. *Journal of Ethnic and Cultural Studies* 6 (3), 157–170.
- Montonen, T. 2017. Kansainvälisten osaajien kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan: Mitä Suomeen muuttaneista kansainvälisistä osaajista tiedetään 2010-luvulla kirjoitetun tutkimuskirjallisuuden perusteella? Työpapereita 2017: 3. Helsingin kaupungin tietokeskus. https://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/17_02_02_Tyopapereita_3_Montonen.pdf
- Müller-Karabil, A., Harsch C., & Vahlenkamp, H. 2021. Bereit für den Studienstart? Empirische Erkenntnisse aus einer Langzeitstudie zur sprachlichen Vorbereitung von Geflüchteten auf die Hochschulen. Freudenberg-Findeisen, R. Harsch, C., Middeke, A. & Wegner, A. (hrsg.) Was haben wir geschafft und was muss noch getan werden? Zur sprachlichen und sozialen Integration von Geflüchteten und anderen Zugewanderten. Göttingen: Materialien Deutsch als Fremdsprache, Bd. 105, 225–251.
- Müller-Karabil, A. & Harsch, C. 2019: Sprachlernwege geflüchteter Menschen im Vorbereitungsstudium. *Fremdsprachen und Hochschule* 94, 31–61.
- Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf
- OKM 2019a. Jatkuvan oppimisen kehittäminen. Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019: 19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-641-6>
- OKM 2019b. Kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden maahantulo ja integroituminen sujuvaksi yhteistyöllä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019: 31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-659-1>
- OKM 2019c. Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle: vision tiekartta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://minedu.fi/documents/1410845/12021888/Korkeakoulutus+ja+tutkimus+2030-luvulle+VISION+TIEKARTTA_V2.pdf/43792c1e-602a-4776-c3f9-91dd66ba9574/Korkeakoulutus+ja+tutkimus+2030-luvulle+VISION+TIEKARTTA_V2.pdf
- OKM 2019d. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019: 1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3>
- OKM 2017a. Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 38. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-502-0>
- OKM 2017b. Yhteistyössä maailman parasta. Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 11. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-709-3>
- OPH 2018. Tilastoja ulkomaalaisista tutkinto-opiskelijoista Suomen korkeakouluissa 2017. Fakta Express 9A: 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/faktaaexpress9a_2018.pdf
- Piller, I. 2021. Language and Social Justice. *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*. 1–7. <https://doi.org/10.1002/9781118786093.iela0416>
- Pyykkö, R. 2017. Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarojen tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 51. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>
- Pöyhönen, S., Suni, M. & Tarnanen, M. 2019. Kieli kotouttamispolitiikan ytimessä. Aikuiset maahanmuuttajat matkalla työelämään. Teoksessa T. Saarinen, P. Nuolijärvi, S. Pöyhönen & T. Kangasvieri (toim.) Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja. Tampere: Vastapaino, 257–286.
- Saarinen, T. & Ennser-Kananen, J. 2020. Ambivalent English: What We Talk About When We Think We Talk About Language. *Nordic Journal of English*

Studies, 19 (3), 115–129. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202010136208>

- Saarinen, T., Vaarala, H., Haapakangas, E.-L. & Kyckling, E. 2016. Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6632-4>
- Shemeikka, R., Schmidt-Thomé, K., Harkko, J., Paavola, J.-M., Raunio, M., Alanko, L., Björk, A., Kettunen, P., Kouvonen, A., Pitkänen, S., Ramadan, F., Varjonen, S. & Vuorento, M. 2021 Maahan muuttaneiden koulutus- ja työllisyyspolut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021: 29. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163095/VNTEAS_2021_29.pdf
- Stenberg, H., Antikainen, M., Lintala, E. & Roivas, M. (toim.) 2020. Yhdessä kohti osaajien Suomea – oivalluksia maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnasta. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja 63. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-253-7>
- Strömmer, M. 2017. Mahdollisuuksien rajoissa: Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä. Jyväskylä Studies in Humanities 336. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7265-3>
- Suni, M. 2011. Missä ja miten maahanmuuttajat kehittävät ammatillista kielitaitoaan? Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2, 8–22. https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikak_2011_2_lehti.pdf
- Tuononen, M., Uotila, M., Loikkanen, J., Ylimaula, R., Marjomaa, N. & Latvanen, E. 2021. Korkeakouluohjaus ulkomaisen opiskelijan työllistymisen ja integraation tukena. Eurostudent VII-tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 7. Helsinki: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, julkaisutuotanto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-896-0>
- Vaarala, H., Riuttanen, S., Kyckling, E. & Karppinen, S. 2021. Kielivaranto. Nyt! Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) seuranta. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8495-3>

- Valtioneuvosto 2021. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021: 24. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162995>
- Valtioneuvosto 2020. Osaaminen turvaa tulevaisuuden. Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset. Valtioneuvoston julkaisuja 2020: 38. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-610-5>
- Valtioneuvosto 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma "Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta". Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>
- Virtanen, A. 2017. Toimijuutta toisella kielellä: Kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillinen suomen kielen taito ja sen kehittyminen työharjoittelussa. Jyväskylä studies in humanities 311. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7021-5>
- VTV = Valtiontalouden tarkastusvirasto 2018. Kotoutumiskoulutus. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 15/2018. Helsinki. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/10/15152336/VTV-Tarkastuskertomus-15-2018-Kotoutumiskoulutus.pdf>
- Vuonokari-Kämäräinen, S. & Paatero, M. 2019. Step2Job – akateemisten S2-oppilaiden kielitaitoa kehittämässä. H. Hirsto, M. Enell-Nilsson & N. Keng (toim.) Työelämän viestintä II, Arbetslivskommunikation II, Workplace Communication II, Kommunikation im Berufsleben II. VAKKI-symposium XXXIX 7.–8.2.2019. VAKKI Publications 10. Vaasa, (109–122). http://www.vakki.net/publications/2019/VAKKI2019_Vuonokari-K%C3%A4m%C3%A4r%C3%A4inen&Paatero.pdf
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.
- Yliopistolaki 24.7.2009/558.

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimus, disseminaatio ja verkostoituminen

Integra-koulutus on yliopisto-opetusta, joka perustuu tutkimukseen ja jota myös kehitetään tutkimuksen kautta. Integra-tutkimus käynnistyi jo hankkeen suunnitteluvaiheessa 2017 ja jatkui läpi toisen vaiheen. Kouluttajat pyrkivät tutkimuksen avulla kehittämään koulutusta, siihen kiinnittyviä toimintatapoja ja yliopistopedagogiikkaa. Kaikki oppimateriaali sekä osallistujien suullisia ja kirjallisia tuotoksia on kerätty koko koulutuksen ajalta. Lisäksi osallistujia on haastateltu.

Opiskelijat ovat tienneet koulutuksen alusta lähtien, että hankkeessa tehdään tutkimusta, ja heiltä on pyydetty tähän nimenomainen suostumus. Kieltäytyminen tutkimuksesta ei ole estänyt koulutukseen osallistumista.

Korona-pandemian vuoksi koulutuksesta ja selvitystyöstä ei ole pystytty alkuperäisen suunnitelman mukaisesti raportoimaan hankkeiden aikana, sillä suurin osa suunnitelluista konferensseista ja tapahtumista peruttiin tai siirrettiin tulevaisuuteen. Hankkeen toisen kauden aikana on kuitenkin käynnistetty verkostomainen toiminta ja luotu AKAMA-niminen verkosto, johon kuuluu yliopistojen ja ammatti- korkeakoulujen hankkeita, joiden tavoitteena on edistää korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden koulutukseen pääsyä ja kouluttautumista. Verkoston ensimmäinen tapaaminen järjestettiin Jyväskylässä lokakuussa 2019.

Koulutusmallia ja selvitystyötä on esitelty sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Tilaisuudet

Hankekauden aikana Integraa ja/tai siinä tehtyä selvitystyötä on esitelty seuraavissa tilaisuuksissa:

- European First Year Experience Conference 2021 (EFYE2021) – Virtual Event 7.–9.6.2021.
- Language Education for Social Justice. University of Jyväskylä. 1.6.–3.6.2021.
- Työllisyys- ja osaamishankkeiden verkkotapaaminen. Jyväskylän kaupunki. 3.5.2021.
- Nordisk samling om integrerad utbildning i andraspråk och yrkesutbildning. Verkkoseminaari 12.4.2021.
- Euroopan Parlamentin ja Euroopan komission suomenkielisten tulkkausyksikköjen täydennyskoulutusseminaarisarja. Webinaari 26.2.2021.
- Forthem Diversity and Migration lab: Webinar in collaboration with MultilingualismLab. Forthem universities. 27.11.2020.
- Integration 2020: Kotoutumisen valtakunnallinen virtuaalitahtuma. Työ- ja elinkeinoministeriö. 25.–26.11.2020.
- S2-tapaaminen. Jyväskylän yliopisto. 27.10.2020.
- AKAMA-verkoston aloitustapaaminen. Jyväskylän yliopisto. 28.10.2019.

Seminaarit

Hankkeen päätösseminaari, hankkeen loppuraportti ja selvitystyön tulokset sekä kansalliset suositukset jatkotoimenpiteiksi julkistetaan Marginaalista valtavirtaan -seminaarissa 19.8.2021. Tilaisuudessa keskustellaan muun muassa siitä, miten hankeperustaisuudesta päästään valtakunnallisesti kohti pysyviä ratkaisuja, joissa rakenteistettut koulutuspolut ovat osa yliopistojen vakiintunutta toimintaa.

Hankekauden aikana järjestettiin myös valtakunnallinen Keskustelutilaisuus korkeakouluille ulkomailla tutkinnon suorittaneiden kieli- ja viestintäosaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. 11.2.2021. Tilaisuudessa kuultiin alustuksia sekä keskusteltiin kieli- ja viestintäosaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kysymyksistä korkeakouluissa. Molemmat seikat kytkeytyvät yhtäältä kelpoisuuden toteamiseen korkeakouluopintoihin hakeuduttaessa sekä opintojen aikana hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen osaksi tutkintoon johtavaa koulutusta. Keskustelutilaisuudessa korkeakoulut jakoivat keskenään hyviä käytäntöjä muun muassa osaamisen osoittamisen tavoista, opiskelijoiden ohjauksesta sekä koulutusalaakohtaisista erityiskysymyksistä.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ